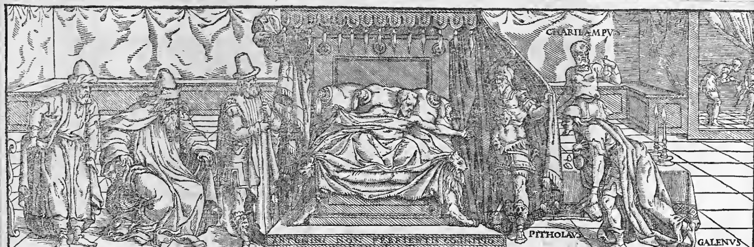
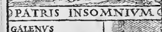

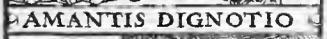

GALENI

LIBRORVM SEXTA CLASSIS

DE CVCVRBITVLIS, SCARIFICATIOnibus, Hirudinibus, & Phlebotomia præcipuo artis remedio tradit.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE, *non parum ornatior prodiens, pluribus castigationibus ad antiquorum exemplarium Græcorum fidem locupletata.*

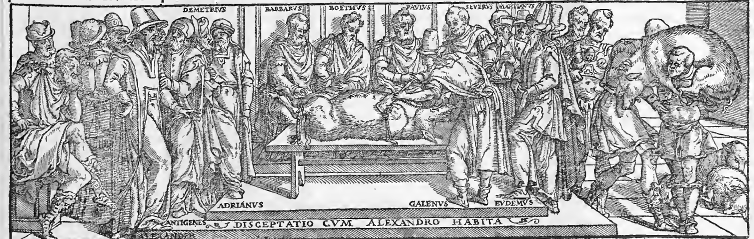
Locis etiam Hippocratis nunc primum in margine signatis.

Librorum index versa pagina continetur.

Ὄργανα εἰς κλινικήν.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXV.

QVÆ SEXTA CLASSE HABENTVR

Hos libros omnes multis in locis emendauit Auguſtinus Gadaldinus ad vetuſtiſſimorum exemplarium græcorum veritatem.

GALENI
DE HIRVDINIBVS REVVLSIONE CVCVRBITVLA CVTIS CONCISIONE SIVE SCARIFICATIONE

Ferdinando Balamio Siculo interprete.

De Hirudinibus. *CAP.* 1.

NOn nulli captas hirudines includunt,easq; ad multiplicem vsum accõmodant. Vbi enim mitescunt,carni facile admouentur. Quæ vero modo captæ fuerint,per diem adseruandę,exiguoq; sanguine alēdæ sunt: atq; ita fit,vt quicquid virulentum in se continent,exprimatur. Quando autem ijs vti opus est,ea pars,cui hirudines admouendæ sunt, nitro prius fricanda,inungendaq;,vnguibus'ue ipsis scalpēda est, hoc enim pacto auidius adhærescūt. Oportet etiam eas ipsas in tepidam aquam, quæ vase lato & mundo contineatur, infundere,mox spongia cõprehensas mucore & sordibus manu purgare,atq; ita admouere. Vbi vero admotæ fuerint,ne ea pars,cui inhæserint,frigescat, oleum tepidum superinfundes. Si autem manibus aut pedibus affigendæ sunt, in aquam,in quam hirudines iniectæ sint,manus aut pedes immergantur. Si vero non firmiter hæserint,earum caudæ forcipe incidendæ sunt: nanque ita, vbi sanguis effluxerit,ab attrahendo non desistunt,donec cinere aut sale os earum aspergatur. Postquam autem exciderint, quod relinqui ab eis venenosum solet,cucurbitula exhauriendum est: vel si id minime fiet,fotu per spongiam adhibito vtendum est. Quod si inde cruentæ lachrymulæ adhuc effluxerint, farinam cyminumq; admoueto,lanamq; subinde modico madentem oleo alligato. Cæterum si manare sanguis non desinat, linteolum aceto madefactum, gallam'ue combustam, vel spongiam in liquidam antea picem immissam mox crematam, imponito. Illud quoque compertum habere oportet,hirudines ipsas sanguinem illum attrahere, qui carni adiunctus est, non qui in imo corpore continetur. Earum vero vsus pro cucurbitulis esse solet. Præterea remouendæ tunc sunt, cum dimidiam sanguinis partem extraxerint. Quin etiã prohibendum,nec permittendum est,vt sanguis eousq; effluat, quousq; sit satis: siquidem pars ipsa frigescit,tum ob ipsas hirudines,quæ natura frigidę sunt,tum etiam ob aerem ambientem.

De Reuulsione. *CAP.* 2.

VEhementes humorum fluxiones reuulsione cohibendæ sunt,ne nimium confertæ alioquin prorumpant. Sunt autem remedia,quę per reuulsionem adhibētur,huiusmodi. In pectus videlicet,aut ventrem,siquid defluxerit,ad manus retrahendum est: vomitus vero ad partes inferiores: veluti quæ ex acribus clysteribus fluxiones proueniunt,vomitus contra præsidio auertuntur. His vero ambabus fluxionibus,cum superior atque vnà inferior venter vrgetur,eas ad vrinam sudoremq; reuocabimus: vrinę autem fluxum ad sudorem aluiq; deiectiones. Est quoque auxilium quod ex diuersis contrarijsq; partibus reuellit cucurbitula, si mammis proxima apponatur. Item adiumento est,si vbi nimium sanguinis fluit è naribus,aut per loca muliebria immodici effluxus labuntur,præcordijs (hypochondria Græci dicunt) affigatur. Acria quoq; medicamenta sinibus* admota,eas fluxiones retrahunt,quibus caput aut viscera vexant. Atq; vt summa rem cõplectar, ita reuulsio efficit: In humoribus videlicet partes superiores petentibus ad inferiores: & contra, si inferiores petant partes,ad superiores: & contra,ad dexteram similiter partem aut læuam, item in anteriorem aut posteriorem,siquid defluxerit,ad oppositas partes reuulsio facienda est.

** κόλποις.i. sinibus. sed legēdū est κώλοις i. artubus.*

De Cucurbitula. CAP. 3. E

CVcurbitulæ purgatis prius corporibus vtiles quidem, sed in repletis (quæ plethorica Græci vocant) prætermittẽdæ sunt. Idemq; initio phlegmones si vel cerebrum ea, vel cerebri membranulas, vel alias corporis partes occupauerit, seruandum est, eisq; abstinendum: sed cum nihil amplius adfluxerit, totumq; exinanierimus corpus, & vsus rei inflammãtis vel mouendæ vel amoliendæ, vel extrorsum abstrahendæ tulerit, illas adhibebimus. In his quoq; affectionibus dum gignuntur, non quidem membris ipsis quæ cœperint laborare, sed eis quæ laborantibus coniuncta fuerint, reuulsionis gratia cucurbitulæ sunt imponendæ. Initio vero quæ repercutiendi vim habeant, sunt adhibẽda. Cucurbitula exhaurire materiam, dolores soluere, phlegmonem minuere, inflationes discutere, appetẽtiam cibi excitare, imbecillo vẽtriculo vires restituere, animi deliquia leuare, si quæ profundas partes fluxiones infestent eas transferre & siccare, sanguinis eruptiones prohibere, & quicquid menstrua vitiauerit attrahere, ijsq; alleuiationem præstare potest.

De Scarificatione, seu Cutis Concisione. CAP. 4.

F

COrporis partes scarificandæ sunt, quæ phlegmone vel duritie vrgentur, quę vel tẽsæ fuerint, vel dolore aliquo affliguntur: quæq; fluxionibus vexantur, vbi eæ ipsæ fluxiones desierint: aut cum acrem materiam subesse viderimus, seu vis aliqua venenosa extrinsecus illata fuerit: præterea si ab altera ad alteram partem deducere materiam volumus, sicuti scarificatis cruribus, affecto capiti medemur: Siq; exuberans materia in corpore minuenda est, atq; ob id potissimũ exuberantia illa oriatur, q̃ materia ipsa quę emitti solet supprimatur, scarificatione vtimur: quemadmodum sanguinis profusionibus suppressis (quas hæmorrhoidas Greci appellant) crura ipsa lota quidem prius, vel spongia calido fomento adhibito, scarificantur. Eodem nanque anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi consentaneum arbitramur: quandoquidem cum larga sanguinis copia vitalis quoque spiritus emittitur: quo sane absumpto, crebrius quidem moles vniuersa frigescit, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Quamobrem ab ignobilioribus membris vtpote à cruribus sanguis educendus est. Vtilis quoque oculis scarificatio est, quos diutinæ fluxiones infestant: tum capitis vitijs: item particulis quæ pectori dorso'ue adiunctæ sunt. Prodest præterea compactę materiæ, anginæq;.

Post hęc quatuor capita, Oribasium de eisdem rebus ex Galeno et alijs præstantissimis medicis tractantem impressimus, ut pleniorem in primis de hac re cognitionem habeas: postea ut consideres, an supra scripta capita priuatim scripserit Galenus an magis ab aliquo ex Galeni & aliorum libris, vel ex ipso potius Oribasio excerpta sint.

Oribasii

ORIBASII
DE CVCVRBITVLIS SCARIFICATIONE
Hirudinibus, Deriuatione, & Reuulsione sermo, in septimo & octauo Medicinalium collectionum ad Iulianum Imperatorem libro.

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

EX LIBRO SEPTIMO

De Cucurbitula ex libris Galeni. CAP. 15.

Vcurbitulæ euacuatis prius corporibus vtiles sunt: nam vbi ea plethorica sunt, cucurbitulis nõ vtimur. Eadem etiam ratione vbi cerebrum eiusq; membranæ phlegmone vexantur, cucurbitulis in affectuũ principijs non vtimur, quemadmodũ sane nec in vlla alia particula phlegmone laborante: sed vbi tum nihil amplius influxerit, tum totum corpus ante vacuauerimus, vsusq; postularit, vt aliquid eorum quæ in parte phlegmone laborante continentur, moueamus, eruamusq;, vel ad exteriora extrahamus. Dum vero affectus etiamnum fiunt, cucurbitula minime membris laborare incipientibus, sed ijs quæ his continuata sunt, reuulsionis causa imponenda est: in principio vero repellentibus est vtendum.

De Cucurbitula ex libris Antylli, ex Secundo sermone de Euacuantibus remedijs. CAP. 16.

*C IN mediocri dolore & in similibus, leuibus vtimur cucurbitulis, quæ scilicet sine incisione aptãtur. At in quibus roborare volumus, vehementibus est vtendum. In oppletis vero particulis, quemadmodum & in ijs quæ à corrupta vexañ materia, cum incisione admouemus. Oportet autem, antequam eas adhibeamus, ventrem iam emollitum fuisse: aut omnino nullam infestantium excrementorum adesse suspitionem: ac prius comedisse omnino, vel aquam prius bibisse à leui nutrimento & iam subducto. Maxime vero oportet, si sanguinem detrahere volumus, vt primo pars parum fricetur: Postea si ruborem sufficientem tumoremq; à cucurbitula acquisierit, scarificetur: sin minus, tertio cucurbitula affigi debet, quousq; pars tum tumefacta tum rubefacta fuerit. Quo'd si ne tunc quidem tumor nec rubor effectus fuerit, spongijs partes fouendæ sunt, quousque coloris euadant phœnicei, & ita deinceps scarificandæ. At si quis præcognouerit corpora non rubefactũ iri, veluti in ijs qui pingue habent abdomen, vel in refrigeratis, & in mulieribus quæ pepererint: ante cucurbitularum applicationem cataplasma illis partibus imponendum est. Aliquando vero tumor validus à leuibus cucurbitulis fit, & colore liuidior: ac postquam scarificatus fuerit, parum vel nihil effluit: cum sanguis crassior existat, & quod antestat, sit carnosius. Itaq; in his, spongijs præcipue fouendus est locus, ac tenuis beneq; fluxilis reddendus est sanguis. Cauẽdum
D porro est ne prope mammas cucurbitulæ ponantur: incidentes enim interdum in ipsas mammæ, & admodum tumescentes, difficilem reddunt auulsionem. Sane applicãdæ sunt cucurbitulæ cum modico igne: nam si vehementes apponantur, vapore inflammantes contendentesq; corpora, nihil effatu dignum attrahunt. Notum autem est ita figurandas esse partes, vt sanguis in ipsis nõ immoretur, crassescensq; impedimento sit effluxioni: sed vt pronus ad inferiora effluat. Post ablationem vero cucurbitularum, si quod extractum fuerit, satis sit, partes postea curabimus: si non satis, cucurbitulas denuo apponemus. In capite cum multo igne haud sunt infigendæ: vehementer enim attrahunt, difficulterq; auelluntur: Quæ vero cum mediocri igne affiguntur, id quod opus est, perficiunt. Qñ autem non possunt nisi difficulter auelli, spongijs ex calida eas circumplecti oportet: sic enim remittuntur: quo'd si ne ita quoque remittantur, perforare ipsas oportet.

De Cucurbitularum Differentia à Materia & à Figura sumpta.

CVcurbitularum differentiæ à materia sumptæ tres sunt, Vitreæ, Corneæ, Æneæ. Nam Argẽteas, quia vehementius igniuntur, reijcimus. Ænearum frequentior est vsus. Vti etiam vitreis possemus, in quibus sanguinis vacuationem considerare opus est. Corneis item in capite vti

possemus, vbi æneas difficulter auulsum iri existimaremus: & in timidis quoq; qui ob flammam perterrefiũt. Quod ad figuram spectat, differentia præcipue in æneis est. Sane elatiores, humilioribus magis attrahunt. Humiliores in capite magis accommodantur: propterea quod haud vehementer trahunt. Quæ plana habent labra, corporibus latitudinem habentibus: quæ resima, curuis & gracilibus commodius affiguntur. Quæ acutum os habent, illis competunt, in quibus scarificatione quidem non vtimur, sed per leuium cucurbitularum applicationem vehementer attrahere volumus, labrorum acutitate ad attractionis violentiam conferente. Quæ obtusa habent labra, tum in alijs membris tum præcipue in capite vtiliter applicantur. Ænearum cucurbitularum tractus, quemadmodum etiam vitrearum, per ignem fit: Cornearum, sine igne: quippe in extremo sunt perforatæ, cumq; aptantur, vehementer per foramen exuctæ, attrahunt: statim vero foramen digito cera'ue clauditur. E

De Cucurbitulis ex libris Herodoti, ex Sermonibus de Euacuantibus remedijs. CAP. 17.

CVcurbitula vero potest capitis materiam vacuare, dolorem soluere, phlegmonem minuere, inflationes discutere, appetẽtias reuocare, imbecillum exolutumq; stomachum roborare, animi defectiones remouere, quæ in profundo sunt ad superficiem tansferre, fluxiones exiccare, sanguinis eruptiones cohibere, mensium circuitus suggerere, φθοροποιοὺς δυνάμεις id est facultates corruptionem inducentes (seu medicamenta mortifera) attrahere, rigoribus finem imponere, circuitus soluere, à cataphora id est inclinatione in somnum excitare, somnos conciliare, grauitates alleuare. Hæ & his similes sunt cucurbitularum facultates. F

De Scarificatione ex Antyllo, ex Sermonibus de Euacuantibus remedijs. CAP. 18.

SCarificamus partes corporis aut phlegmone laborantes, aut induratas, aut distentas, aut dolore affectas, aut fluxionibus vexatas nimirum vbi iam fluxio cõstiterit, aut acri materia imbutas, aut vbi virulenta facultas extrinsecus inciderit: aut cum ex alijs partibus in aliam, traducere materiam studemus, sicuti crura affecto capite scarificamus: aut vbi materiam in corpore redundantem minuere volumus, præcipueq; cùm redundantia fiat ob materiæ, quæ de more expelli sit solita, suppressionem, sicuti suppressis hæmorrhoidibus, crura scarificamus. Sanè pars quę scarificari debet, prius, si fieri potest, lauanda est: sin minus, aqua tepida quousq; rubefiat, est perfundenda, aut spongijs fouenda, aut Soli igni'ue exponenda, ac postea scarificanda. Infigendæ vero sunt incisiones, in cruribus quidem & abdomine, κατ' εὐθυωρίαν {id est per rectitudinem seu longitudinem:} in thorace item & dorso ac ceruice, eodem modo: in capite vero secundum capillorum positionem: in fronte autem per transuersum. Magnitudine porro inter sese sint æquales incisiones: & quę inter eas sunt interualla, inter sese æqualia sint: Scarificationisq; initium ab infernis partibus sumatur: ita enim sanguis ad superficiarias partes decurrens, eam quæ scarificari deinceps debebit, non obscurabit. Incisionum situs per æquales inter se ordines fiat. Scarificatio autem non κατὰ πληγὴν id est per percussionem, sed κατὰ συρμὸν id est per tractum, est facienda: hoc enim pacto citra dolorem fiet. G

De Scarificatione ex Libris Apollonij. CAP. 19.

CVm ad corroborationem & ad quæcunque corporis conseruationem, plurimam etiam haberi vtilitatem ex sanguine compererim, qui sæpissime quidem quantitate abundat, aliquando vero secundum qualitatem in deterius vertitur: opinatus sum, vbi ipse abundat, imminutionem: vbi corruptus est, alterationem conuenire. Ac venas quidem sæpius eodem anno secare, non esse idoneum arbitratus sum: considerans quod vna cum sanguine multus etiam spiritus vitalis excernitur: dum autem hic absumitur frequentius, vniuersa corporis moles refrigeratur, & omnia naturalia opera deteriora euadunt. Iudicaui ergo ab ignobilissimis particulis, sicuti à cruribus, sanguinis extractionem per scarificationẽ fieri debere: quantitate habitu hominis vsuq; mensurata: Optimum vero præsidium est tum ad conseruationem sanitatis, tum ad eiusdem recuperationem, vbi ipsa ab aliquibus eiuscemodi causis euersa fuerit. Nemo tamen me phlebotomiam explodere suspicetur. Ego enim illam in maximis periculosissimisq; affectibus non omitto: in quibus sanè abunde affatimq; sanguinem effundere est opus: nã proinde vt affectus sunt vehementes, ita quoque affatim vacuationes faciendæ sunt. Plethoram autem commoderatam, quæ aliquid mali factura sit, ac iam euersionem in morbosum statum attingat, tibia quæ scarificationibus vexata fuerit, innoxiamq; totam quam volumus sanguinis illigationem reddiderit, citra validam totius molis commotionem, soluit: sæpius enim plus quàm par sit, congregatur. Quare tardandum non est, vt, quotiescunque plenitudinis signa inciderint, ipsam eo quo ostendimus pacto, tollamus. Præstat enim tum viscera, tum quæ in toto corpore sunt vasa, intemperate non repleri, neque distendi, sed potius in terminata quadam relaxatione esse, vt naturalis spiritus expedite permeare possit. H

A *Scarificationem Mulieribus quæ probe non purgantur, Alijsq; multis Affectibus prodesse.* CAP. 20.

MVlieribus, quibus purgatio prospere non succedit, scarificatio mire auxiliatur: nam quod illic ad debitam purgationem deerat, id hac via vacuatur. Statutum autẽ purgationis tempus expectare oportet: tuncq; cum nihil vel parum sponte fluxerit, eatenus detrahente hoc auxilio vti debemus, quatenus vsus postularit. Quibusdã ẽt mulieribus, vt de more menstruæ purgationes iterum redirent, hoc auxilium maxime contulit: nam continua in inferiores partes sanguinis eductio, inclinationem viamq; ipsi prębet. Ego sanè etiam valde ætate prouectas, quibus iam pridẽ nihil menstrui ferebatur, vbi aliqua corporea molestia conflictarentur, hac curatione subleuo. Hæc enim mulierum propria est, multumq; habet efficaciæ: quippe quę naturalis excretionis modum imitetur. Porro vacuare interdum soleo scalpello, idest smilio: interdum autem per hirudinum applicationem. Oculos etiam cum quidam ex longo tempore ab incessabili fluxione infectos haberet, hoc p̃sidio sanatus est: cùm nos alijs etiam localibus circa oculos auxilijs vsi fuissemus, totiusq; corporis curam gessissemus. Senex etiã quidam, cum prius quidem longis, postea verò breuioribus interiectis interuallis, à strangulosa circa pulmonem angustia vexaretur, simili modo curatus est. Ea autem quãtitas, quæ conueniens esse videbitur, vacuanda est, refrigeratioq; B est vitanda: ac nutrimẽtum deinceps commoderatum, tribus quatuor'ue diebus est exhibendum. Et sanè dum pestilentia vehemens Asiam deprehendisset, multosq; perdidisset, meq; etiã morbus attigisset: secunda morbi die, remissione febris facta, crus scarificaui, duasq; ferè sanguinis libras detraxi: hacq; de causa periculum vitaui. Pleriq; igitur etiam alij hoc præsidio vsi, superstites euasere, erant enim plenitudinis signa. Illiq; præcipue seruabantur, qui sanguinem copiosum exhauriebant. Igitur capitis etiam dolores moderatos, tonsillarum phlegmonas, ac dolores circa latera recentes tollit: nam diuturniora eiuscemodi symptomata localibus scarificationibus dissoluimus. Quin & qui à morbo resumuntur, difficulterq; in naturalem sibi ipsis habitudinem redeũt, nihil æque sanè ad conuenientem bonamq; renutritionem ducit, vt sanguinis per scarificationem exhauritio.

De Hirudinibus ex libris Antilli, ex Sermonibus de Euacuantibus remedijs. CAP. 21.

QVidam captas hirudines diu includunt, eisq; ad multa vtuntur. Ipsæ.n. si mitescunt, carnem facile apprehendunt: cum aliæ non nunquã peregrine sese gerant. Oportet autem has quidem, cum primum eas experti fuerimus, applicare: quæ vero nuper captæ sunt, per dies seruare, exiguum sanguinis pro nutrimento inijcientes: ita enim earum virulentia exprimetur. C Sanè cum eis vti volumus, locus cui hirudines applicãdę sunt, nitro prius fricandus, ac sanguine alicuius animalis, vel argilla liquida inungendus, vel fouendus, vel vnguibus scalpendus: promptius enim apprehendent. Oportet autem ipsas in aquam tepidam & purã, in vase lato magnóq; contentã, inijcere, vt commotæ virus abijciant: mox vbi eas spongia comprehenderimus, ac mucorem lentoremq; purgauerimus, manu admouebimus. Atq; vbi omnes inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne refrigescat, infundemus. At si manibus pedibus'ue affigendæ sunt, pars ipsa in aquam, vbi hirudines sunt, inijcienda est. Quòd si etiã eis vbi repletę fuerint, vti oportuerit, vel quia paucę hirudines pręsto adfuerint, vel quia paucę apprehẽderint, earũ caudas forpice incidere oportet: nam effluente sanguine trahere nunq̃ desinunt, quousq; nos salem vel nitrum vel cinerem, earum osculis inspergamus. Vbi vero exciderint, si locus cucurbitulam capere potuerit, per eius appositionem, virus extrahere debemus: valide nimirum ipsam apponentes, celeriterq; auellentes: si vero cucurbitulæ capax non fuerit, spongijs fouendus is est. Cæterũ si corpora vel oscula sublachryment, mannam, vel cuminum, vel farinam inspergito, ac postea lanam pauco madentem oleo conuoluito: sin sanguis etiam inde erumpat, linteola, vel aranearum telas ex aceto inijcito: aut gallam vstam, aut spongiam nouã pice liquida intinctam, ac vstam, imponito: deinde char D tula aceto irrigata imponenda ac illiganda est. Hæc autem in partibus quæ in medio corpore habentur, sunt peragenda. Nam in artubus (quæ græce κῶλα.i. membra longa hoc est brachia & crura appellantur) solum etiam vinculum pro cohibendo sanguine satis est: quod postero die soluẽdum est: siq; sanguis constiterit, abijciendum: si vero nõ constiterit, eisdem vtendum est. Scire autem oportet hirudines non ex profundo sanguinem trahere, sed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autem in illis vsurpamus hominibus, qui scarificationum incisiones pertimescunt: vel in illis partibus, in quibus cucurbitula ob earum paruitatem, vel gibbositatem & inæqualitatem, aptari non potest. Hirudines auellimus, quando eius sanguinis quem arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partem attractam fuisse coniecerimus: & postea tãdiu effluere permittimus, quoad qui satis sit, excretus fuerit. Cum vero particula tum ab hirudinibus, quæ natura frigidę sunt, tum ab aere refrigeratur: fouenda ipsa est, ac recalfacienda: sanguinisq; fluxus non per refrigerãtia, sed per astringentia & emplastica, vt diximus, est cohibendus.

De Hirudinibus ex Menemacho. CAP. 22.

HIrudines locis affectis applicãtur, vel eis qui proximi nõ pinguibus sunt: nã oleũ earum appetẽtiã subuertit. Porro in angustiã stricti calami ab vtraq; parte haud perforati, vel operculum parui calami, vel quidpiã simile, cũ aptãdæ sunt, demitti debent. Earũ numerus à duabus ma

gnitudini-

gnitudinibus loci nimirum & affectionis, sumendus est. Auferantur, oleo calido earum labijs infuso. Mordacitas autem satis in partibus vlceratis exoluenda est. Quod post earum ablationem effluit, digitus impositus cohibet. Excretionis quantitas ab hirudinum erectione conspicitur: sed euidentius ea etiam apparet, si congregata fuerit, quando hirudines à corporibus diuulsę sanguinem euomuerint. Sanè si hirudines ægre adhęrescant, loci, quibus aptanda sunt, superficietenus sunt scarificandi: vbi enim illæ sanguinem gustauerint, auidius ipsum appetunt. E

EX LIBRO OCTAVO

De Deriuatione ex libris Galeni. CAP. 18.

DEriuatio (græce parocheteusis) eiusdem est generis cum euacuatione facta per particulam, quæ fluxionem suscipit. Fit autem per aliquam vicinarum partium: exempli causa: Quando per gurgulionem vel palatum fertur fluxio, per nares certe ipsius deriuatio congruenter fiet, iritatione à nobis facta vel prouocatione per acria medicamenta. Quando vero ad oculos vel aures succi vergunt, deriuare ipsos non in nares tantum, sed & in ipsum etiam os debemus, medicamentum id quod ex origano & sapa confectum est, idq; etiam quod ex sinapi constat, diluēda gargarizandaq; exhibentes. F Scimus etiam q staphisagria, idest pedicularis herba, commāducata, pyrethrum, omniaq; id genus acria, succorum abundantiam, quę in oculos vel aures ex capite fertur, ad os traducunt. Deriuatio etiam fit si id quod per asperam arteriam in pulmonem defluit, ad stomachum diuertamus, hoc enim magis eligendum: Nec secus etiam si mulieri per sedis venas sanguis irrumpat, eum quoq; ad vteri venas traducamus. Riuare igitur (gręce ὀχετεύειν) est per riuos ducere: Deriuare vero (id est παροχετεύειν) est à riuis ad latera diuertere.

De Reuulsione ex libris Galeni. CAP. 19.

VEhementissimos succorum influxus reuulsorijs præsidijs confertim ingruere prohibemus. Reuulsoria autem præsidia sunt, vincula quidem artuum, vbi succi in thoracem & ventrem inclinant: Vomitus autem, vbi ad inferiora declinat: Quemadmodum etiam acres clysteres, vbi ad vomitum vergunt. Has vero ambas succorum inclinationes, eam inquam, quæ per superiorem, & eam quæ per inferiorem ventrem fit, ad vrinas ac sudores retrahes. Quin & vrinas quoq; tum ad sudores, tum ad alui quoque deiectiones, reuelles. Reuulsorium etiam pręsidium est, quæ iuxta mammas apponitur cucurbitula. G Quæ vero hypochondrijs affiguntur, sæpenumero sanguinis ad nares impetum potenter reuulsisse conspexistis: quemadmodum etiam sanè immodicas per vterum irruptiones. Acria etiam medicamenta artubus imposita, succos ad caput visceraq; vergentes, reuellunt. In summa, reuulsio facienda est, deorsum quidem, vbi succi ad superiora: sursum, vbi ad inferiora vergunt: Et vbi introrsum, ad exteriora: vbi extrorsum, ad interiora: Ita quoq; si dextrorsum inclinat, in sinistrā: si sinistrorsum, ad dextrā reuulsio faciēda est: Sic sanè fluxiones quæ retro inclinant, in priora reuellēdæ: quę in priora, in posteriorem regionem abducendæ sunt.

GALENI DE VENAE SECTIONE ADVERSVS ERASISTRATVM LIBER

Iosepho Tectandro Cracouiensi interprete

Denuo ab Augustino Gadaldino ad Græcorum exemplariumm fidem emendatus

ARGVMENTVM LIBRI

Increpat Erasistratum, qui posthabito Venæ sectionis auxilio, Neque efficacibus, Neq; tutis Remedijs vteretur.

Vide de hac re lib. 5. methodi cap. 15.

Aduersus Erasistratum, qui cum in Minimis plerisq; Curiosus esset, Semel tantum idq; obiter, de Venæ sectione mentionem fecit. CAP. 1.

Ihi equidẽ illud inquisitione nõ parua dignum vr̃, cur nam Erasistratus, cum cætera quæ ad artẽ spectant, abunde satis pertractaret, ac circa minima quæq; tãtopere curisous esset, vt & quorundã holerum cataplasmatũq; decoquendi rõnem cõscripserit († quorũ facultates vsumq; si vnquam aliquis alius declarasset, non iniuria eorundẽ conficiẽdi rationẽ omittere potuisset, } qñquidem id nullius pretij sit, taleq; quod à quouis ex vulgaribus inueniri possit) de venę sectione interim, tã potenti ac magno auxilio, quodq; vel veterũ snia non minus efficacissimis remedijs extolleretur, ipse nullã mentionẽ fecerit. In illius.n. operibus ferme ne nomen quidem vnquã venæ sectionis, præterq̃ semel, reperiri põt: vbi ipsemet, quemadmodũ vnicuiq; considerare facile est, obiter potius præterq; institutũ, quã studio insigni, de sanguinis reiectiõe agẽs, illius meminit: id qđ ex suis scriptis intelliges, quę sic habẽt: Deligaturę vero, quæ circa alas & inguina fiũt, non sunt faciẽdę more quorundam, qui vulgatam curandi rõnem imitãtes, nihil aliud consequunt̃, q̃ ꝙ sanguinẽ vinculis abunde exprimant. Quòd.n. in deligatis corporis partibus sanguis plurimus recipiatur, ex venarum tensione, earũq; sectione coniectandum est: ex incisa siquidẽ corporis parte, cum ea deligata fuerit, copiosior is effluit. Dũ vero sanguinis reiectio cõtingit ex deligatura in tibijs ac brachijs facta, plurimũ eius ibidẽ recipiet̃. Postq̃ etenim q circa thoracis partes adest, diminutus fuerit sanguis, tũ ipsa quoq; reiectio multo minor pauciorq; fiet. Hoc aũt ipsum facere volunt ij, qui sanguinem reijciẽtibus venã secãt. Sed in hac re Chrysippus multo consultius agit, quippe qui non solũ præsentia inspiciat, sed ẽt iminentis periculi curã gerat. † Huic.n. periculo quod in reiectione accidit, aliud ex inflãmatione adhæret, in quo quidẽ offerre aliquid perquã difficile est: rursum aũt ei qui à venę sectione famẽ longo tpe tolerare debeat, ne dissoluat̃ verẽdum est. Cęterum Crysippus simulatq; nutrimentũ in corpore iã elaboratũ in loca solutu difficilia transtulerit, ꝙ eo tpe quo dissolutionis periculũ imminet, hoc pacto cibũ differre possit, in prõptu est. Et hac quidẽ ille medẽdi rõne vsus nunq̃ offerre coactus est, ob idq; summa quæq; ingenio supauit, ac ꝙ sibi ipsi vndequaq; constet, frequẽtissimas meruit laudes. Quòd aũt nullius momẽti hęc sint & indigna oĩbus modis, quę vel ad Erasistrati solertiã, quam ille sibi in hac arte vẽdicat, vel ad auxilij vires referant̃, cuilibet constat. Qñquidem si neq; apud Hippocratẽ, {neq; apud Dioclẽ, } neq; apud Euriphontẽ, neq; penitus apud quẽquã alium qui ætatẽ Erasistrati præcesserũt, tale genus auxilij in scriptis reperiret̃, forte suspicari quis posset illũ, tanq̃ de eo cuius vsus non dũ fuisset inuẽtus, aut apud celebres medicos approbatus, iure optimo verba nõ fecisse: Verum cũ permulti alij fuerint, quibus non in vno tm̃ eodemq; leui affectu, sed ẽt in plurimis acutissimisq;, frequens huius auxilij vsus iam constiterat: ac eo pacto tum Hippocrates omnium bonorum artis medicæ author, tum vetustissimi quiq; illo vsi esse animaduertuntur: qua quæso re Erasistratus commotus id adeo spreuit,

† Clarius. in quibus, satis sibi eẽ debebat, ubi ad quid cõferrẽt tantũ dixisset, alteri cõfectionis modũ relinquere.

† Clarius. Huic enĩ periculo quod. ex reiectione ẽ, periculũ inflãmationis proximũ ẽ: in quo offerre quidẽ nõ facile: ei uero qui post uenæsectionẽ lõgo tẽpore sine cibo permanserit, periculũ ẽ ne exoluatur. Hũc locũ inferius declarat Gal. pa. 13. a

vt ne

vt ne rationem quidem vllam illius in enarrando habuerit? Etenim & quòd illud non improbauerit ad certos affectus reliquorum præsidiorũ more, ipsum referendo indicare, & causam ob quã id probauerit præscribere eum oportebat. Atqui hic in huius præsidij viribus enarrandis tantopere inops fuit, vt neq; significauerit recipiendus'ne sit an posthabendus vsus illius, neq; vnquam quid de illo sentiret proferre ausus fuerit, nisi in vno tantum, vt superius dictum est, affectu. Quãquam vel ex ijs quę ipse reticet, opinionis suæ summam manifestam facere videtur: nequaquam enim, si vsum illius probasset, silentio prætérijsset. Neq; etiam cum minima quæuis quæ ad leuandos affectus accommoda erant, describenda putaret, hæc vtpote tam magna, aliquem etiam si ab eo non didicisset, propria opera consequi posse persuasum habebat. E

Quibus Rationibus Erasistrati Sectatores dogma de Non Secanda vena tuerentur. CAP. 2.

CAusa vero, ob quam venæ sectione ipse non sit vsus, fortassis diuinatione opus habere cuiquam videbitur. Qui enim quis rescire possit ꝙ ea ipsa Erasistratus cognita habuerit, quorum nullam diffusa oratione ille mentionem fecerit? Nihilo minus fuere nõ nulli qui in explicanda illius sententia quæuis vaticinari conati sunt: verum hi dum inter se ipsos, discrepant, in maximis erroribus versari, manifeste sunt deprehensi. Nam nemini ex illis eadem stat sententia: & quod multo grauissimum est, neque ab ipsis Erasistrati commilitonibus, discipulisq; Chrysippi Cnidij, quo primum auctore de explodẽdo venę sectionis vsu dogma suscitatum est, de illius sententia quicquam certi constitutum est. Hæc autem quę Apœmantes Stratoq; protulerunt plane ridicula sunt: vterq; enim dicit perdifficile esse venam secare, vel ob internotionẽ vasis, vel ob arteriæ incisionem: nocumentum quippe illico ingens imminere, siquando loco venę arteria diuidatur. His addunt ꝙ quãdoq; aliquis præ timore mortuus sit: & alter etiam ante vasis sectionem, alter vero eo iam secto referri nunq̃ potuerit: tum ꝙ quidam irreparabili sanguinis fluxu defecerit. Sed prætereo illa quoq;, quæ à reliquis dicuntur, nam alij quidem eorum asserunt vacuationis mẽsuram coniectura assequi multo esse difficillimum, ideoq; necesse esse, vt aut diminute euacuanti nihil plus contingat: aut mediocritatem excedenti maxima impendeat noxa: quid enim (aiunt illi) venæ sectio modum exuperans, à cæde differt? Alij vero dicunt, ꝙ cum transultus spirituum (græce paremptosis) ex arterijs in venas fiat, necessario inanitionem sanguinis per osculorum reserationem ipse spiritus sequatur. Sunt & alij qui affirmant venarum euacuationem inflammationis affectu in arterijs iam constituto, plane superuacaneam esse. Atqui vniuersa talia quanquã credibilia alicui appareant, sunt tamen re vera falsa, indignaq; quibus adhiberi fides debeat: quæ his omnibus longe facilius habenda fuisset, si hæc in medium protulissent, quæ dicta fuerant à cæteris quibusdam, qui ex succorum natura disputandi initium deprompserunt. Et quanquam vel aduersus hos longiore sermone alicui conueniret instare, huius tamen rei imprę̃sentiarũ ea propter nulla est occasio, quia orationem sic in immensam prolixitatem excrescere oporteret: præterea nihil obstat quo minus ea quę tum ab Erasistrato, tum à quouis alio ex Chrysippi discipulis dicta sunt, reprehendere aggrediamur. F G

Quæ fuerit Erasistrati Opinio de Ortu Febris & Inflammationis, ac de ipsarum Medela. CAP. 3.

COmmodissime igitur sermonẽ mihi instruxisse videbor, si prætermissis alijs ab ipsius Erasistrati placitis initiũ fecero, orationemq; ipsam quantũ eius fieri potest breuissime absoluero. Cæterum ille arteriam spũs, venam aũt sanguinis, receptaculũ esse asserit. Deinde vero vbi grandiora receptacula diuisa fuerint, magnitudine quidẽ illa diminui, numero aũt effici plura: ac cum nullus locus detur vbi circa terminum vnius, vas aliud non existat, illa vndequaq; per corpus delata in tam minutos fines desinere, vt contentus in illis sanguis præ extremorũ osculorum conniuentia intus retineat: ob idq;, etsi oscula venarum arteriarumq; inter se vicina sint, sanguinem tñ proprijs terminis circũseptum, ac nullibi in vasa spiritalia insilientem permanere: & eousq; sane animal legibus naturę dirigi: Simulatq; vero cã quędam violenta irruerit, tum sanguinẽ ipsum in arterias transferri, & animal iam necessario ægrotare: Causas item huius rei aliquas, pręcipuamq; illarum sanguinis multitudinẽ esse, à quo & venę tunicã distendi, reserariq; fines q̃ prius clausi fuerãt, trãsfundi ẽt in arterias sanguinẽ: qui postea spũm à corde delatum perturbãs, eiq; motũ suum alterãti resistens, si quidẽ è directo atq; ꝑpe principẽ partẽ cõstiterit, iã id febrim esse: si aũt ab ipso retrò repellat ac in finibus arteriarũ condensẽt, inflãmationem tum existere. Et talibus ille rõnibus inflammationem ex plenitudine adstruit. Verum quæ ex vulneribus contingit, eam quoque sanguinis ex venis in arterias transultu causari ait, cuius rursum transultus causam illam quæ ad euacuationem fit, successionem esse putat: Cum enim scissis arterijs, post inflictum vulnus spiritus vniuersus ex læsa parte effusus fuerit, & periculum instet ne vacuus fiat locus, sanguinem illo tempore, spiritus euacuati, quiq; locum illum prius replebat, gressum per osculorum reserationes consequi solere: Si ergo spiritus foras emissus fuerit, huc quoque effundi: occluso autem illo atq; obserato, etiam hunc vi spiritus à corde demandati impulsum, in locis vulneri vicinis cunctũ coacervari, & ea ratione inflammationem efficere. Sed concedamus age ipsi quæcunq; hoc tempore de febribus & inflammationibus dixit, vera omnia esse: nam alibi demonstrauimus ea nihil in se veri continere: Doceat igitur ipse nos iam medicaminum seriem. Ait enim cum in multis H

alijs

A alijs locis, tum in primis in tertio de febribus tractatu sic verbatim: Circa ægritudinum igitur initia ac inflammationum generationes omnem sorbitionum oblationem auferre oportet: inflammationes enim, quę febres faciunt, vt plurimum ex repletione fiunt. Si itaque hoc ipso tempore oblationes concessę fuerint, & concoctione distributione q; suas actiones perficientibus, vasa alimento repleta fuerint, inflammationes multo vehementiores persæpe fieri contingit. Hæc quidem ille de inflammationibus protulit, quæ citra vulnus ex plenitudine eueniunt. De illis vero, quæ ex vulnere suboriuntur, in primo de febribus libro denuo in hanc sententiam recenset: Istis autem subsequuntur medendi rationes, quo vulnera omnia ab inflammatione libera efficiant. Medicamenta enim, cum sanis partibus illinuntur, claudendo atq; obturando prohibent, ne sanguis desuper fusus in loca dissecta irruat: quandoquidem in illa, quæ affectu carent, eo quòd multæ arteriæ illic venæ q; recludantur, sanguis, qui in arterias transilierat, facile in venas quoque transumetur. Quamobrem consequens rursus est, vt vulneratis nihil prorsus inflammationis tempore offeratur: venæ nanque, cum alimento vacuæ existunt, longe facilius sanguinem qui in arterias insilierit, suscipient: quod vbi contigerit, inflãmationes minus contingent. Proinde, quòd multitudo euacuanda sit, quod q; venæ distentæ ac repletæ, in seipsas iterato sanguinem recipere non possint, assentire
B ipsi Erasistrato nos fatemur: verũ, quónam pacto hæ euacuandæ sint, in dubium à nobis vocatur.

Præstantiorem ex venæ sectione, quàm ex inedia fore vacuationem, quodq; Erasistratus negligens fuerit in imitanda natura, ac scriptis Hippocratis legendis. CAP. 4.

POstquam itaque euacuationem faciendam esse confessum iam semel sit, ego eam omnium facillimã atq; expeditissimam, venæ sectione perfici arbitror, vtpote per quã ipsas etiam inflammationes solas celerrime euacuare possimus: cum è diuerso inediæ, præterquam q̃ longũ tempus requirant, etiam vniuersum habitum æqualiter euacuant. Atqui istud nequaquam conuenit. cur enim quis id euacuet, quod euacuatione opus nõ habet? Aut cur eliquet carnes, cum sanguinem subtrahere liceat? Vt interim noxas reticeam, quæ ex longis inedijs necessario euenire solent, ac virtutem defatigatam, & succos biliosiores amarulentiores q; redditos, frequentes item cordis morsus atque inquietudinem, tum deiectionum alui retentionẽ, & omnia denique excrementa acriora maligniora q; effecta. Quorum Erasistratus nihil animaduertens, cæcorum more, qui amplam compendiosam´que & planam viam in propinquo habentes, sæpenumero angustam ac asperam prolixam´q; errabundi ineunt, & ipse tam propinquam satis´que expeditam & amœnam semitam
C spernens, ad impeditam illam ac longam sese contulit: quippe qui hoc tantum considerauerit, num, quò ipse contendit, via eò vergat, non autem an compendiose, & sine noxa ducat. Nam, quòd vel inedia ad plenitudinis euacuationem conferat, ego quoque consentio, verum longo tempore, magno´que cum nocumento eam efficere id dico. Attamen sapientem Erasistratum, qui quorundam iudicio Hippocrati par esse videtur, non puduit, quòd neglecto tam insigni præsidio, nihil credibile aut rationi consentaneum attulerit, quin potius, velut de re abiectissima penitus´que nullius precij, verba fecerit. At Hippocrates ille medicus te, ò Erasistrate, nulla ex parte inferior, non sic de venæ sectione pronunciauit, sed, quæ tu verbis saltem admiraris, ea ille opere palàm est executus. Admiraris tu siquidem naturam ipsam, vt artificiosam simul´que prouidam animalis gubernatricem, nullibi tamen eam imitaris. Aut, cum illam plurimis morbis sanguinis euacuatione medentem frequenter animaduerteris, cur ne in vno quidem vnquam hoc idem tu ipse fecisti? Cur etiam naturæ, quam laudas, opera silentio supprimis? Cur præterea, quãdo apud Hippocratem reperisti multa huiusmodi scripta: ‖ Mulieri sanguinem vomenti men- 5.Aph.32.Ext. or.40.d
struis erumpentibus solutio: &, ‖ Ab atra bile habitis similem effectum hæmorrhoides præstant. Sanguinis item fluxus copiosi, per nares soluuntur: apud te nihil tale, sed vnico solum verbo lau- 6.Aph.21. Ext. or.48.d
D data natura, opus autem illius nullibi scriptum reperitur. Porrò mihi sufficiebat, vt opera illius antea ad perfectum addiscerem, à quibus postea initio sumpto ad inuestigandum reperiendum´q; id, quod æquum putabam, idoneus euasi. Liceat ergo mihi venia eorum, qui te admirantur, dicere, quod in conspicuo est, quod scilicet mihi aut modis omnibus demens, aut in naturæ operibus quã minime versatus esse videaris. Alteri enim ex his duobus, vel quia illa nunquam cognouisti, vel quia cognita iamdudum non sis imitatus, obnoxius existis. Aut fortassis in cubiculo aliquo perpetuo delitescens, neque aliquando ægrotum aliquem contemplatus, hæc scribebas: hinc´q; adeo non iniuria naturæ opera ignoras, quæ alioqui pro extrema dementia tua semper es præpostere admiratus & imitatus: nec non, postq̃ scribendi prouinciam inijsti, legem scribendo es transgressus. Oportebat enim primũ te opera naturæ mihi describere, deinde declarare: & quæ illa integre ac perfecte proprijs conatibus incitata, & quæ morbosis causis præpedita diminute agat: nam huiusmodi ratio viam ad inuenienda medicamina nobis suppeditat. Cum etenim didicero, quæ probe ab illa perficiuntur, superaddito eo, in quo illa deficit, facile ei adiumento esse potero: rursum, si ipsa nihil penitus mouet, id quod quandoq; morbosarum causarum vehementia superata patitur, tum ego illud omne suggerere enitar. Tu vero nihil horum indicans, domi´q; te continens, vt qui forte ægrotorum visitationẽ, vt fertur, paruipendas, quod tibi videbatur, scripsisti. Cæterum

si tu ipse

si tu ipse non perspexeras, Hippocratis monumenta relegenti tibi addiscere integrum erat, & quę E
perfecte, integre q́; ac vt ille loqui consueuit, ἀρτίως, i. absolute natura mouente iudicetur, & qua ratione illam quis iudicium non aggredientem, pulcherrime imitari possit: quo etiam pacto aggredientem quidem eam, verum debiliter mouentem adiuuare oporteat. Si enim in his exercitatus fuisses, talia te consulente audirem, qualia apud Hippocratem quoq; inaudio: ‖ Quæ iudicantur, & iudicata sunt, ἀρτίως, i. integre, neq; mouere, neq; nouare, siue medicamentis, siue alijs irritationibus, sed sinere. Istud quidem habes proprium naturę integre mouentis pręceptum. Quod vero huic succedit, naturæ, & ipsum, verum diminute ad iudicium mouenti congruit, eam q́; ob rẽ illi auxilio esse iubens, dicit. ‖ Quæ ducere oportet, hæc, quò maxime natura vergit, per loca conferentia ducenda. Natura siquidem tunc temporis expellere conatur id, quod eam infestat: cum autem prę imbecillitate finem operi imponere non possit, nostris auxilijs indiget. Propterea etiam lateris inflammatione laborantes curãs, iuxta humorum vergentiã inanire eos consueuit. Quid enim ait? ‖ Cum ergo dolor ad iugulum extenditur, aut grauitas in brachio, vel circa mammam, aut supra præcordia existit, interna cubiti vena secanda est. Neq; dubites copiosum detrahere sanguinem, donec rubicundior multo, aut pro puro, rubido q́; liuidus effluxerit, vtrunq; enim contingit. At, si dolor sub septo transuerso fuerit, neq; ad iugulum ascenderit, tum aluus, vel nigro veratro, vel peplio subducenda est. Rursus vero in quopiam renalium affectionum cõcursu præfatus: [a] ‖ Et in rene dolor grauis [b] † per ilia vsq; ad coxas tendens è directo} infert poplitem secare, hoc est, venam, quæ in poplite est, incidere. F

1. Apho. 20. Ex. ord. 9. g

1. Aph 21. Ext. ord. 10. a

de Vict. rat. in mor. acu. cõm. 2. t. 10. & 11. 7ª.

A ‖ 6. Epid. cõ. 1. t. 6. 3ª. 155. g

B † Legendum est græce. νάρκη μηρῦ τῦ κατ' ἴξιν [c] id est stupor femoris è directo positi. uide. 6. Epide. sect. 1ª. t. 6.

C ‖ 2. Epide. sect. 4.

D † ad coxam, & crus.

De vsu sectionis venæ in frigidis, ac reliquis ex multitudine affectibus medicorum rationalium, Empiricorum, ipsius q́; naturæ testimonio. CAP. 5.

Illud vero quo modo dictum est? Ex Margei famula ne sanguis quidem prodijt, nam, [c] ‖ vt filiolã hæc peperit, ilico os [d] † ad vertebras coxarũ} detortũ est. Porrò dolor ex vena prope talũ secta cessauit, quãuis tremores corpus iam occupassent. Atqui nunc ad occasionem ipsam, eius q́; fomitem transeũdum est. Hippocrates siquidem te, & occasionẽ morbi, & generationem occasionis perpendere iubet, id quod tu mea quidem sententia multitudine sanguinis præsertim molestiam inferẽte, non de alio quoquã, prætereq̃ de venæ sectione dictum affirmare possis. Ergo præfatæ mulieri, licet iã tremore correpta esset, ille secare venam non distulit, cum è diuerso nemo alter in tremoribus æque, atq; hydropisi, alio'ue frigido affectu vllo, sanguinẽ detrahere vnq̃ ausus fuit. In talibus. n. ex calidi succi euacuatione adhuc multo magis corpus necessario refrigeratur, & innatus calor, q̃ per affectum antea quoq; frigefactus fuerat, extinguit. Hippocrates vero, vt ipsemet G fatetur, multitudinẽ sanguinis ante ipsum affectũ accumulatã cõsiderauit: muliercula. n. à purgamentis, † quas secundas vocãt} non fuerat expurgata. Fomes aũt, seu nutrimentũ occasionis, hoc est generatio, prima q́; causa, ob quam non sit probe expurgata, est ipsa contorsio vteri, qui ad coxam contortus fuerat. Proinde, cum retẽtio euacuationem, situs vero vteri locum, per quẽ euacuatio instituenda est, illi indicaret, venã talo proximam incidit: talem q́; Hippocrates sese in cunctis præstitit. Sed ne laudibus virum hunc extollentes Erasistratæos tristitia afficiamus, vt, qui ipsi, ante eos q́; Erasistratus, aduersus illũ inimico animo esse mihi visi sint, missa faciamus nunc Hippocratis monumẽta: alio enim tempore totam illius de euacuatione artẽ declarare constituimus: quin potius transferamus nos ad illos, quorum aliqui empiricam, rationalem q́; sectã vnà sunt amplexi, quandoquidem ex his à venę sectione abstinere inuenio neminem. Nam inter dogmaticos, Dioclem, ac Plistonicum, Dieuchen q́;, & Praxagoram, vnà cum Philotimo, atque Herophilo, & Asclepiade, venæ sectione vsos fuisse compertum habeo: quanq̃ Asclepiades contentionis adeo studiosus fuit, vt oĩa fermè priora dogmata lacessiuerit, neq; alicui prioris seculi homini, immo ne Hippocrati quidẽ pepercerit, hinc q́; adeo veterũ medẽdi rationẽ, mortis meditationem nominare non sit veritus. Atqui neq; hic eo impudentiæ venerat, vt venæ sectionẽ è medicinalium auxi- H liorum numero explodere auderet. Quin etiam, neq; inter recentiores, aut vetustiores aliquis, nõ Athenæus, non Archigenes, neq; Agathinus, tum deniq;, neq; ex empiricorum cœtu quisquam: hi enim cum nihil eorum obseruent, quæ rationi consentanea sunt, omnia'q; experientia sola decernant, tñ ex his neminem mihi proferre poteris. Quando autem isti in omnibus alijs rebus ferè dissentientes, in hac sola conueniant, mihi planè concordia suspicione vacante nihil magis fide dignum esse videtur. Sed, ne præ testium multitudine opera naturæ, quã tu, s. laudas, obscuriora reddamus, mittamus hos, si lubet. Non'ne ipsa mulieres cunctas singulo mense euacuat, sanguine superfluo foras effuso? Muliebre enim genus, vt quod domi ageret, neq; vehementibus laboribus exerceretur, aut sub claro sole viueret, ac ob vtraque hæc multitudinem humorum coaceruaret, ipsam euacuationem plenitudinis, tanq̃ remedium naturale, obtinere opus habebat. Et vnũ quidem istud naturæ opus est: alterum vero purgatio post partum contingens existit: licet & fœtura ipsa, species sit euacuationis. Nam ex sanguine vteri conceptus nutriri solet. Tum vero, postq̃ editus est fœtus, generatio lactis in mãmillis, vacuatio hęc quoq; est quãtitate sua non parua: vna siquidẽ, & lactis, & menstruorum substantia est, amborum q́;, vt quisq̃ dixerit, riuorũ fontes communes, venæ sunt. Quamobrem, quibuscunq; per ætatem menses fluere cessarunt, his neq; in mamillis lac

† puerpery.

Vna lactis ac menstruorum substãa, amborumq; riuorum fontes communes.

amplius

A amplius colligitur: quæcunq; etiam purgandi tẽpora adhuc habent, ac interea lactant, hę nõ purgantur. Præterea cum mulieri lactanti sanguis per locos eruperit, illico lac huic euanescit. Ad hęc quęcunq; animantia vtero non gerunt, his neq; lac vnq̃ adest: rursus quibus id suppetit, illa etiam ad concipiendum à natura idonea sunt. At si iam addidicisti quot commoda ex hmõi euacuatione muliebre genus maneant, quotq; nocumenta ijsdem suppressis sequantur, haud video qui sufferas, quo minus sanguinem superabundantẽ modis omnibus euacuare acceleres. ‖ Mulier enim, Hippocrate teste, podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. Sed cur ego contra hominem Hippocrati inimicum, verbis Hippocratis vtor? Velim itaq; audias iã veritatẽ ipsam me pręcone tibi denunciantem, q mulier si probe expurgetur, neq; podagris, neq; articulorum doloribus, neque lateris inflammationibus, neq; peripneumonijs capiatur: sed neq; epilepsiæ, neq; apoplexiæ obnoxia sit, aut spirationis vel vocis ablatione rite purgata vllo tẽpore infestetur. Num vero menstruis fluentibus, aut phrenitide, aut lethargis, aut conuulsionibus, vel tremoribus, rigoribus'ue mulier aliqñ correpta est? Num etiam vel melancholia laborantem, aut mania vexatam, aut quæ ex thorace spueret, vel vomeret ex ventre sanguinem, aut capite laborantem, aut synanche pręfocatam, aut aliquibus id genus magnis & vehementibus affectibus impetitã, cui menses recte excernerentur, qñq; conspexisti? Verum his retentis eam cuilibet malo implicari facile est, huicq; rursum euacuationes medent. Sed posthabitis mulieribus te ad mares iã confer, vt discas. s. quod quibuscunq; pro consuetudine, superflua per hæmorrhoides euacuantur, hi omnes vitã morbis minime impeditã agunt: quibus itẽ inanitiones supprimunt, hi in perniciosissima quæq; labunt. Vtrum igitur neq; horum, vbi vel synãchen vel peripneumoniã incurrerint, sanguinem euacuabis, aut potius ne desciscere videaris ab ijs quę perperã didicisti, tot hoĩum interitum paruipẽdes? Tu fortassis hoc facies: ego autem nõ hæc solum, sed etiam spasmum hydropemq; sanguinis euacuatione sæpius sum medicatus: in hunc. n. modum erudiuit me tum longa experientia, tum ratio ipsa, quæ mihi suggessit vt occasionem ipsam, eiusq; momẽtum sic inuestigarem. Quod autẽ experientia quoq; istud me docuerit, si empiricorum commentaria legeris scire poteris.

6ª. Aph 29. Ex ord. 49. b

*Cephalæa.

Communi Hominum Naturæ, ac Brutorum quoq; animalium Consensui, Erasistratum, ac omnes, qui Venæ sectionem paruipendunt, aduersari. CAP. 6.

NE igitur in posterum cum Hippocrate solo (q euacuationem sanguinis laudauerit, cum vel in tremorem, vel in hydropem, vel in alium quemuis frigidum affectum, mas quidẽ ob hęmorrhoidum, mulier vero ob mensium retentionem inciderit) tibi controuersiam futuram rere, C sed & cum vniuersis medicis qui experientiam sectãtur, vel potius cum vniuersa hominum vita. Videris. n. tu communem oĩum subuertere sententiã, pręsertimq; si neges quod à natura cuiq; insitum sit, vt considerare possit sanguinem ob nimiam multitudinem euacuandũ esse. ‖ Quis enim contraria contrariorum esse remedia ignorat, vt q sentẽtia hæc non Hippocratis tm̃, sed omnium hominum communis sit? Tu vero pręodio quod aduersus Hippocratem cõcepisti, mea quidem sententia etiam alijs multo es dementior, idq; cum habeas naturam te ad hæc ipsa quotidie manu ducẽtem: nam hæc inediam adiectione, ac repletiones euacuationibus, & frigus calefactionibus, caloresq; refrigerationibus curat. Quid enim aliud est offerre cibum, q̃ plenitudinem suppeditare? quid rursum excernere fæces, q̃ intestina repleta exinanire? quid item meiere, q̃ repletioni vesicæ mederi? Pleraq; enim animantia frigore lacessita, latebras ac calidos specus in penetralibus terræ sibi inuestigant. Aliqua etiam æstatis tempore calore anhela, sese in aquam frigidam conijciunt, & in vmbrosis locis ventoq; peruijs immorantur. Ego pręterea frequenter vidi canem vomitum sibimet studiose prouocantem: auem quoq; ægyptiam clystere imitatam: quæ omnia ab hominibus, vt qui ratione compotes sint, multo faciliore conatu perficiuntur. Accerse ergo hominem quempiam rei medicæ expertem, ad ægrotum, qui bona sit habitudine, iuuenis, multo D abundans sanguine, quiq; præ synanche aut peripneumonia suffocetur, postea hominem interroga siquid cognoscat quod huic affectui succurrere possit. Quis adeo demens est, vt sanguinis euacuationem non pronunciet? Cæterum Erasistratus ob contentionem quam aduersus Hippocratem præ se fert, ne id quidem, quod communi oĩum hoĩum suffragio receptum est, probare videtur, & ea propter reperitur vel gruibus ipsis insipientior: has siquidẽ æque atq; aquilas, pręlongo vsq; ad vltimos terrarum terminos volatu, partim frigus, partimq; æstum euitantes, quo contraria contrarijs semper propulsent, videre licet. Atqui, vt & antea dictum est, perspectum habere q ijs euacuandus sit sanguis, quibus ex eius multitudine periculum imminet, id præstantiam artis Hippocraticæ non dum æquat: ego enim tum qua ratione, tum quo tpe, qua'ue quãtitate euacuatio instituenda sit, mihi declarari mallem. Scire nanq; qñ vel venam quæ in fronte est, vel illas quæ in hirquis oculorum, seu sub lingua existunt, vel quæ humeraria vocatur, vel subalarem, vel quæ per poplitem penetrat, quæ'ue prope talum adest, incidere oporteat (prout de his omnibus Hippocrates docuit) hoc ipsum ego ratiocinationem medicorum arbitror esse. Verum quod cõtraria contrarijs medicanda sint, quodq; euacuatio repletioni opponatur, tm̃ abest vt admirer, vt etiam huiusmodi cogitatione bruta animãtia participare dicam. Si aũt auribus apertis, aut animo potius, ac deposita erga Hippocratem simultate, veram rationem amplecti volueris, aliquid iam

In libro de Flatib' paulo post principium.

quod illius arte dignum esset, dicere tibi possem. Eousq; n. Diocles Plistonicusq; ac Herophilus, E
et Praxagoras atq; Philotimus, nec non alij medici permulti inter se cōsentiunt, ꝙ ipsi quidem nō per se se, verum diuinum Hippocratem secuti repererint, quo tpe quęlibet venę, quas supra cōme morari, incidendæ essent. Cæterum ꝙ ab atra bile habitis similiter hæmorrhoides conferāt, etiam si istud Hippocrates perspicue docuerit, non tamē omnes sciunt, sed quicunq; syncere in illius scriptis versati sunt: hi soli. n. quomodo hæmorrhoides dysenteria ac varices fiant, ab ipso perdidicerunt. Item ꝙ non semper horum vnumquodq; si existat, prohibendum est, sed ꝙ quādoq; coadiuuandum: vel natura quiescente (qñ sic confert) ei totum committendum: adeo ignorant illi qui dysenteriam varicesq; & hæmorrhoides immature præpropereq; medicari discunt, vt & ea moliantur quę facere nequaq̄ debebant. Porro ego quoq; vidi non paucos ob huiusmodi euacuationes, quæ medicorum imperitia cohibitæ fuerant, aut atra bile, aut insania vexatos: ipsorum quoq; aliqui tum intercostali inflammatione, tum renali morbo correpti sunt: non nulli vero ex ventriculo sanguinem vomebant, aut eundem tussiendo ex thorace spuebant, aut *{ attonito morbo} aqua' ue intercutanea interibant. Hæc illa sunt, quę mea quidem sententia medicus vna cum pręclara euacuationis arte cognoscere debet.

* paraplegiis.

Sanguinis Missionem Non modo non Prohiberi, quia Vacuandi Sanguinis Quantitas ignoretur, sed Cæteris Vacuationibus omnibus Certiorem Mensuram, ac Tutius Auxilium præbere. CAP. 7. F

QVantum autem de sanguine exuperante euacuandum, idq; cum non sit magni momenti, cur Erasistratus tanq̄ ex magnis quoddam contempsit? Aut cur homines illi aduersus omnes obstrepere paratissimi nugantur, cū illū incusent, dicantq; euacuationis perinde atq; aliorum auxiliorum rationem ignorasse? Aut cuius' nam, per deos immortales, illū adeo exquisite tenere mensuram arbitrantur, vt neq; excedat in quantitate, neq; deficiat vnquam? num clysteris, aut purgantium medicamētorum alicuius, aut vrinam cientium, vel cibi vllius potus' ue? Tēpus itaq; esset ipsis, vtpote oīa suspicione infesta reddētibus quiescere omnino. Aut cur ergo Erasistratus purgantibus medicamentis vtitur: ac vinum aqua frigida dilutum, tum alijs quibusdam, tum maxime cholericis exhibet: Chrysippumq; præceptorem suum, vt qui inuenerit præsidium nulli veterum cognitum, quodq; & solum cholericos iā morti proximos restituere possit, his verbis satis inuidiose laudat? Non etenim quouis tempore id prebet, sed vsum auxilij huius ad occasionem vehementer præcipitem traduxit. Ego vero hac in re ipsum non accuso, præsertim cum tam absolute oīa quæ ad occasionem spectant, disquirat. Illud tñ in eo quis demirari possit, quo'd si quando Chrysippicum quicq̄ doceat, tum, vt ex verbis eius colligere licet, vehemēter sit audax, G nihilq; ipsum prorsus neq; momentum occasionis, neq; mēsurę difficilis coniectura, neq; affectus periculum perterrefacit: sed putet adeo exquisite simul clareq; illum & mensuræ & occasionis rationem docuisse, vt decreta sua non medicis solum, verum & popularibus vsui futura arbitretur: at rursum cum ex veteribus medicis aliquem ob rerum inuenta laudare opus habeat, illic vndequaq; tergiuersetur. Age ergo declaremus illis, ꝙ mensura in venę sectione multo facilius deprehendatur q̄ in cæteris quibusuis auxilijs. Nam & coloris mutationem sępenumero dispicere licet, hocq; duobus modis fieri potest, interdum quidem sanguinem ipsum fluentem, interdum autem ægrotum considerando. Ad hæc animi quoq; defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: Sāguinis item fluentis vigor labescens, & pulsus mutati. Adde ꝙ & medicus huius solius euacuationis liberam habeat facultatem sistendi quandocunq; illi placuerit, aliorum autem nullius. Nam vbi dandum sit aliquod medicamentum siue deiectorium, seu vomitorium, seu vrinarum euacuatiuum, aut thoracis vel capitis purgatorium, horum scilicet omnium prima exhibitio in tua potestate sita est, cętera autem fortuna administratrice obtingunt. Ingens præterea in propinationibus pharmacorum purgātium periculum est, cum vel non commouetur purgatio: vel quod in aluum attractum est, nō facile excernitur: vel cum dolore, morsibus, torminibus, refrigeratione, pulsuū euanescentia, ac animi defectu exprimitur, vel cum corpus vehementer perturbatur, interimq; paululum admodum euacuatur: aut euacuatio modum excedit, hoc enim ipsum tanq̄ oīum malorum extremum in hac parte frequenter contingere solet: neq;. n. vt venæ incisæ fluxum, quem superimposito digito mox sistes, sic profluuiū alui tibi sistere licebit. Veruntamen nemo ex medicis superuenientium symptomatum metu perculsus a' propinatione pharmacorū abstinet, sed postq̄ errorem commiserit tum demum cauēdum sibi ab illorum vsu proponit. Sed quid ego purgatoria refero, ac in enarratione fortium medicamentorum tempus tero, cum & cibi cuiusq; in mēsura erratū maxima afferat nocumēta? quorum magnitudinem in extenuatis & imbecillibus hoībus, quiq; celeri nutritione egent, cōsiderare facile possumus. In his enim siquid minus æquo nutriat, virtutem tabidam reddet: contra vbi quid modum exuperans naturæ oneri potius q̄ nutrimento fuerit, illam penitus suffocabit, extinguetq;. An igitur a' cibi exhibitione abstinebis, eo' quo'd mensuram illius nō sine negocio assequi possis? Atqui ea quoq; ratione a' medendi prouincia penitus abstinebis, nihil. n. in medica arte reperias, quod nisi certa mensura vsurpatū prodesse possit. Cæterum in sola venæ sectione ne hoc quidem culpare queas. Proinde errata, quæ vtrinq; circa mediocritatem contingunt, non paruæ noxæ sequūtur, maximeq; quia excessus perni-

A perniciosissimos esse nemo neget: verum in quo minus periculum est, in eo excedere modum non fuerit necesse. Sit.n.si ita sors ferat, mediocris detractio trium heminarum: vbi si quatuor detraxeris, noxam maximam inferes: duas rursum si euacuaueris, cõmodabit quidẽ id satis, læsionis vero nihil afferet: licebit nanq; tibi vnam illã heminam vel clysteribus, vel inedia, vel frictionibus, vel sudoribus exhaurire, preterquam q̧ & denuo detrahere si voles, non vetaberis. Sed qua ratione ego tam multa in medium affero, contendere cupiens cum hoĩbus insulsis, qui ad hoc q̧ nihil rationi consonum loquantur, etiam ea ipsa non agnoscunt, quæ ipsimet laudibus efferre solent? Admirantur.n.dicta Erasistrati, ac nomen sibi ab illo vendicant, Erasistratæos sese appellãtes: verum documentorum illius adeo ignari sunt, vt quiduis potius q̃ sententiam illorum enodare valeant. De venæ ergo sectione tam prolixa tamq; absurda nugantur, vt iure optimo quis non solũ imperitiam illorum, verum etiam impudentiam detestari possit: quippe cum Erasistratus in libro de sanguinis reiectione, in quo solo venæ sectionis meminit, aperte dixerit, q̧ Chrysippus ob id non vtatur detractione sanguinis, quo æger qui propter inflãmationes necessario in inedijs contineatur, perdurare possit: ipsi tñ nihil minus q̃ hoc dicunt. Aut vis ne ea gratia vt homines hos Erasistrato obtrectantes in posterum quoq; audiamus, idq; cum verba Erasistrati in promptu nobis adsint? atqui hoc nequaq̃ æquum est. Audiamus ergo dicta ipsius, vbi ait: Multo consultius

B

« agebat Chrysippus, non solum q̧ præsens erat inspiciens, sed & impendentis periculi curã agẽs.
« † Hæret enim illi, quod in reiectione contingit, ex inflammatione periculum, in quo offerre non
« facile est: Ei vero qui post venæ incisionem longo tempore sine cibo permanserit, periculum est ne dissoluatur. Aperte enim illum à periculo, quod ex inedia accidit, cauere dicit, illudq; necessario secuturum putat, quia æger ob inflammationem fame longo tempore sit excruciatus.

† Vide supra pag. 5. d. quomodo locus hic legatur.

Perperam Erasistratum in Euacuatione, ac Reuulsione, quæ Inflammationibus medentur, Inediam Venæ sectioni prætulisse. CAP. 8.

HIc quoq; nihil moror Erasistratæos blatterantes cur ille hominibus inflammatione laborantibus nihil offerre iusserit: verum ipsum Erasistratum per verba: quorum antea mentionem feci, semet interpretantem habeo, ex tertio nimirum de febribus, vbi de inflammationibus quę ex plenitudine fiunt, disserit, & ex primo de vulneribus. In vtrisq;.n.cõmentarijs non semel, sed sæpe, venas quæ inedijs exinanitæ sunt, vt sanguinem affluentem denuo recipiant, aptiores fieri dicit.

« Quid.n.ait? His vero consequens est, vt vulneratis inflammationis tempore nihil offeramus:
« venæ.n.cum à nutrimento exinanitæ fuerint, sanguinem qui in arterias trãsilijt, facilius suscipiet.

C Inedia ergo tanq̃ euacuatorium auxilium quoddam inflammationes discutit, eamq; neq; alia de causa inflammatione laborantibus iniũgi dicit, q̃ q̧ venæ euacuatę sanguinem in arterias insilientem sic facilius suscipiant. Deinceps vero cum venas euacuare velit, possitq; id (ita me dij ament) sine molestia vlla celeriterq; perficere, longos ille insumit labores. Verum ego non video quo pacto se ipsum quis implicando magis prodere possit: Non secabo, inquit, venam, vt æger ad sustinendas inedias sufficiat. Porrò cuius rei gratia inflammatione correptos fame excrucias? vt, inquit, venas exinaniam. Cur ergo eas à principio non euacuasti? Proinde pudet me iam hominis qui in tam grauia errata inciderit, qui præter hæc, quibus tum perspicuis ipsius artis decretis tum suis proprijs rationibus repugnat, etiam hoc ipsum ignorare deprehensus sit, qua de causa inediæ suscipiatur: quanq̃ de vsu illarum multo antea Praxagoras satis copiose clareq; scripserit: tũ Hippocrates & Diocles, quantum ad hoc spectat, nihil prætermiserint. Hic vero ita rudis est, vt inedias solas ad venarum euacuationem assumendas, eaq; sola ratione laborantibus succurrẽdum putet: deinde, per Iouem, euacuatorio remedio opus habens, neglectis efficacibus illis, quæ ue quocunq; quis velit, celerrime ducere possint, ad oĩum leuissimum transeat. Verum age concedatur tibi & hoc, quod inflammationes ex vulneribus medicari eodem modo possint, quo & illę quę ex

D multitudine pendent, quid tãdem faciemus cũ multitudine ipsa, quæ in venis etiãnum manẽs eas extendit? aut etiam cum eadem in arterijs impacta fuerit, quo nam pacto illi succurendũ erit? Ego sanè in huiusmodi oĩbus venę inanitionem summe idoneam esse arbitror. Incumbat ergo in thoracem tanta multitudo, vt periculum sit, ne aliquod vas in eo rumpatur, num vel sic venam nõ incidemus, aut membra potius laneis vinculis excipiemus? Illi quidẽ istud mediusfidius sufficerit, qñquidem cum his loco reuulsiui præsidij vtendum censeret, non intellexit venæ sectionẽ in reuellendo multo esse efficaciorem: plurimis enim irrestringibili sanguinis profluuio laborãtibus, vena secta fluxum sistimus. At Erasistratum hoc quoq; ignorasse existimo, nam non cuiusuis hominis est scire quæ venę, cum ex aliqua corporis parte sanguis profluit, incidendę sint. Postquam igitur venæ sectio efficere quàm maxime ea omnia potest, quibus hoc tempore indigemus, illum sanè euacuationem vnà cum reuulsione prætermisisse certum est. Quid ergo tu amplius cessas, tempusq; inaniter insumis, & hominem conficis, cum possis illum vindicare & à vasorum ruptura, & quæ illam insequitur inflammatione, & à famis cruciatibus, qui inter remedia inflãmationis à te instituũtur? Si.n.multitudo rupturã efficit, tu illa euacuata id quod futurum erat prohibebis: quod quidem si feceris, etiam ex ruptura inflãmationem de medio tolles: hac rursum sublata non amplius inediarũ vsus nobis erit amplexandus. Tu aũt eò quod inediam cuiq; cõsulere cupis, vi-

deris mihi ipsemet affectuum qui famis cruciatibus opus habeāt author existere. Quid graue erat, E re quæ lædebat euacuata, nihil negocij deinceps præstolari?

Inter Remedia quæ Multitudinem emendant, Nihil Venæ sectione præstantius: Qua omissa Erasistratum neq; Inedia neq; Reliquis euacuatorijs præsidijs vti potuisse. CAP. 9.

SEd frustra ego forte tantum laboris insumo, quò præsentem hunc sermonem tibi in memoriam redigam. Sanè enim tu ipse nos docuisti in primo de salutaribus libro, vbi de multitudinis generatione quæ in venis consistit præfatus, illius quoq; remedia ordine scribis, euacuationē scopum quidē omnium ipsorum statuens: aliud vero illius genus, alij affectui conferre inquiens. Præterea quæ exinaniant plethoran.i.repletionem (sic enim alimenti multitudinē in venis cōgestam appellandam censes) tum exercitia, tum lauacra copiosa, tum ipsam tenuē victus rationē esse iubes. Neq; idem euacuatorium auxilium cunctis conferre dicis, vt quòd neq; omnes omnium illorum vsui simul assuefacti sint: sed alij lauacra, alij rursum exercitia, non nulli item vomitiones à cibo magis vsurpent. Ad hæc ꝙ non ijsdem morbis omnes obnoxij sint: verum hic epilepsia, ille sanguinis sputo, alter etiam vel hepatis vel lienis affectibus, facile corripi possit. Nullo igitur pacto epilepticum quenq̄ balneis euacuare attentabimus, id quod tu quoq; cauendum rectè putas. Etiam vero neq; sicui de vasis in thorace ruptura timor instet, huic exercitia iniungemus: periculum enim est ne illorum vehementia, etiam si non adsit multitudo, ob virium tamen imbecillitatem ipsius exercentis vena aliqua circa thoracem rūpatur. Qua ergo ratione illi succurrere debeamus, quæso nos edoce: siquidem quòd euacuādum sit vel tu ipse fateris, hincq; adeo euacuatoria illa præsidia, hoc est exercitia, lauacraq; frequentia, & tenuem victus rationem abs te habemus. Cæterum exercitijs ne tu ipse quidem vti putaueris: Quòd autem ad lauacra attinet, vtendum'ne his in rebus sic affectis, an nequaquam vtendum sit, tu planè nihil pronunciasti. Ego vero illud quod euidenter apparet experientia corroboratum, aperte dicam: tum si de te quoque vaticinari mihi licuerit, quod tibi forte visum fuit, aperiam. Tu enim ipse in tractatu de sanguinis reiectione, deligationibus, inedijsq; vteris, tanq̄ quibus solis plenitudinem reuellere, non autem balneis euacuare, oporteat. Arbitror nanque te vbi vena iam rupta sit, lauacra inhibiturum, cum interim reticueris si, vbi futuræ rupturæ suspicio adsit, vti illo velis. Porrò vt tu aliter sentias, mihi nihilo minus euidens illud satisfacit, quòd vniuersis sanguinis fluxionibus ex balneo maxima noxa contingat: & causa huius perspicua est: Sanguis siquidem calido lauacro in vapores resoluitur, ac in spiritus redigitur, proptereaq; ad motum incitatur & in tumorē attollitur: ad hæc corpora calidis lotionibus, mollia debiliaq; efficiuntur. Quî igitur fieri posset, vt cum ipsa iam molliora effecta G sint, isq; qui ea rupit, motum simul tumoremq; nactus sit, non facile afficerentur? Proinde haudquaq̄ per balnea illos euacuare conabimur, quibus ne propter multitudinē sanguinis venę rumpātur, periculum impēdet. Reliquum itaq; est, vt ad tertium euacuatiuorum auxiliorum genus, puta tenuem diætam, confugiamus. Age sanè postquam hanc quoq; tribus modis operatus fueris, nempe tenues paucos'ue aut nihil nutrientes cibos offerens, vel nequaq̄ offerens, vel à cœna vomitum iniungens, videamus in primis quomodo tenuiter cibabimus: nunquid sumpta cœna vomitum prouocantes? Atqui si modo quadantenus ipsis vomitionibus intrepide vti volemus, sic exercitiorum vehementiam nos euitare oportebit: hoc enim neque plebeium quenquam latet. Superest ergo vt vel inediam præcipiamus, aut pauca nutritionisq; expertia alimenta exhibeamus. Verum hæc quamuis non insigniter, nutriunt tn̄ & ipsa: nos vero non addere aliquid, sed auferre potius cupimus. Vltimo igitur laboriosam illam ac re vera perniciosam, æque atq; sacram aliquam anchoram, queq; oībus affectibus opitulari possit, famē accersemus, ac deinceps & Apollonium & Dexippum ea gratia maledictis incessemus? At hîc te recordari percuperem illorum quæ ipse de hac re docueris: nā tu ipse de inedia sic videris sentire, tanq̄ ea ex numero euacuatiuorum auxiliorum nequaq̄ sit. Verum simulac prius quod volo demonstrauero, tum et testimoniorum quæ adducis, faciā mentionem. Nā inedia inter res existentes nullū obtinet locū, nihiloq; magis subsistit q̄ vel cæcitas vel surditas, quæ oīa rerum existentiū priuationes sunt. Ipsa.n.ciborum adiectio ex rebus consistentibus est, vnde & hanc opusq; eius, corporis nutritionē esse inuenies: rursum subtractio eorūdem, non eadem cum rebus existētibus est. Neq; etiam proferre poteris aliquod opus illius, qualis.s.illa est quæ in sudoribus venæq; sectione ac clysteribus contingit euacuatio, nec nō in edulijs nutritio. Media igitur amborū, hoc est euacuationis & nutritionis, inedia est, vt quæ neq; nutriat, neq; euacuet. Quāobrem ergo ille multos ob inopiā ciborum famis tempore interijsse dixit? Non mehercule ob inopiam ciborum respondebimus, nam eadē quoq; ratione animantia in latebris degētia sine ciborum copia perdurare nequaq̄ possent. Perdurāt vero hæc, idq; ipsomet Erasistrato asserente, qui & causam huius rei affert: Vniuersa nāq; aīalia per exteriorem cutis superficiem, secūdum quod magis vel minus de raritate participant, trāspirare ait: quòd autem vel magis vel minus rara superficies contingat, tum multas alias causas esse, tum illas non minimas, quę secūdum caliditatem & frigiditatē, ac quietē motumq;, corporum permutationes fiunt. Si enim qui nos ambit aer calidus existit, & aīans exercitijs vacauerit, plurimum tūc ex eo defluere contingit: At in contrario rerum statu, vbi videlicet ambiens nos frigidus, insuperq;

animal

A animal sine motu degat, desari illico exteriorem superficie, defluereq́ nihil prorsus aut vndequaq; parum: & ob id ferę quęcunq; latibula incolunt, alimentis opus nō habent. Cum.n.hę sub hyber num frigus, quo tempore in cauernis cōmorantur, toto corpore frigidæ segnesq́; ac dēsæ ob quie tem redditæ sint, & exterior superficies iam adstricta fuerit, nihil tunc defluere par est, neq; etiam quod euacuatum est, repletione indigere: alioqui nutrimento opus haberent: ad quod inuestigā dum eapropter incitātur, quò defectui, quem ex inanitione perceperunt, opem ferant. Patet ergo hinc q & euacuatio, quæ in tota superficie contingit, defectus sit causa: & indigētia ciborum ideo incumbat, quia quod inanitum est, repleri denuo desideret. Atqui posteaq̄ causa defecerit, ob quā solam animalia cibis indigebant, necessarium omnino est, vt & indigentia ipsa vna deficiat: atq; ea de causa animalia latebras incolētia sine cibis degere possunt, siquidē neq; adiectione indigent.

Manifeste itaq; didicimus, q non inedia, sed potius raritas cutis euacuet, quā si frigore atq; quiete densaueris, quid cōmodi amplius ex famis cruciatu expectabis? Præterea cui de sanguinis sputo periculum imminet, necessario tum exercitia, tum oēs supercalfactiones euitandæ erunt: ex vehementia etenim horum venæ rumpi plerūq; possunt. Supercalfactiones item iisdem modis quibus & lauacra obsunt. Corpus ergo citra vllam calfactionē euacuabis: si.n.id vel lauacris, vel exer B citiis calfeceris, ipsas venas ad ruptionem dudum inclinatas maiorem in modum lędes. Quę ergo sic affectis consulendi ratio nobis superest? Inediæ nāq; nisi hominem exercitari aut quouis modo calfieri contigerit, euacuare nō possunt: venæ vero sectionē veluti & alia fortiter purgātia medicamenta, quemadmodum manifeste apparet, summe arbitror fugimus. Hæc est illa admirabilis sanè euacuantium pręsidiorum opulentia, qua abundant hi qui ad inediā confugerunt, quaq; sola si vtemur, iā nobis nihil reliqui fecimus, vt quod sola euacuare nullo modo possit: rursum quibus adiuncta euacuat, ea ipsa maiores longe noxas q̄ commoda ex euacuatione habent.

GALENI DE VENAE SECTIONE ADVERSVS ERASISTRATÆOS QVI ROMÆ DEGEBANT LIBER

Iosepho Tectandro Cracouiensi interprete

Ab Augustino Gadaldino ad vetustißimorum exemplarium Græcorum fidem diligenti cura emendatus

ARGVMENTVM LIBRI

Ostendit Nunq̄ vsum fuisse Erasistratum Venæ sectione: & q Cum id non intellexissent eius Sectatores, Tum inuicem sunt aduersati, Tum in grauissimos errores inciderunt. De hac re uide 5.meth. ca. 15.

Quibus de Causis Galenus Erasistratæos Romæ coactus est redarguere. CAP. I.

D
Vm Romam initio venissem, incidi in medicos quosdam, qui à venæ sectione tantopere abhorrebant, vt cum aliqn̄ æger quispiam propter plenitudinem iā præfocaretur, ne tum quidem hoc auxilio vti vellent.

Præterea mulierculam quandā, quæ viginti vniusq; annorum ætatē agebat, ac ex menstruæ purgationis retentione faciem rubicūdam obtinebat, tussiebatq; paululum, & difficulter spirabat, illi curare adorti, primum quidē membra illius laneis vinculis leniter excipiebant, & in inedia exigere iubebant, venam aūt secare nolebant, nosq; id facere volentes prohibebant. Quia vero domesticis ipsius mulieris familiariter vtebantur, & ętate me erāt multo superiores, facile ipsis est habita fides. Ego quidem illis venę sectionē tum tpis suadere non conatus sum, sed interrogaui num mihi per eos liceret sanguinē ad vias vteri, remediis quæ hoc efficere possent, prouocare: quod cū illi prōpte concessissent, adii familiarē ipsius ęgrotę obstetricē, quā & exhortatus, vt vsum illorum experiretur. Verum illa remediis hmōi, tpe quo factū id oportebat, vsam fuisse se affirmabat, quando.s. menstrua purgatio futura in expectatione erat: recitabatq; remedia ordine, quæ mulieri obtulisset: & hæc quidem commoda alioqui erant, eamq; ob rem quo minus efficacia fuissent, nequaquā

illorum imbecillitate factũ esse videbatᷣ. Postq̃ igitur ego ista percepissem, simulq; à retẽtione sanguinis quartum iam mensem præteriisse animaduerterẽ, denuo cum medicis illis cõgressus, vt ad venę sectionẽ sese conuerterent persuadere eis conabar. Cum aũt id facere noluissent, illorum animum demirabar, maximeq; si eniterentur, vt omni conatu apertis circa vterũ venis q̃ plurimis sanguinem superfluũ illinc euacuarent: si vero alia quæpiam vena secaretᷣ, noxiam ex eo euacuationem euenturã arbitrarentᷣ. At iis respondentibus, ꝙ vel absq; tãlis auxilii præsentia sanguis exuperans sola inedia euacuari posset, taciturnus discedebam, nihil bonæ spei de muliere propter tussim ac spirãdi difficultatẽ concipiens. Aut.n. rupto vase ipsam ex thorace pulmone'ue sanguinẽ sputo eiecturam, aut synanche, vel laterali inflãmatione, vel peripneumonia, correptã iri præmeditabar: optabamq; votis omnibus, veluti in delectu malorum fieri contingit, vt mulier laterali saltẽ inflãmatione corriperetur. Incutiebat quippe mihi terrorem tũ acuitas periculi, quod ex synãche peripneumonia'q; subitura esset: tũ ex ruptione vasis in pulmone lethale nocumentũ, id quod postea re ipsa est subsecutum. Dum.n. illa vehemẽtius tussiret, sanguis ẽt vna extrorsum ferebatur. Atqui iã vel vulgo nõ pauci medicos obiurgabãt, ꝙ illi mulierculæ venã incidere vetuissent: sperabantq; oĩno futurũ, vt ẽt si id prius non fecerint, hoc tñ tempore verecundia ducti, vsum præfati auxilii concederent. Ceterum cum hi neq; tum quicq̃ cõmouerentᷣ, sed potius vincula membrorũ fortius adstringerent: iuberẽtq; vterum remediis iritare, ac mulierem inedias sustinere, ego et ob ętatem & celebre nomẽ virorũ, nihil me amplius profecturũ credens, illinc discessi. Mulier quoq; ipsa non ita multo tpe interiecto, insanabili spirationis difficultate coercita interiit. Synanchici pręterea nõ nulli vbi eis à venæ sectione interdictũ esset, istorũ opera perierunt q̃ celerrime. Fuit & alter quispiã, qui veris tpe, cum per totã hyemem magnopere repletus sine exercitiis degeret, ac totam faciẽ vna cum ipsis oculis adeo rubicundã haberet, quemadmodũ si quis pronus capite in terram defixo, cruribusq; in altum protensis sub hmõi figura perseueret, quinto tandem die repẽte præ anhelitus difficultate suffocatus est. Hos ẽt insecuta est mulier, numero quarta, quã illi venæ sectionis hostes, retentione menstruæ purgationis non pauco tpe grauatam, eodẽ pacto ad interitum ferè pertraxerant. Nam primis tribus diebus ipsam in inedia conseruabãt, febri.n. continua laborabat. Quarta vero luce pauxillum quid sorbitionis exhibentes, quintam sine cibis transigere iusserunt: in qua illa grauissime exacerbata desipiẽs prosiliebat, & clamore iam extra fores ab illa sublato, vix tandẽ ab iis qui eò confluxerant retineri potuit. Verum hanc natura copioso sanguine ex naribus effuso seruauit: & dabatᷣ occasio qua non sine admiratione discere poteramus, quãtam habeat facultatem ad hmõi affectuũ medelam ipsa sanguinis subtractio: mox.n. post sanguinis è naribus proruptionem mulier ab oĩbus symptomatis libera euasit. Ego vero, quanq̃ antea sermonẽ cum medicis instituere veritus fueram, ꝙ ea considerarẽ quę illi pro non admittendo venæ sectionis vsu dicturi fuissent: cum tñ oẽs aĩaduerterẽt mulierem manifeste ex sanguinis euacuatione seruatam esse: saltẽ mortuos illos ad memoriã eis reuocandos duxi, quibus siquis venam secuisset, forte fuissent & ipsi seruati: afferebãtq; ad hęc rationes quasdam. Hi vero verba vltro citroq; inuoluentes se ipsos implicabant, nihilq; prorsus certi statuebant, ac postremò ad Erasistratum confugiebant, quem vtpote primo de reiectione sanguinis libro dicebant declarasse, ꝙ vincire ipsa membra, q̃ venam secare longe præstaret. Aiebant præterea illum in opere quod de febribus inscripsit, venæ sectionis neq; à principio meminisse, † cum alioqui ea oĩa recensuerit quæ de sanguinis reiectione indicauerat. Ridendus.n. modis omnibus esset, si venę sectionẽ in eo affectu qui ea maxime indigere videbatur omissa, de aliis verba facere non destitisset. Asserebãt quoque ꝙ Erasistratus ipse nõ solum in opere de febribus, verum & in reliquis tractatibus omnibus, venæ sectionem reticuerit: neq; etenim vel in quo de affectibus alui tractat, vel in quo de resolutionibus, vel vbi de podagricis morbis disserit, aut cum de salutaribus agit, venæ sectionis auxilio vsus est vnquam, idq; cum ille in de salutaribus tractatu multitudinem sanguinis præcipuã morborum causam esse arbitratus sit. Porrò ego ea quę dicebãt iterum demiratus, illos de hac saltem re interrogabam, num prorsus venę sectione non vtendum censerent, vel cum quis pulmonis vlceratione laboraret, vel synanches more præfocaretur, vel vbi menstrua purgatione, hæmorrhoidibus'ue suppressis, sanguis redundans ad partes thoracis propelleretur. Illi autem ad hæc respondebant, ægrotos qui ab Erasistrato in commentariis de diuisionibus descripti fuerãt nobis in medium adducentes: inter quos in primis Critonem quendam, ac puellam ex Chio oriundam, proferebant. Et ꝙ illum quidem à principio synanchicis cruciatibus correptum, atq; vehementer repletum, hanc vero menstruis retentis sanguinisq; multitudine versus pulmonem impetu delato, Erasistratus (quemadmodum ipsemet in scriptis testatur) per venę sectionem nunquam curasset.

Cæterum cum illi hæc adhuc loquerentur, superueniens Teuthras quispiam ciuis & commilito meus, vt erat moribus planè ingenuis, Non flectes istos vnquam, inquit, vt qui eousque stoliditatis processerint, vt & illos in memoriam reuocent, qui Erasistrati opera interiere. Quid enim, inquit, aliud in causa esse potuit, ꝙ illi, quos nobis isti proponunt, perierint, nisi quòd in eis prætermissum sit venæ sectionis auxilium? Cur item alii permulti interierunt, qui per tempus euacuari ab his prohibiti sunt? Et eos deinceps omnes vna cum ipsis affectibus, quos perpessi fuerant, quo-

Marginal notes: * Al. tanti — * afferebamq; — † vt qui esset eorũ oĩum memor, q̃ in libro de sanguinis &c. — * inflãmatione

Margin letters: E, F, G, H

A quorumq; ego non multo antea memini, nominatim ordineq; recensuit: ibiq; in cachinnum effusus manu me comprehendit, attrahensq; inuitum à medicis abduxit. Quin etiam in sequenti die Erasistrati de diuisionibus commentaria in publicum producta coram vniuerso philosophorum cœtu relegebat, partim vt indicaret Erasistrati culpa & Critonem & puellulam illam Chiensem periisse, partim vero vt medicos natu grandiores ad colloquium prouocaret. Verum illi quia decertare cum adolescente infra dignitatem illorũ putabant, tum non comparuerunt: mos enim illo tempore erat, vt aliquis quotidie palàm ad publicas quæstiones responsa daret. Quesitum ergo à quopiam fuerat, nũ Erasistratus recte fecerit ꝙ venæ sectione nunq; sit vsus. Hoc problema quando ita visum erat ijs qui eò audiendi causa conuenerant, ego explicaui: proptereaq; Teuthras hortabatur me, vt ea quæ illic locutus fuissem, puero quem se ad me missurum receperat, dictare non grauarer: quia breui in Ioniã abnauigaturus erat, ardentioreq; animo velle se ea prorsus habere dicebat. Ego itaq; amici consilijs acquiescens, sermonem illum scriptis mandaui. Porrò accidit vt liber per illum passim diuulgatus per multorum manus præter sententiam meam vagaret. Atqui oratio [a] † familiari doctrinæ } magis, q̃ [b] † publico cuiq; operi } quadrans, contexta erat: amicus.n. ille, vt præfatus sum, eã dictari tñ cupiebat. Quanq; aũt liber [c] † tam humili stylo cõscriptus esset, } A † ἀκουστηρίῳ.
B multisq; defectibus respectu perfectæ orationis scateret, tñ eo ipso ille multo maiora effecisse videbatur, q̃ sperare quis potuisset. Omnes etenim ij, qui sese hoc tempore Erasistratæos vocant, contrariam priori rationem ineuntes, iam inde venam secare consulunt, non solum cunctis ijs quos paulo antea commemoraui, verum etiam quauis febre correptis. Quapropter iuxta Stesichori dictum arbitror me apud illos palinodiam aliquã emeruisse, in qua eos cum primis admonendos cẽseo, vt in sermonum commercio quãtũcunq; velint contentiose se gerant, deposita tñ in vtranque partem propensionis temeritate ægrotis parcere discant. Neq; enim venæ sectio inhibẽda est per omnia, neq; rursus illos, quibus Erasistratus inediã iniungit, omnes (id quod huius tẽporis Erasistratæi vniuersi asserunt) venæ sectione egere arbitrandum est. Huc accedit ꝙ non facile cognitu sit quibus omnibus huius auxilij vsus conferat: tum vel mensura, vel vena quæ secari debet, vel sectionis tempus, non sine negocio reperiatur: proptereaq; illam in quouis morbo Erasistratũ puto adeo neglexisse, vt & in illis qui eã magnopere requirere videbant, ille ipsa vti vetuerit. Et hinc sanè per inflammationis tempus in inedia, vt aiunt, ægrotos degere iubens, hæc ad verbum scribit: Venæ enim posteaquam euacuatæ fuerint, sanguinem qui in arterias insilijt facile suscipient: quod vbi contigerit, inflammationes minus accident. Si ergo inediam, inquiunt illi, velut euacua
C torium auxilium præcipit, multo sanè commodius ad venæ sectionem sese contulisset. Et ꝙ quidẽ ipse, vbi celeriter euacuare cupit, multo commodius ad venæ sectionem transiisset, probe illi dicunt: nihilo minus tamen hoc loco scopos qui illius vsum aliquando impediunt, prętermiserunt: quos ego processu sermonis recensere conabor.

B † συγγράμματι
C † τοιοῦτος ὤν

Quàm Dissentiant Erasistratæi in ipsa Erasistrati de Venæ sectione sententia percipienda. CAP. 2.

QVæritur vero nũquid absolute sectiu prestantius sit, verũ an Erasistratus presidium hoc aliqñ vsurpasse reperiatur. Hoc aũt cum ego Romam primum appulissem, omnes qui ex Erasistrati discipulis erant, antea negabant: nunc vero probatissimi quos ego noui, ab his tãquam in re minima discrepare manifeste animaduertuntur. Vt enim cæteros pretereã, Stratonem ipsum tibi in memoriam redigã, qui Erasistrato erat summa necessitudine iunctus, ac eam ob rem cum in patriam scriberet, & seruiuisse se illi hactenus diceret, inter alia hæc subiungit: Erasistratus iure optimo laudibus extollendus est, præcipueq; ꝙ ea omnia quæ veteres per venæ sectionẽ curare conati sunt, ille citra illius vsum medicatus est. [a] Quanquam vel Strato ipse, curandi rationes [b] sẽ absq; venæ sectione instituisse in commentarijs suis aperte [c] fatetur. Neque vero mirum est ꝙ Erasistratus Chrysippũ Cnidiũ in omnibus sequat, quippe qui statuerit se venæ sectione (id quod &
D ille fecit) non vsurũ. Idem quoq; & Aristogenes & Medius cæteriq; oẽs, qui Chrysippi sententiæ subscribunt, fecisse videntur. Quantũ ergo ad ægrotantium salutẽ attinet, multo melius est si credamus ꝙ Erasistratus vsus sit venæ sectione: quantũ aũt ad huius seculi Erasistratæos, id non credere longe præstiterit. Extremę enim dementiæ esset, siquis Erasistratum eapropter in affectibus paulo ante enumeratis venæ sectionem silentio præterijsse putaret, quia ille alioqui venas euacuãdas palàm censeat, hũcq; totius curationis scopum statuisse alicui videatur, eò ꝙ illum in quibusdã affectibus famem consulere animaduerterit: nãq; aperte constat istud euenire ijs qui venæ sectionis auxilium, parem ipsis inedijs facultatẽ obtinere dicunt. Quòd si tantundẽ non valeat, & quasdam distinctiones necessario postulet: quas inuestigare poterit is qui exacte perdidicerit, quando ipsam euacuationem vel per venę sectionem, vel per inediam solam, vel per vtraque, commodius facere liceat: iam euidenter ratio eos conuincit. Scripsisset etenim Erasistratus distinctiones has, si mõ, vt isti volunt, venę sectioni tribuendũ quicquã putasset. Eoq; pacto oratio istorum in vtranq; partẽ inclinando se ipsam prodit. Si nanque hæc eadem facultate pollet, Erasistratus & in tractatu de febribus, & in alijs plerisq;, quorum superius cõmemini, de venæ sectione aliquid scribere non temere posthabuit. Si vero venæ sectionis præsidium eandem cum inedia dignitatem non obtinet, non recte illi sentiunt, qui nos ex ijs quæ de inedia scripta sunt, de venæ sectione quoque con-

*nũc nõ quid
A * Et sane uel & c.
B * semper
C * uidetur

iecturam

iecturam facere debere aiunt. Quanq; & in hac parte sermo ipsorum inediã inutilem esse indicãs, E
se ipsum denuo [a] implicat. Nam si ob id inedias probamus, q̃ venis per eas euacuatis affectus mi-
nui cõtingat, multo hercle cõmodius fuerit, vt euacuatione semel adhibita ab inedijs abstineamus,
vt quæ & ægrotos ingenti molestia afficere soleant, & vigilias ac inquietudinem, orificijq; vẽtris
afflictionem, tum succorum corruptionẽ, nec non alui atq; interdũ vrinæ suppressionẽ inferant.

Neq; in Puellæ Chiensis, neq; in Critonis historia Venæ sectionis ab Erasistrato habitam fuisse mentionem, sed Vtrosq; quòd ea omissa sit interijsse. CAP. 3.

QVòd aũt Erasistratus re ipsa venæ sectione nunquã sit vsus, ex ægrotis quos in commenta-
rijs de diuisionibus recensuit, manifeste colligere licet: in ijs.n. cum omnia ea explicet quæ
inter medicandum vnq̃ gessisset, venæ sectionẽ nullibi reperiẽ cõmemorasse. Cæterum
cum prolixum sit omnes per illum recitatos ægrotos nunc proferre, sufficit eorum tm̃ recordari,
qui vel à grandioribus natu medicis, vt antea declaratum est, adhuc in memoria habentur, præci-
pueq; cum vnus ex illis in priore, alter item in posteriore diuisionum libro, descriptus sit. Præterea
cõmoda occasio est, vt impręsentiarum verba ipsa adscribamus, quibus Erasistratus cuncta quę cir
ca ægrotos acta sunt ordine enumerat, in hunc modum in libro priore scribẽs: Puellulę Chiensi »
ea acciderunt. Primum quidem illi purgationes longo tempore suppressæ fuerant. Deinde subse F »
cutæ sunt tussiculæ, vna cũ reiectione pituitæ. Processu vero temporis & sanguinis [b] võmitus su- »
peruenit. Tum quod ad circuitum purgationum attinet, interdum illæ in quatuor, interdum duo »
bus mensibus, redibant. Etiã ijsdem ferme diebus quibus purgationes fiebãt, ipsa reiectio accide- »
re solebat, diebusq; tribus aut quatuor perdurabat. Quapropter inde perspicuũ erat illã id genus »
excretiones loco purgationũ sortitã fuisse: [c] † nã & febricula ijs ipsis diebus insecuta fuerat: quæ »
posthac [d] emẽdãbatur. Hæc Erasistratus pręfatus, deinceps de remedijs hoc pacto scribit: Primis
autem temporibus ipsa potionibus [e] † cæterisq; calfactorijs, deinde etiam per extrorsum applica- »
ta, reliquamq; adeo quæ ad hoc quadrabat victus rationem medicari occepta est. Erat enim cir- »
ca vteri os [f] nõn intensa durities. Verum cum remedia nihil omnino promouerent, ac vno perpe- »
tuo circuitũ grauitas in lumbos incumberet, humiditasq; nulla compareret, illico febres cõtinuæ »
intensioresq; prioribus exortæ sunt, quas & tusses vehementes, postq̃ corpus iam mollius factum »
esset, insecutæ sunt. [g] † Altera igitur die periculosum arbitrati durãtibus adhuc febribus purgatio »
nes facere, à medicamentis penitus abstinuimus: reliquis vero remedijs vsi sumus: quemadmodũ »
& in huiusmodi & in alijs affectibus consueuimus. Præterea ad medendi rationem ipso purgatio- »
num circuitu obseruato, cibaria subtrahebamus. Eaq; ratione reiectio sanguinis nõ amplius q̃ se- G »
mel eademq; pauxilla superuenit [h] †. His ille nihil aliud superaddidit, nisi, Quin etiam purulentæ »
reiectiones profluebant. Atqui hic de venę sectione mentio nulla est, cũ tamen, prout omnes ope
rum ipsius artis periti norunt, principium auxiliorum ab illa fecisse oporteret. Sed fortasse quis
ex illorum numero, qui ad omnia non grauanẽ prompte respondere, defensurus Erasistratum di-
cet, quòd remedia huiuscemodi per illum administrata non sint, verum potius ab eo ea gratia nũc *
prodita esse, quò nos nihil eorum latere possit, quæ acta essent. At opinionem istorum redarguit
id quod infertur, dum hæc ait: [i] † Altera igitur die periculosum arbitrati durantibus adhuc febri- »
bus purgationes facere, à medicamentis penitus abstinuimus: reliquis vero remedijs vsi sumus: »
quemadmodum & in huiusmodi & in alijs affectibus consueuimus. Præterea ad medendi ratio- »
nem ipso purgationum circuitu obseruato, cibaria subtrahebamus. In his enim Erasistratus aper »
te indicat se non aliorum medendi rationem recitare, sed suam ipsius enumerare, atque omnia quę
circa ægrotam fecisset perscribere. Nam &/abstinuimus/&/arbitrati/nec non/vsi sumus/ac/obser
uato/&/subtrahebamus cibaria/alterum ex duobus manifeste declarat, aut quòd Erasistratus pro
pria remedia recitauerit, aut ea quibus alij vsi sunt, ipse fuerit amplexus. Porrò si ea amplexus est,
quorum alij authores fuerunt, iam nobis euidenti coniectura colligere licebit, quid ille de venæ se H
ctione senserit. Per ipsam enim ciborum subtractionem rursus nobis alterum duorum insinua-
tur, aut quòd illa in totum subtrahi, aut diminui debeant: id quod Erasistratus se in muliercula hac
ægrota, quo tempore purgationis circuitus aduentabat, fecisse fatetur. Conueniunt ergo hæc in
hac re cum omnibus scriptis illius, quòd ille solam inediam ægrotis seruãdam consuluerit, venæq;
sectione nullo in loco sit vsus. Nisi rursum hic aliqui dicant, mulieri illi venam quidem sectã fuis-
se, verum id auxilium in enarratione omissum esse, eò quòd nos ipsi id adhibitum esse autumare
possimus, quamuis per illum non sit declaratum. Cur ergo de inedia quoq; nõ reticuit, cum de il-
la vel eadem ratione nobis suspicari liceret? Eadem autem ratio est, tum de potionibus, tũ [k] † de
supercalfactione, deq; ijs quæ foris applicata sunt. } Si.n. neq; de his penitus Erasistratus quicquã
scripsisset, tamen omnino q̃ ea à medicis peracta fuissent, cogitare poteramus: quippe qui animo
conceperimus vniuersis auxilijs illud commune esse, quòd illa administrata fuerint, quamuis de
eis nihil præscribatur. At Erasistratus exquisitæ perspicuitatis gratia omnia simul enarrare consti
tuit, ne.s. nacta inde occasione aliquis hæc quidem, tanquam ægrotæ adhibita fuissent, adijcere pos
set: illa vero veluti iam prætermissa, subtraheret. Præterea quoque hæc Erasistrati enarratio, opi-
nioni istorum euidenter repugnat. Si enim muliercula venæ sectionem subijt, inedia frustra est
vsurpata:

A * ĩ Græcis ĩpreßis περιτρέπει legitur. ĩ antiquis ἀνατρέπει. i. euertit.*

*B * reiectio.*

C † Al. ex antiquis. ĩsecutæ aũt fuerant et febriculæ iis ipsis diebus.

*D * Al. quieuerunt.*

E † In Græcis antiquis legit. καὶ πυριάσεσι τῆς ὑστέρας, καὶ προσθέτοις i. & fomentationibus uteri, & subditis. s. peßis reliquaq; uictus rõne medicari & c.

F † In quibusdã ãtiquis cod. græcis particula illa, nõ, non habetur.

G † A curõe igitur circa uterũ adhibẽda abstinuimus, difficile eẽ arbitrati, durãtibus adhuc febribus purgationes facere.

H † In Græcis impreßis. ἀλλὰ μὴν τοι οὐδὲν, εφρασεν ἀλλά που καὶ ἔτρεχον ἤδη πυώδαις ἀναγωγὴ. Manuscripti habẽt. ἀλλὰ μὴν τοι οὐδὲν ἐφεξῆς, ἀλλά που καὶ ἀνέτρεχον ἤδη πυώδης ἀναγωγὴ. i. sed certe nihil postea, sed et quãdoque recurrebat ia purulenta reiectio.

I † A curõne igitur circa uterũ adhibẽda abstinuimus, difficile & c.

K † de fomẽtatione et subditis. s. peßis.

A vſurpata: quin potius ſi veritas fatenda eſt, non fruſtra ſolum, verũ etiam non ſine noxa. Sed iſtud paulo poſt indicabimus: Nunc vero illam fruſtra accerſitam eſſe, vt explicemus, oratio ipſa poſtu lat. Poſtq̃ enim per tempus purgationis, quæ circuitu quodam fieri ſolebat, ſanguine ad ſuperna perlato periculũ immineret, ne mulier qñq; ſanguinem expueret, Eraſiſtratus plenitudinem minuere cupiens, ad inediam ſe contulit: atqui hæc ſuperuacanea plane eſt, ſi modo venæ ſectio qua momento temporis ſanguinem ſuperfluum euacuare facillimũ fuerat, accerſatur. Proinde illi qui Romæ mulieres medebantur, rei quæ contigerat experientia maxime commoti, tẽpore quo eruptio menſtruorum futura expectabatur, venæ ſectionẽ vſurpabant. Neq; vero quietẽ illis imperabant, neq; ieiunium, ſed melicratũ offerebant, victuq; humectante ac lauacris affatim vti concedebant. Ab his enim ſi vel mediocri quãtitate ſanguis fuerit ſubtractus, purgationes confeſtim exoriri ſolent, præſertimq; ſi infra poplitem aut prope talum venæ ſectio fiat. Sed è diuerſo ſiquis vena ſecta inediam ſuſtinere imperauerit, non ſolum menſes prius fluẽtes cohibebit, verũ etiam purgationes quæ iam inculpate euacuabantur, reprimet. Sanguis nanq; ciborum inopia areſit, & denſior ſe ipſo redditur, eamq; ob rem ad fluendum ineptus euadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratumq; & cibos idoneos aſſumpſerint, ac vinum neq; auſterũ neq; craſſum biberint, his purga-
B tiones proculdubio contingent. Ob idq; ego inedias poſt venæ ſectionem non fruſtra tantum, verum etiam non ſine noxa aſſumi dicebam. Cęterum venæ ſectionem puellæ illi Chienſi non adhibitam fuiſſe ẽt ex ijs quæ ſuperuenerant, patet. Sanguinis enim aliquantum expuebat, quem nequaq; expuiſſet ſi euacuationem experta fuiſſet: demum cum præ ſpirandi difficultate mortua ſit, ne hoc quidem ſic perpeſſa fuiſſet. Maximũ præterea experimentum Romæ noſtra tempeſtate à venæ ſectione eſt ſumptum. Contigit enim cum vulgo mulieres aquã frigidiſſimam ex niue potarent, vtaut nullo pacto, aut prorſus diminute purgarentur: has tñ medici venæ ſectione adeo incolumes conſeruarunt, vt neq; ſanguinem ſpuerent, neque laterali inflammatione aut pulmonis, aut ſynanche caperentur. Non ergo puellam illam Chienſem ab Eraſiſtrato per venæ ſectionem curatã fuiſſe ſuſpicentur: neq; enim ipſe cũ alia quæuis enarraret, auxiliũ venæ ſectionis, tanquam rem parui momenti prætermiſiſſet. Neq; ẽt ob inediã ille, hæc aũt multitudine ſanguinis præfocata interijſſet. Sed de hac impræſentiarũ iſta dixiſſe ſufficiat. Trãslato vero ad Critonẽ ſermone, orationi huic verba Eraſiſtrati adſcribemus, quæ de illius affectibus fecit: ſic enim habent: Crito
« ni quidem repletio, initium ægritudinis fuit. Acceſſit ad hæc q; in plenitudinem ſynãchicam iam
« inciderat, quæ ſanè nihil aliud eſt q̃ pariſthmiorum ligulæq; inflãmatio. Plerunq; ergo contingit,
« C vt qui in eam inciderint, ſuffocentur, ac niſi celerrime illis ſuccurratur, breui intereãt. Cum autem
« Crito quoq; in horum numero eſſet, prima quidem die illum more conſueto ſpongijs calfaciẽtes
« medicati ſumus, eóque tempore cataplaſmata illi applicata reliquimus, vt in curatione perpetuo
« eſſent. Exhibita ẽt ei ſunt catapotia ex caſtoreo ad aluum ciendam, quæ his cõmode ſubducta eſt.

Neminem nõ animaduertere arbitror diligentiã narrationis omnium eorum quæ circa Critonẽ acta ſunt. Nam & calfactionem per ſpongias factam, & vſum cataplaſmatum & catapotiorum retulit, adeóque quòd per ſpongias calfactus ſit manifeſtè declarauit, ac reliqua vt ordine geſta erãt ſtudioſe enumerauit: de venæ autem ſectione ex compoſito ſiluit, nempe q; auxilium iſtud ceteris vilius putauerit. At tenuia illa quæ in his enarrationibus continentur, commemorare mihi nũc in
« tegrum non eſt: quanquam Eraſiſtratus ipſe rurſum paulò poſt ait, Apparebat itaque nobis q; af
« fectus ipſi ad pulmonem heparque[a] † permutari incepiſſent, [b] † & ſynanche iam illuc deflueret,
« eóque febres augerentur. Hoc loco affectuum permutationem [c] ſine hypochondriorum tenſione factam eſſe arbitratus eſt: vbi quàm diligentiſſime animaduertendum cenſeo, conſiderandũq; quale illud ſit, quod tibi in dictione hac occurrat, qua affectus permutari incepiſſe ait: num. ſ. id ad partes quæ inflammantur permutatas pertineat, an ad ſanguinis qui inflammationem concitauit
D transfluxum. Mihi ſiquidem primum ex prędictis ne cogitari quidem poſſe videtur: alterum aũt illorum verum eſſe conſtat: nam & ego multitudinem in aliquã partem decumbentẽ ſæpius cohibũi, quã illa propria virtute deinceps in aliam quãuis repellendo trãſponit. Iſtud ergo Critoni cõtigiſſe apparet, veruntamen neq; tum temporis Eraſiſtratus venæ ſectionis vnq; meminit.[d] † Sed cur ſe totum thoracem vnà cum hypochondrijs ipſis, cataplaſmatis fouiſſe ait? Quemadmodum autem ex partibus quæ circa ligulam & tonſillas ſunt, ſanguinis exuperantis permutatio ad loca inferiora fiebat, ita quoque illo ex inferioribus ad caput ſurſum perlato, cõtingebat partim febres excitari, partim aggenerari ſymptoma, quo principium neruorum affectum eſſe indicabatur. Au-
« di itaque & hanc Eraſiſtrati ſententiam: Cum autem ab ægritudinis principio iam decimus dies
« adeſſet, ac ab inſtantia ſextus, quo tum febris vehementi inſultu redijt, tum obuerſio ceruicis ac-
« cidit, & vna hora tranſacta tanta inſenſibilitas hominem inuaſit, vt & lotium per lectum emit-
« teret: non multo quoque poſtea inſtantia febris aderat. Deinceps inferens ait: Videbatur itaque
« nobis quòd affectus rurſum verſus caput permutari incepiſſent, ac circa hanc permutationem fe-
« bris redijſſet, quę poſtea cum iam partes capiti vicinæ afficerẽtur, intenſa permanebat. Atqui vel nos aduerſus hominem ſequenti ſermone inſurgamus. Rectiſſime tu quidem Eraſiſtrate dicis, affectuum permutationem ad caput factam eſſe inquiens: multo vero melius fuerat,[e] † ſi nõ quorumuis affectuũ, verum eorum qui à plenitudine cauſabantur, dixiſſes: vt enim corporis affectas

partes

A † permutationem fecisset. et sic ubiq; inferius.

B † Al. ex antiquis. & synãche quidẽ illi allevaretur — febres aũt augerentur.

*C * In antiquis ἅμα τῇ καθ' ὑποχόνδριον διατάσει. i. simul cũ hypochõdrii tẽsione.*

D † Sed quid ait? se totum thoracem unà cum hypochondriis ipsis, cataplasmatis fouisse.

E † Al. ex antiquis. si non affectuum dixisses, sed ipsius affectuũ causæ, hoc est plenitudinis.

partes permutari incepisse nemo dicere possit, ita neque ipsos affectus. Arbitror enim quod multo consultius diceret, quieuisse quidem priores affectus, alios vero cã permutata exortos esse, [a] † q̃ in principio totius narrationis eadẽ rõne qua & repletio ipsa, aderat: [b] † quã si ipse euacuasset, neq; vnquã morbus earũ rerũ quæ circa ligulã impactæ erant, permutationem ad infernas partes molitus fuisset, neq; è diuerso illæ deinceps versus caput ferri potuissent. Quapropter Critonẽ hunc eodẽ pacto, quo & ancillula Chiensis interierat, quia illi vena secta non fuisset, mortuũ esse cõstat. Sed istud quoque Erasistratus ipse persensisse animaduertit: [c] † neq; .n. aliã ob cãm ait, ꝙ huic interitus cã fuerint ea q̃ ad pulmonem delabebant: & q̃q̃ statim ab initio hominẽ plethorico affectu implicitũ esse cognouisset, tñ maximo ductus errore hæc euacuare non præuenit. Si igit adstruere quisquã velit, Erasistratũ, ꝙ & peritissimus medicus esset: & affectus illos tũ Critoni ex repletione, tum puellę Chiensi ob menstruorum retentionẽ, contigisse compertũ haberet: subtractionem sanguinis nequaq̃ pter misisse, quin potius vtrisque sanguinẽ subduxisse, verũ id in enarratione consulto præterijsse: quid vetat & me dicere, qualecunque illud ex euacuatorijs remedijs sit, applicatũ quidem ægrotis id esse, in enarratione nihilo minus non esse recitatum? Ecquis .n. sanæ mentis medicus ferre me non posset, si dicerẽ symptomata illa, quæ vsq; ad mortẽ apparebant, propter plenitudinem illis accidisse, interitũ aũt ipsum non alia de cã insecutum, nisi ꝙ plenitudo euacuata non fuisset? Quis ẽt ferret istos qui dicunt, ꝙ ex ijs q̃ Erasistratus egisset, minuta tm̃ perscripserit: at de venæ sectione, eaq; quæ per elleborũ scãmoniam'ue fit purgatione, quia hæc auxilia p se clara sint, nullã mentionem fecerit? Atqui siquis sola cõi sñia, qua repletionẽ euacuandam esse indicatur, venæ sectionem significari asserat, vt quæ ẽt inter euacuatoria remedia annumeretur, quid inhibet eadem lege, alia cuncta euacuatoria præsidia intelligi? Ne ergo amplius ab Erasistrato solam venæ sectionem ægrotis adhibitam esse dicant, verum reliqua quoque cuncta, puta clysteres, vomitiones, purgationes, lauacra, exercitia, frictiones, gestationes, inunctiones, [d] calefactoria cataplasmata, cæteraq; id genus, quibus omnibus ille aliquando vti potuerat. Si vero non hoc solũ sufficit, ꝙ euacuandus æger sit, neq; istorum auxiliorum is finis existit: sed in primis [e] modum euacuationis adijcere, posteaq; quibus rebus hæc adamussim indagetur declarare, ac his occasionẽ & mẽsuram & vtendi rationem addere opus sit: sequitur sanè ꝙ qui saltem de scopo auxiliorum cõmuni verba fecerit, is nõ dum vlla ex parte particularium meminisse potuerit. Si enim cõmune quid protulisse suffecerit, frustra ille cataplasmatum, inediæ, calfactionisq; per spongias factæ, mentionem habuit. Siquidem neq; cataplasmata, neq; inediam, nisi ab eo didicerimus, nostra opera inuenire possumus, venæ autem sectio, Erasistrato quoque tacente, vnicuique manifesta est. G

Ex ijs quæ in Sanguinis detractione Considerari solent, cum ab Erasistrato in minimis alioquin curioso omissa sint, Conuinci illum ab ea prorsus. Abstinuisse. CAP. 4.

SEd q̃uis illis istud quis concesserit, absurdũ cum sit, tñ ei qui auxilio hoc commode vsurus est, multæ etiãnũ, eędemq; pergrandes considerationes supererũt. Inter has aũt Prima est, an, quẽadmodũ aliqui sentiunt, q̃libet venã semper secare nihil differat, aut proprię venæ in singulis affectis partibus contineanť, quæ ipsarũ plenitudinẽ q̃ celerrime euacuare possint. Secũda vero, vtrũ semel aut sæpius subtrahere conueniat. Tertia item, qua rõne in his intentiones inuestigãdæ sint, quas vbi quis exquisite cõsiderauerit, mensurã euacuationis cõiectura assequi possit. Quarta, ĩ qua de occasione, ad quã in primis venæ sectio fienda est, num. s. ea eligibilis sit, per demonstrationẽ docetur. Qui igitur à venæ sectione prorsus abstinet, apud hunc harũ rerum omnium consideratio perit, è medioq; tollitur: eam autem adhibenti, vt omnia ista sequantur necesse est. Quanquã & in reliquis omnibus præsidijs eadem est ratio, veluti veratri, scammonij, vini, lauacrorũ, cibiq;. Si .n. in ægrotis curandis aliquo dictorum nobis vti nequaquã conceditur, tũ neq; occasio amplius, neque quantitas, neq; vtendi modus, neq; quicquam aliud ad inuestigãdum reliquũ fiet: At ille qui vsum istorum probat, hæc omnia discutere necesse habet, idq; non solum in efficacibus auxilijs, in H
quibus si vel parui momenti quid prætermittatur, confestim maxima noxa ægrotis imminet, verumetiam in minimis quibusq;: saneq; ita quotidie euenire videmus. [f] † Proinde siquis medicus homini ægroto gratificaturus auxilium aliquod describit, is neq; omittit occasionem qua nutrire ipsum iubet, neque cibum facultatesq; ipsius non determinat: neq; vel quantitatẽ, vel parandi modum, vel vtendi ordinem reticet: quin potius vnumquodque horum illis qui tum ibi adsunt, quo pacto id fieri debeat, singulatim explicat. [g] † Quin etiã pleriq; in libris passim describunt, qua ope quibus'ue auxilijs omnia hæc administrari soleant: quorũ non nulli quibus alioqui prolixitas sermonum cordi non est, in huiusmodi enarratione orationem protrahunt, idq; genus disciplinæ nõ multiloquium, verum diligentem solertiam, esse putant. Hippocrates ẽt cum in plurimis suis operibus breuitati summopere studeret, tamen quod ad venæ sectionem attinet, non est grauatus scribere, tum partem corporis in qua vas secari oporteat, tum euacuationis mensuram, vna cum occasione ipsa. Erasistratus aũt, quem asseclæ nunc sui venæ sectione vsum fuisse prædicant, multiloquus fuerit licet, tamen, vt ego paulo post indicauero, principio venæ sectionis nomen alijs præsidijs

A † Forte legẽdum in græcis codicibus, ἥ τις ἦν, ὡς αὐτὸς ἐν ἀρχῇ τῆς ὅλης διηγήσεως ἔφη, πληθώρα. i. q̃ sanè erat (ut ipse in principio totius narrationis dicebat) repletio.

B † Hũc locũ clarius ita uertere. Hãc igitur si euacuasset, id quod ad ligulam fluxerat, nequaquã ad ĩfernas partes permutationẽ fecisset, nec rursus illĩc ad caput ascẽdisset. Scias ãt ubi in ĩpressis legitur ἐκεῖνο ĩ antiquis esse ἐκεῖθεν.

C † Clarius. Quid .n. ait? huic uidẽtur cã ĩteritus fuisse ea, q̃ ĩ pulmonẽ irruerunt.

*D * Al. ξηραίνοντα. i. exiccantia.*

*E * τρόπον. i. modũ. sed forte legendum τόπον. i. locũ, ut ipse ẽt inferius mãifestius declarabit.*

F † Antiqui codi. græci habent οὐδεὶς γοῦν εἰπὼν ἰατρὸς, ἄνθρωπος οὗτος τραφήτω, χαρίζεται &c. ut sic uertas. Nullus igitur medicus, qui dixerit, hõ hic nutriatur, rẽ gratam facit, qui occasionẽ ẽt non addat, qua nutriendũ esse lab orantem iubet: neq; cibum ipsum præfiniat, neq; quantitatẽ, neq; parandi modum, uel ipsum utendi ordinem.

G † Clarius ex antiquis. Proinde ẽt omnes in auxilijs quæ administrari iubent, omnia hæc ex ordine in librĩs scribunt.

A sidijs ne adscribere quidem dignatus est: deinde etiam omnia quæ iam recitata sunt, vtpote tẽpus, mensuram, vasis situm, vtendiq; rationem prætermisit. E contra vero qua ratione & offa insper- * τόπον sa, & cataplasmata ægroto offerenda sint, perscribere non est veritus: immo neque olerũ decoquẽdi modum silentio prætereundum putauit. Audi itaque quæ ille in opere † de alui curatione scri- † περὶ κοιλίας .i. de aluo. de hoc libro Galenus et meminit. 6. Aph. 1. bat: Prima quidẽ adiectione farina crassiuscula, tosta ac probe quassata, offerẽda est. Cum aũt illã offerre volueris, in vasculo aliquo frigido infusam, ac aquæ commistã exhibeto, non vna vice vniuersum id quod daturus es, verum bis aut ter commiscens, ne offa arida effecta ac solutioni inepta, multum humiditatis suscipiat: nullum enim horum confert. Ad edendum vero danda sunt affatim cichoria in aceto non acri infusa, ac inter cibos consumenda, solidaq; ea decoquenda, duas ollas preparando: & in prima quidem iniecta illa decoquere oportet: postquam autem probe admodum cocta fuerint, ac in altera olla aqua iam bullierit, transponere ipsa in eam conuenit. Verum cichoria reuincta sint, vt facile quouis transferri possint. At vbi ad perfectum cocta erunt, tũ aqua effusa, sale oleoq; condienda sunt, exhibendaq; vt offerantur. Nũ ergo putas quicquã adhuc scribi posset curiosius, ab hoc præsertim qui adeo tenuia considerauit, vt & admonere operæpretium duxerit, q cichoria, quò facilius hinc inde transferri possint, vincire oporteat? Patet enim cuique * non multum.

B q ea quæ soluta sunt, non facile transferri quouis possint, ob idq; non solum nos qui medicam artem profitemur, verum & coquos olera elixantes curæ habens, ipsos quo pacto illa liganda sint, edocuit. Eodemq; animo est præditus, sicubi vel cataplasmatis alicuius conficiendi modum tradit, vel tot stadia inambulare, vel toties perfricari, aut aliud aliquid huiusmodi iubet. Ob quæ omnia plerique illius superfluam curiositatem non solum † non laudant, } verũ & vituperijs incessunt, † Al. ἀμελοῦσι .i. negligunt. tanquã qui modum terminosq; constituerit, quantitate in infinitum sese extendentes. Quis ergo credat hunc, qui tantopere alioqui curiosus sit, vt alijs auxilijs, sic & venæ sectione vsum fuisse, cum de illa non alibi, nisi semel, vbi de sanguinis reiectione agit, mentionẽ fecerit? Atqui ille neque tũ ea vsus est, sed omnino econtra, Chrysippũ, eò q venæ sectionẽ neutiquã vsurpauerit, summopere laudauit, † insuperq; demonstrationes quasdã attulit, quibus Chrysippi de venæ sectione † Al. ex antiquis. insuper demonstratio, qua Chrysippi de venæ sectione dogma asserere uidetur, nõ magis eorũ qui sanguinẽ spuerunt, est cõis, quàm aliorũ oĩum, qui bus aliqua corporis pars phlegmone laboratura sit. Cæterũ & c. Vide ẽt superius pagi. 5. c.d. & infra pag. 13. a.b dogma modis oĩbus asserere conatur * . Nã hic illã magis sanguinẽ spuentibus, q̃ ijs quibus aliqua corporis pars inflãmationi obnoxia est, quadrare dicit. Cæterum de hac quoque re alio loco dicetur: Nunc vero quod antea eloqui exorsus erã, repetẽdũ est, q Erasistratus .s. quasi alioqui vniuersos suos sermones in immensum extrahere non consueuisset, & bis terq; interdum in diuersis operibus eãdem sententiã replicasset, illis tamen vel semel quinque syllabas adscribere cõtempsit,

C quibus interpositum cæteris auxilijs phlebotomiæ .i. venæ sectionis nomen enunciare sibi integrum erat. Taceo hic, q & quantitatem illius, vt in alijs fecit, & tempus, reliquaq; eiusmodi, prout superius significatum est, indicare omnino debuerit. Proinde non nulli medici fuere, qui quãtitatem euacuationis, signis quibusdam definierunt, veluti si vel color, vel tenor, vel sanguinis fluxio mutetur, aut pulsus tempore subtractionis ex debilitate collabantur ac sudores prorumpant, aut ea quæ aliqui labores vocant, aut denique vomitus vehementiores, exuperantes ue alui deiectiones appareant. Alij etiam vsq; ad animi defectionẽ, euacuationem producendam putant, præsertimq; siquid in illa pro euacuationis portione cõtingat. Nã & ob id bilem pituitam ue, cum ea in os ventris influxerint, persæpe animi defectionem manifeste fieri videmus. Aliqui item tum coloris in toto corpore permutatione, tum pulsuum alteratione, commoderatam subtractionem coniectãtur: eamq; ob rem modis omnibus illos improbãt, qui arbitrãtur multo consultius esse, vt cõsiderata ex certis indicijs noxij humoris natura, denuo redeatur ad illius euacuationem, q̃ si eadẽ semel copiosa fiat. Nec defuerunt quidã, qui ẽt constitutã quandã mensurã illius proponere auderent, perinde quasi duabus heminis atticis, aut paulo plus minus ue moderata subtractio circũscriberetur: quippe cum ex commoderata proportione, adhibitis ad id & ætate hominum & natura,

D & tempore anni & regione, nos ipsi maius minus ue cuiq; quadrãs inuenire possimus. Quare & Erasistratus certum nobis numerum frictionis tradit: quo ẽt si ab exquisita illa mediocritate aberrauerimus, nullã tamen notabilem noxam incurramus. Mensuram autem de venæ sectione nullã planè protulit: nam, sat scio, de venis quæ incidi solent, non pauca scripsisset, maximeq; cũ & Hippocrates tum eius, quæ infra poplitem propeq; talos est: tum illius, quæ vel in fronte recta est: vel earum, quæ sub lingua existunt, frequenter meminerit. Præterea hoc loco referre non est opus, quãtum ad venas circa cubitum attinet, quòd neq; Erasistratus reticuisset, num illæ omnes in omnibus morbis secandæ sint, an quemadmodum Hippocrati placet, aliæ in alijs. Eius enim, qui tam diligenter omnia scriberet, proprium officium fuerat, siquid in hoc præsidio à germana mensura discreparet, ad certos terminos redigere, ac quam sententiam in venis explicandis haberet, id quod & alij medici factitarunt, adscribere. Quidam enim nihil interesse dicebant quancunque venam quis incidere vellet, vt quòd ex vnaquaque æqualis totius euacuatio fieret. Rursum alij ingẽtem vel in hac re diuersitatem contingere censebant: nam aliquas ipsarum celerius, aliquas autem longa temporis mora affectam partem euacuare asserebãt. Cum igitur ille nihil tale scripserit, nec venæ sectionis scopos declarauerit, clare vnicuique patet eum vniuersas has rationes ideo intermisisse, quia præsidio hoc nunquam sit vsus. Perinde enim vt qui nunquam in ægroto aliquo

cata-

cataplasmata expertus est, is & differentias ipsorum & conficiendi modum, & occasionem rationemq; vtendi describere nequaquam potest (solum enim ijs, qui illa qñq; more Erasistrati administrauerunt, necessario incumbit de horum singulis disserere) eodẽ pacto quicunq; venæ sectione penitus non sunt vsi, occasionem illius, modumq; vtendi, & mensuræ scopos, tradere nequeũt. Verũ qui illa vtuntur, eos in primis & de his omnibus, & multo magis de venarum differentia distinctim tractare operæpretium est, ac ad illa vt si nihil aliud, hoc tñ commonefacere, quòd nihil differat si hæc vel illa secetur, quia cunctæ inflammatas partes ex æquo euacuare possint. E

Erasistratum Hac etiam ratione à Venæ sectione Abstinuisse, quòd in febrium, ac inflammationum curatione, in quibus conuenit maxime, mentionem de ipsa non fecerit. CAP. 5.

VErum eiusmodi rerum nihil scribere, ac vsum omnem auxilij de medio tollere, in eo præsertim affectu, qui illud omnium consensu præcipue requirebat, quis id manifesto argumento esse non diceret, ꝙ Erasistratus auxilio ipso nunꝙ sit vsus? Quid enim difficultatis fuerat cũ in tractatu de febribus hæc verba faceret: Igitur circa ægritudinum principia ac inflammationũ generationes oĩs sorbitionum ciborumq; adiectio prorsus subtrahenda est. si illic adscripsisset, Vtendũ vero venæ sectione. quo totius orationis series talis esset: Circa initia ægritudinum ac inflammationum generationes, omnis sorbitionum ciborumq; oblatio auferenda est, vtendum vero venæ F sectione? Inflammationes enim quę febres faciunt, vtplurimum ex repletione fiunt. Si ergo in huiusmodi temporibus adiectiones offerantur, easq; concoctio ac distributio pro suarum actionum facultate vicissim reddant, & vasa nutrimento impleantur, adhuc multo maiores ac vehementiores inflammationes fieri tunc continget. Commodius itaq; fuerit cibaria non exhibere, illicoq; venæ sectione vti. Et talis quidem dictio esset, si ille vt inedijs, ita & venæ sectione, vti voluisset: verum cum id non adscripserit, quomodo quis virum crediderit eius remedij vsum laudasse? Cum vero neque in alio quopiam opere medicinali hoc fecisse illum constet, aliquid etiã multo firmius de illius sententia pronunciare audebit. Quis enim arbitrari posset, ꝙ Erasistratus, cum alioqui loquacitate quàm prolixissima gaudeat, grauatus fuerit vel semel suis commentarijs quæ cõscripsit, quatuor aut quinque syllabas addere? Ego itaq; ẽt si nulla Erasistrati monumenta iã superessent, omniaq; perijssent, id quod & Chrysippi libris ferè imminet, tamen discipulis illius sentẽtiam sui magistri profitentibus credere magis adducerer, ꝗ̃ his qui Erasistratum neq; aliquando viderunt, neq; vllos illius discipulos, alios'ue qui ad illos discendi gratia proficiscebantur, aut qui ijs rursum familiariter vterentur, conspicati sunt: sed potius ea temere post tot annorum sæcula asserunt, quæ neque ipsi cognouerunt, neque ab aliquo qui cognouerit, audiuerunt, neq; Erasistratum quatuor G saltem vel quinque syllabas de hac re scripsisse animaduerterunt. Nam τέμνειν φλέβα, hoc est venam secare, quatuor syllabis exprimitur: φλεβοτομία vero quinque syllabas vsurpat: proinde id quod superius verbis Erasistrati per me adscriptum est, puta, vtẽdum vero venæ sectione, nouem syllabis græce effertur. Quiescant ergo illi iam, qui tum studiosis, tum ęgrotis ipsis artis commoda eripere conantur, dicentes Erasistratum quidem vsum venæ sectione esse, verum eius mentionem ob id non fecisse, quia illa, quàm cataplasmatum olerumq; decoquendi ratio, multo euidentior esset. Si enim artis studiosi eam ob rem venas secare in animum inducent, quia quemadmodum venæ per inedias euacuatæ inflammationes discutiant, ita & venæ sectio, omnes sanè deinceps illos quos Erasistratus inediam sustinere iubet, venæ sectione curabunt. Atqui vel hoc vile etiamnum, abiectumq; est.

Errare etiam quàm maxime Erasistratæos, ac ipsi Erasistrato Aduersari cum Venæ sectionem suscipiunt. CAP. 6.

CÆterum si adolescentes, qui neq; de venæ sectionis mensura, neq; de venarum secãdarum ratione, quicquam audiuerint, ad præsidium hoc sese accingãt, id statim, vt dictum antea est, ab ipso quoque initio maximum afferret nocumentum. Præstiterit igitur illos neque penitus venæ H sectionem aggredi, quàm citra respectum dictorum, auxilio manus admouere. Plures enim hac ratione perierunt, quàm quibus non fuerat vena secta. Nam medici natu grandiores venas tunc temporis nunquam secantes, alijs euacuatorijs auxilijs vtebantur, quæ idem quod & venæ sectio verum longiore tempore efficere poterant: nisi si ob affectæ partis dominium vel plenitudinis excessum, mors ægrotum præoccuparet. Sed qui nostra tempestate febres cunctas in principio venæ sectione indigere putant, non mediocri hercle noxa ægrotos afficiunt. Sic enim sibimet de huiusmodi auxilio persuaserunt, tanquam si ab Erasistrato ita scriptum esset, vt ego non multo antea additis ipsi orationi nouem syllabis significaui, quò sententia talis fieret, nam eius denuo meminisse consultius fuerit: Igitur circa ægritudinum principia & inflammationum generationes ab omni prorsus sorbitionum ciborumq; adiectione abstinendum est: vtendum vero venæ sectione. Talem enim Erasistrati sententiam nostri temporis medici ægrotis minime consulentes esse volunt, cum alia quidem tempora scopiq; ipsius inediæ, alia item venæ sectionis habeantur: quæ ego omnia in præsenti commentario ordine idoneo explicabo. Nunc siquidem veluti cum illi à senioribus persuasi nouam auspicabantur palinodiam, sic mihi quoque propositum meum omnino immutandum est, eaq; ratione inhibendum censeo illis, qui hactenus venas temere secarunt,

non mediocri noxa ægros afficiunt qui cunctas febres in principio venæ sectione indigere putant.

A carunt, ne eas in posterum penitus secent. Vt enim Plato ait, Minus aberrare eos consentaneum est, qui ea non aggrediuntur quæ non norunt, quàm qui illa tractant quæ nunquam didicerunt: nam hoc idem & isti faciunt, sibi ipsis persuadentes, quòd & quibus venam secare expedit, & cætera id genus quæ à me recitata sunt, inuentu facilia existant: hincq; adeo in cuiusque morbi initio inediam vnà cum venæ sectione ex æquo vsurpant: ac hoc ipso, si vera fateri licet, Erasistrati sententiam modis omnibus inuertunt. Nam & venas secant, & extemplo à venæ sectione nutriunt, cum ille contra venas secare inhibeat, sineq; nutrimento degere studiose consulat. Quia vero isti [a] † veritatem multo magis quàm Erasistratum in honore habēt, ostendere eis operæpretium est, quòd sermo ille quem de sanguinis reiectione conscripsit, non proprie ad illum solum affectum pertinet, vt qui vnicuiq; phlegmoni sit communis. Verba autem sic habent: [b] † Adhæret enim ijs tempore reiectionis ex inflammatione periculum, in quo offerre nō facile est. A venæ vero sectione inediam longo tempore tolerāti, ne virtus eius exoluatur, periculum imminet. [c] † Sic ille de ijs qui sanguinem vomunt, verba facit, & ea de causa eis venam secare prohibet. Cęterum quòd ipse inflammationem subsequi suspicatus sit dum ait: /offerre non facile est, hoc est, dare cibaria: &, à venæ sectione inediam longo tempore toleranti, ne virtus eius exoluatur, periculū imminet/ vni B cuique in conspicuo est. Neque enim illic ad sanguinis reiectionem quicquā proprie spectat, quo quis à venæ sectione absterreri possit: verum vtraque hęc, hoc est, neque propter inflammationes cibos dare, atq; id [d] † tempore venæ sectionis} factitantibus periculum de resolutione virium imminere, cum febribus quoque communia sunt. Porrò si diligentius animum aduerteris, reperies Erasistrati sermonem hunc venæ sectionem in febricitantibus multo magis quàm sanguinē spuētibus detrectare: à principio enim dum sanguis reijcitur haudquaquam vas ruptum inflammatione corripitur: at febrium initia vel Erasistrato teste, necessario inflammationis principium habent. Proinde si ad corroborandam rerum incertarum fidem ijs quæ manifeste apparent vtēdum est, vidi ego plurima vulnera, quæ priusquam ægris vena secaretur, coalescebant. Fieri ergo nihilo secius potest, quòd vas ruptum nullo pacto inflammetur, dummodo nos cætera rite administrauerimus, sanguinisq; [e] † quantum nobis visum fuerit in tempore euacuauerimus. Prętērea si Erasistratus dicit, quòd necessarium sit tempore quo affectæ partes inflammatione corripiuntur, inedias sustinere: ideoq; virtutem venæ sectione antea dissoluere veretur: multo magis ab ipsa in febricitantibus, quàm in sanguinem reijcientibus, nobis cauēdum est. His etenim, venam ruptam priusquam inflammetur coalescere possibile est, & multo magis si euacuati fuerint: febricitanti- C bus autem partem aliquam iam inflammari necesse est. Cæterum quòd possibile sit vas sine inflāmatione conglutinari, id alicui etiam ex reliquis vulneribus credibile apparebit. Frequenter enim vidimus, cum quibusdam singulari certamine pugnantibus integrum crus brachiumue abscissum esset, coaluisse tamen vulnus antequam inflammatio oboriretur: quod quidem multo magis continget, si, vt Hippocrates ait, sanguis copiosus illico fluxerit. Sæpius etiā foramen in cauas thoracis partes illatum, in tribus diebus conglutinatum conspeximus. Quin etiam nuper in palæstra aliquis insigni plaga accepta, extemplo vehementer tussiendo, duas fermè sanguinis cotylas reiecit: sed ille, quia ei statim vena secta esset, aliaq; quibus opus habebat, facta fuissent, neque omnino deinceps tussiuit, & nunc quoq; sanus incolumisq; degit. Ex his itaque dispicere licet, ꝙ si quis vel adhuc Erasistrato obtemperare velit, abstinere magis à venæ sectione in ijs debeat quæ iam inflammari inceperint, quàm quæ non dum inflammatione sunt correpta.

Ex eisdem Erasistrati verbis, quæ ab eius Sectatoribus adducuntur, Conuinci quòd ipse Venæ sectione non sit vsus. *CAP. 7.*

D PRæterea ne illud quidem minus clarum est, ꝙ Erasistratus venæ sectionem neq; cum inedijs neq; ante ipsas inedias, vnꝗ̃ vsurpauit. Veruntamen non nulli eò contentionis dementiæq; peruenerunt, vt cum sermones hos audiuerint, discutiendorum eorum nullam sanè rōnem inueniant: tanꝗ̃ vero nihil illis obiectum esset, propriam sermonum farraginem auspicantur, vnam illam sententiam in ore habentes, quam Erasistratus his verbis asserit: Consequens etiā est ꝙ circa inflammationis tempora vulneratis nihil sit offerendum: venæ enim euacuatæ, sanguinem qui in arterias insilierit, facilius suscipient: quod vbi contigerit, inflammationes minus euenient. Et sic illi persuasi ꝙ ipse venę sectione vsus sit, hinc aperte colligi posse aiunt. Quo.n. loco ipsam inediam veluti euacuatorium præsidium ille accersit, multo sanè magis, inquiunt, ad venæ sectionē se accinget. Aduersus quos siquis dicat, quòd per ea quæ allegant, Erasistratum quidem venæ sectione ante inediam vsum esse non demonstrent: sed potius consequens esse ostendant, quòd ipse postea illam vsurpauerit: isti hunc ridentes, Tu tandem, aiunt, quid consequens sit cognoscis, Erasistratus autem non cognouit? quasi vero ille ingenio exercitato non fuerit præditus, tuq; illo multo sis promptior, ac rationibus magis polleas. Si itaque volueris, illi vt te discendi causa frequentet, consulemus, quò scilicet quid ad quanque rem vel consequens, vel pugnans sit, cognoscere assuescat. Atque his verbis habitis illinc discedunt: in posterum vero, vt collocutoribus aliquam contumeliam inurant, adiungunt sibi hominum perfrictæ frontis cateruam adeo copio-

minus aberrant qui non aggrediuntur ea quae non norunt quam qui illa tractant quae nunquam didicerunt.

A † *Al. non veritatem, sed Erasistratum.*

B † *Vide supra pag. 5. d. quo locus hic illic legatur.*

C † *Al. ex antiquis. Sic sermo, non quia spuant sanguinē, icerco prohibet uena laborātibus secari, sed quia ipse inflamationem suspicatus sit subsequuturā esse, in qua ait, offerre quidē, hoc est dare cibaria, nō est facile: ei uero qui post uenæ sectionē longo tēpore sine cibo permanserit, periculum est ne uires exoluātur. Neque hoc loco ad sanguinis etc.*

D † *post sectionem uenæ.*

E † *qui Phlegmone facturus erat, quantum nobis &c.*

sam, vt præ illorum clamoribus nemo loqui quicquam possit, eiusmodiq; finem congressuum statuunt. Sed nos impræsentiarum eum non quærimus qui conuicia spargenti vices referat, verum in primis quidem num Erasistratus venæ sectione aliquando sit vsus: Secundo autem, quas nam hoc auxilium vires habeat, indagamus. Atqui horum vtriusque proprie habentur demonstrationes. Quo'd enim Erasistratus venæ sectione non sit vsus, testantur & monimenta illius, & discipuli fide dignissimi, Chrysippiq; vniuersum auditorium: Ceterum de auxilij huius facultatibus non eadem est ratio: nam de his enunciata quædam qua'm uerissima, nec non & conclusiones selectæ afferuntur. Præterea si quis istis quoque posthabitis, solum rerum ordinem sequi voluerit, vel sic scripta Erasistrati, quia nihil tale in his proditum sit, modis omnibus periclitabuntur. Reputa igitur hæc in animo, præsertim exordio illinc sumpto, vbi ille in de reiectione sanguinis Chrysippū laudibus extollens, quo'd loco venæ sectionis membra vinculis excipere consueuisset, hæc ad verbum scripsit: Hoc ipsum autem facere volunt ij, qui sanguinem reijcientibus venam secant. At » Chrysippus multo consultius agit, vt qui non solum id quod instat præ oculis habeat, verum & » impendentis periculi curam gerat: † adhæret enim his tempore reiectionis ex inflammatione pe- » riculum, in quo offerre non facile est: a' venæ autem sectione inediam longo tempore toleranti, » ne virtus illius exoluatur, periculum imminet. Atqui hic causam non adiecit, ob quam tempore inflammationis inediam iniungat, vtpote quæ ab illo declarata est, cum in hanc sententiam scriberet: Consequens est quo'd vulneratis circa inflammationis tempora nihil sit offerendum: venæ » enim euacuatæ, sanguinem qui in arterias insilierit, facilius suscipient: quod vbi contigerit, inflā- » mationes minus contingent. Quapropter ille inedias tempore inflammationis ea causa laudat, » quia illæ venas euacuent: verum si ambas has sententias in vnū redegeris, sermo integer talis erit: Chrysippus sane recte fecit, qui non secuerit venam ijs qui sanguinem reijciebant, eo' quo'd illi paulo post euacuatorio auxilio, puta inedia, indigebant. Præterea idem iste sermo si compendiosius quoque dicatur, eiusmodi erit: Sanguinem reijcientes nequaquam sunt euacuandi, quia paulo post inflammatione ingruente euacuatione opus habebunt. Etiam vero clarius is hoc pacto explicaretur: Ante inflammationis tempus venas euacuare non licet, ipsis quippe euacuatis inflammationes cessant. At sermo iste euidenter sibi ipsi repugnat, nisi si quis suppetias illi laturus, duo hæc temere adijciat, quo'd videlicet satius sit vt corpus per inflammationis tempus euacuetur, non ante: quodq; inedia sit magis quâm ipsa venæ sectio vsurpanda. Sed si hæc dicat, nos hunc neque quod propositum fuerat demonstrasse, neque sibimet consentanea dixisse, respondebimus: in hocq; has partes discrepare dicemus, quo'd ordinem sermonum non obseruent. Omnibus enim hominibus, qui præsertim tantum mentis possident, vt consideratione etiam pauxillum quid consequi possint, perspicuum est, quo'd huic qui sanguinem in arterias transilientem per euacuationem venarum ad proprium locum reducere velit, id primo quoque tempore sit faciendum. Manifestum etiam est, quo'd euacuatorio auxilio quàm celerrime vtendum sit, vt quo & breuissimo temporis spatio, & sine vlla corporis perturbatione, euacuationem quamuis perficere possimus. Quantum enim inediæ persæpe lædant, superius demonstratum est. Proinde in hūc modum alicui dicere integrum erit: Arbitror equidem ridendos esse eos qui Erasistratum quandoque sanguinem reijcientibus venam secuisse putant, quandoquidem vbi inediam tanquam euacuatorium præsidium laudat, multo hercle magis ipsam venæ sectionem laudaturus fuerit: vbi quoque inflammationis tempore euacuatione opus esse arbitratur, sub illius initium magis quàm cum futura est, ipsam laudaturum fuisse in confesso est. Neque etenim Erasistratus rerum adeo imperitus erat, vt non multo citius sanguinem ex arterijs in venas reduci putaret, cum neque circa insultus initium ille vehementer esset densatus, neque à calore febrili tantopere eliquatus, vt ob id crassiusculus efficeretur. Nam qui hoc ipsum assereret, semet potius deridendum qua'm illos quos accusat exhiberet: quandoquidem cum Erasistratus ipse scribat venæ sectionis vsum ea causa non esse vsurpandum, quia inflammationis tempore longe melius sit vt assumptionem euitemus.

† *Vide supra pag. 5. d. et pa. 13. a. quo hic locus legatur.*

* *Exuctus*

Desiderantur hoc loco non pauca.

Aduersus quendam Erasistratæum, quo'd cum Erasistratus multis locis Repletionem curarit, de Venæ tamen sectione non fecerit mentionem. *CAP. 8.*

CONtinere immedicabile, aut profecto' non facile sanabile, qualia ipsis quoque hæmorrhoidibus accidunt. Porro' cum nos membrorum deligaturas diceremus multitudinem absque venæ sectione attrahere ad se posse, ille hoc ait impossibile in plethoris esse, ob quas Erasistratus brachia manusq; ac tibias aduri dixit, fieriq; id, quia vasa propter sanguinis multitudinem intenderentur. Qua ratione ergo in illa id quod in profundo est delabi amplius poterit, cum & sine illo ne ipsa rumpantur periclitari iam videntur? Atqui iam declarauimus quo'd Erasistratus Chrysippum laudauerit non apposita, vt ego nunc scribendo faciam, aliqua sermonis distinctione, verum absolute sententiam suam prodens. Oratio nanque sic habet: Deligationes vero laneis vinculis circa alas ipsas ac inguina faciendæ. Deligationes enim » inquit,

* *παρατήμπραδς, quã dictione hic et infra interpres uertit aduri. cæteri aūt implere uertunt.*

A inquit, faciendę, neq; interim vtrum hoc auxilium plethoricis solis nihil commodi afferat, alijsq;
« è diuerso emolumento sit futurum, sermoni addidit, sed simpliciter pronunciauit, quò de omni-
bus dictum istud intelligamus. Atqui, aiebat ille, si de omnibus id intelligendum esset, ipsemet
istud declarasset in hunc modum scribens: Deligationes in omnibus faciendæ. verum simplici-
ter protulit, Deligationes laneis vinculis circa alas inguinaq; faciendæ. eò quòd nos ipsi suspicari
possemus orationem hanc de illis tantum habitam esse, in quibus ad membra sanguinem transfer
ri possibile est: nam in quibus id fieri nequit, ne vincula quidem eorum membris sunt adijcienda.
Cur ergo, aiebamus nos, hoc quod nunc dicis, Erasistratus non scripsit? an quia ijs qui adeo reple
ti sunt, vt eis brachia, tibiæq; ac cubiti adurantur, sanguinem subtrahere necessarium sit, cæteris
vero sola membrorum deligatio sufficiat? Quoniam, inquit, non hominibus vulgaribus scripsit,
verum ijs qui ea quæ res ipsas necessario consequuntur, cognoscere atque operari possint, impos-
sibiliaq; nequaquam aggredi in animum inducant. Non'ne ergo, inquiebamus, si aliquando ple-
thorica dispositio corpus occupauerit, etiam si Erasistratus istud nō scripserit, venæ sectione opus
esse dices? In confesso enim est, quod hoc omnibus cognitum sit, ideoq; ab Erasistrato non est
descriptum: cæteros nanque affectus quicunque sine repletione fiunt, Erasistratus seorsim mede
B ri iussit. Verum cum ille ad hæc obstreperet, primum quidem hortatus eum sum, vt sententiam
ex tertio de febribus descriptam audiret: deinde vero & eam quæ in priore de salutaribus comme
« tario habetur. Nam quæ in tertio de febribus reperitur, hæc est: Igitur circa ægritudinum princi
« pia, ac inflammationum generationes, omnis ciborum sorbitionumq; oblatio subtrahenda est, ple
« runque enim inflammationes, quæ febres suscitant, ex repletione fiunt. Si ergo in huiusmodi tē-
« poribus oblationes dentur, & eas cōcoctio distributioq; pro suarum actionum facultate vicissim
« distribuant, venæq; alimento impleantur, adhuc longe maiores ac vehementiores inflammatio-
« nes sæpenumero fieri accidit. His verbis Erasistratus nomen plethorę .i. repletionis aperte descri
psit, modumq; illius curandi tradens inediæ commeminit, venæ vero sectionē silentio planè præ
terijt. Quapropter ad Erasistratæum illum me conuertens, quater, inquam, ò amicissime mētitus
es, quandoquidem Erasistratum repletionis medicandæ rationem separatim scripsisse patet. Idem
nanque vel in priore salutarium libro, ipsaq; illius præfatione recitat, quò cuique cognitū esse pos
sit, illum cum repletionis remedia ordine scriberet, quiduis potius quàm venæ sectionis memi-
« nisse. Dictio autem sic habet: Summā in quibusdam sanitatis curam rationemq; habere opor-
« tet, ideoq; qua via quis eum qui in repletione fieri consueuit affectum cognoscere atque obserua
« C re possit, in primis colligendum est. Incipiente enim ea, à dissoluentibus abstinendum quàm ma-
« xime est: si autem illa non dum adsit, antequam ægritudinis initium fiat, illis vtitor. Atqui plures
« modi extant, quibus huiusmodi affectus dissolui potest, neq; ijdem cunctis quadrant. Sed de his
« iam ordine dicere cōstituimus. Qui ergo corpus laboribus exercere consueuerunt, his multo prę
« stantissimum fuerit, vt illos paulo plures quàm pro consuetudine ineant, ipsisq; affectum hunc
« dissoluere tentent: ab exercitijs vero sudores in balneo proritent. Porrò si quid supercale*factio-
« ne exiccatum est, tum pluribus lauacris vti, hisq; omnibus peractis in multa quiete longo tempo-
« re nullas oblationes assumentem degere, consuetum est. Illo enim tempore repletio summopere su
« stollitur, præsertimq; si post exercitia & lauacra quis longo temporis spatio nulla oblatione vta-
« tur, quiescatq; postea aliquandiu. Prandium vero subtrahendum est, sed & cœna minor solito as-
« sumenda. Tum qui offeruntur cibi nutrimento ferè careant, veluti sunt olera pleraque, tam cruda
« quàm cocta, cucurbitæq;, ac cucumeres, peponesq; teneri, & ficus recentes: legumina item cum
« oleribus cocta. Panis quoque omni vitiō careat. Nam sic vniuersa talia partim aluum lubricā red-
« dent, partim nutrimenta quæ ex illis fiunt, neque copiosa neque fortia efficient. Verum à carni-
« bus piscibusq;, ac omnibus rebus cum lacte chondroq; & amylo elixatis, & cæteris id genus ali-
« D mentis dicto tempore abstinendum, vel prorsus paucis vtendum. Huic autem victus rationi dili-
« genter ob id insistendum, quò repletio iam consistens, secure sustollatur. Cæterum qui corpus la-
« boribus exercere non sunt assueti, his plura exercitia commodum nō est iniungere [a] †: [b] quanquā
« hæc alioqui, prout plurima alia, euacuationes tutas faciant. Præterea vero quicunque ad vomendū
« propensi sunt, vt à cœna vomitiones instituant, omnibus communiter vtile est. Ne autem ad ali-
« quid aliud minus idonei fiant, vomitus ab oblatione non multum temporis intercedat, sic enim
« cibi adhuc in superioribus partibus existentes facilius euomentur: proindeq; alimenta quæ ex ip
« sis cibis generantur, non multo ante vomitionem distributa sint. Ad hęc postero die [c] † lauacra, su
« doresq; prouocare oportet. Quin etiam euacuato iā corpore, atq; repletione [d] restaurātionem na
« cta, paulo post ad consueta redeūdum. His ergo verbis Erasistratus clare per omnia indicauit, q
ad repletionis affectum medicandum alijs omnibus auxilijs vsus sit, venæ autem sectionem nun-
quam adhibuerit: istudq; & in sequente operis parte innuit, dum in hūc modum loquitur: Hęc
« vero animo reuoluenda sunt, q non omnes homines ad quosuis affectus æqualiter propensi sunt,
« sed vbi aliquando idem symptoma, veluti repletio est, intra plurimos contingat, [e] † in omnibus
« ad quæ consueuit loca, impetu fertur, & in alijs quidem ad hepar, alijs rursum ad aluum: nec

A † Hæc addenda ex antiquis exēplaribus græcis. ne si quandoq; lassitudo præexistenti affectioni superuenerit, ægritudinis principium fiat: sed aquæ potiones, & lauacra & inedias oportet iniungere.

*B * hæc enim, pro ut plurima alia, euacuationes tutas faciunt.*

C † tum prandere, tum sudores et lauacra facere oportet.

*D * ἀποκατάστασιν.*

E † Al. ex antiquis clarius. nō omnibus ad eadē loca īpetu ferri cōsueuit, sed alijs quidem &c.

desunt quibus illa vel epilepticos affectus, vel articulorum dolores conciliet. Opus est ergo, vt E » vnusquisque ea quæ illi contingere consueuerunt considerans, curam affectibus prouenientibus » idoneam instituat. Non enim eadem ratione ad epilepsiam inclinato, qua sanguinem spuenti cura » tio exequenda: verum illi, perpetuo labore defatigari, huic autẽ à laboriosis exercitijs cauere ope » ræpretium est: verendum nanque est ne ex defatigatione initium ruptionis suboriatur. Sed & qui » epilepticis affectibus obnoxius est, in {labore continuo ac} inedia & *cibi paucitate se cõtineat, » frequentia autem lauacra, quæ'ue vehementem permutationem afferunt, modis omnibus euitet. » Quos vero renales affectus plerunque infestant, his cibi concoctu faciles offerendi, ac lauacra affa » tim iniungenda: †potus autem constringendi facultate careat, ne lotium acrius redditum loca per » quæ excretio ipsa fertur, arrodat: ad hęc exercitijs diu insistere, huiusmodi hominibus noxiũ est. » Quibus autem vel ad splenem vel iecur fluxio ferri cõsueuit, his à laboribus nimijs frigidaque ablu » tione abstinendũ, inedijsque & paucitate potationũ, ac lauacris curatio in vniuersum procuranda. »

* Al. potiõis.

† Potũ aũt sub trahere, nõ est conueniens.

Erasistratum Perperam docuisse Repletionis Curationem phlebotomiam omittendo: ac de Noxa quæ ex Inedia euenire solet: Argumentum præterea Libri de Curandi ratione per Phlebotomiam. CAP. 9.

IN his rursum Erasistratus suam sententiam clare ostendit. Nam eos, quibus ex repletione vel F sanguinis sputum, vel epilepticus morbus imminet, neque fortiter purgantibus medicamentis euacuare vnquam, neque frequenti frictione vti voluit: quæ ipsa etsi debilior sit, quàm quæ huiusmodi morbis ad amussim opitulari possit, præstantior tamen non paulo vna inedia existit. Frequẽti enim frictione non paucos istorum euacuauimus, cum alias præ animi ignauia neque purgãs medicamentum assumere auderent, neque venæ sectionem sufferrent. Sique auxilium hoc in omnibus sufficeret, forte quis ipso venæ sectionis loco semper vti posset. Constat autem quòd interdum multo minus debiliusque reperiatur, quàm quale corporis repletio exigat, maximeque quia illi qui frictionibus non assueuerunt, si plus æquo perfricti fuerint, dolorosis affectionibus illico corripiantur. Non nulli econtra densam duramque cutim cum habeant, etiam si plurimam subierint frictionem, nihilo minus quàm paucissimam euacuationem experiuntur. At, si quis medicus in artis operibus diligenter versabitur, ipsa experientia edoctus, quantopere stomachi inanitio ad accersendum paroxysmum epilepticum faciat, sine negocio cognoscet. Dispiciet etiam illos qui ob solam stomachi læsam actionem epilepsiis corripiantur, ex inedia vehementer lædi, velut & Dio doro grammatico vsu venit. Is enim si quando in quodam ludo literario existens famem diutius sustineret, illico epilepsia correptus conuellebatur. Huic itaque præsentaneo remedio succurreba G mus, iubentes vt circa tertiam aut quartam diei horam, panem ex vino temperato assumeret: hocque præsidio vsus annis permultis sanus degebat, quippe qui huius solius rei curam gerebat, vt cibos in cœna assumptos quàm optime concoqueret. Aliquando autem cum propter ciuilia quædam negocia in foro ad meridiem vsque sine cibo perdurare cogeretur, humi prostratus denuo conuulsus est. Iste igitur, veluti indicaui, propter stomachi vitium epilepsia vexabatur. Manifestum etiam est, quòd stomachus læsus, si modo ad hoc idoneus fuerit, alias partes non paucas vnà secum exacerbet, ac ad consensum trahat. Hoc loco autem aduertendum est, quòd in huiusmodi affectibus, os ventris, stomachus à medicis appelletur. Cæterum vel multi ante nos fuerunt qui hos affectus iam pernouerant, ideoque de his plenius tractare alibi præstiterit: impræsentiarum vero hucusque dictum de ipsis sit, quò obiter declaremus multos epilepticos ex solo stomacho longioribus inedijs perturbato, in exacerbationem incidere. Proponatur ergo homo aliquis, qui adeo repletus sit, vt brachia & cubitos, coxas tibiasque sibi exuri sentiat, tempus vero anni ver incipiens: neque enim hoc ipsum exemplum perraro contingit, immo nos per id temporis homines sæpissime hoc pacto affici conspeximus: Huic accedat, quòd is exercitiorum ac frictionum sit penitus expers, facile'que ab inedijs lædatur: Nobis porrò inuestigandum fue H rit, qua ratione hunc euacuare debeamus. Nunquid ergo euacuationem instituemus lauacris frequentibus, aut exercitijs, aut inedijs, vomitionibus'ue à cœna factis? nam præter hæc apud Erasistratum nulla alia repletionis remedia reperiuntur. Atqui ipse exercitijs vti ijs, qui id non consueuerunt, nequaquam concedit: à lauacris etiam illos, quia epilepticis affectibus obnoxij sunt, arcet: arcebit item, mea quidem sententia, eosdem à vomitionibus, vt quæ caput euidenter replere soleant. Cæterum inedia inter ea quæ caput replent adeo eminet, vt ex illa tensio vehemens circa brachia, manusque oriatur: neque tamen ea quoque ad euacuandum satis virium obtinet, quin potius si qui stomachum affici aptum habuerint, ijs insignem læsionem infert. Quomodo igitur ipsam euacuationem adornabimus? num frictionibus solis? Verum earum Erasistratus prorsus non meminit: præterea fieri non potest, vt illæ in insuetis tot tantæque fiant, quæ sufficienter euacuent. Aut postremo illum laneis vinculis excipiemus? At Erasistratus huius rei nullam hoc loco mentionem fecit, id remedium ad solam sanguinis reiectionem cohibendam referens. Concipiatur autem in animo, quòd etiam de hoc ipso consideratio satis luculenta sit facta: veruntamen illis qui eò repletionis venerunt, vt & membra exteriora sibi aduri putent,

*πάλιν est in impressis. sed in antiquis legitur πᾶσιν. i. omnibus.

* κοπώδεσιν. i. lassitudinarys.

auxilium

A auxilium hoc quàm molestissimum ac nullius momenti esse antea dictum est. Neq; etiam credibile illud est, ab Erasistrato in libro de sanguinis reiectione recitatum, † quòd scilicet reiectionis tempore ex inflammatione periculum immineat: in quo ille eapropter ægros sine cibis degere iubet, quoniam eorum quos curandos suscepimus, virtutem venæ sectione prius dissoluere non liceat. Haudquaquam enim necesse est vt inflammatio repletionem insequatur, dum illam euacuare prę occupauerimus. Et quanquam id quoque, si quis eminus consideret, in rebus salubribus persuasibile magis quàm verum videatur, Erasistratus tamen plenitudinem, quæ aut epilepsiam aut reiectionem sanguinis effectura est, euacuare per venæ sectionem nunquam est ausus. Sic etenim in obseruandis Chrysippi placitis pertinax est, vt neque venæ sectione, neque fortiter purgantibus medicamentis vnquam vti in animum induxerit. Atqui tum venæ sectione, tum purgatione aliqua plenitudinem commodissime euacuare poterat. Tamen ille de his nihil scripsit ibidē, quemadmodum neque cum de paralysi vel de podagra ageret: illic enim etiam in repletionem causam reijcit, ac deinceps neque venæ sectione, neque aliquo efficacium illorum & purgantium medicamentorum vtitur. Præterea opinionem suam in libro de sanguinis reiectione longe clarius prodidit, idq; in illa operis parte, vbi homines quosdam ex consuetę excretionis retentione, sanguinis B reiectionis periculo subesse asserit. Cum nanque inter alia retentionum genera, hæmorrhoidum quoque cohibitionem annumeraret, non simpliciter has euacuatione indigere ait: verum prout in cæteris operibus consueuit, sic & ibi omnes quas ipse compertas habuerat, medelarum species, sola venæ sectione excepta recensuit. Dictio autem sic habet: Præsentibus igitur ijs, quibus sanguinis exuperantia frequenter fieri consueuit, sudorum & lotij excretiones quadrarent. Conueniret etiam subtractio eorum quæ offeruntur, ac deabulationes in locis planis, non celeriter peractę. Verum in his rursum plenitudinem, & sudoribus, & lotio, & inedijs, inambulationibusq; euacuādam censens, vsum venæ sectionis non adhibuit. Pręterea si neque prius quàm inflammatio fieret, neque cum facta iam esset, neque cum futuram suspicaremur, venæ sectionem vsurpandam in hoc libro indicauit, superuacaneum sanè fuerat illum in alijs operibus de eadem mentionem facere, præcipueq; postquam curationem inflammationis aut iam factæ, veluti primo de febribus: aut futuræ, aut de qua suspicio esset, aut incipientis, vt ex alijs patet: longe antea descripserit. Veruntamen hoc quidam ex Erasistratæis non animaduertentes, dicere contendunt illum euacuatorio auxilio, puta venæ sectione, vsum fuisse, cum tamen ipsemet Erasistratus manifeste contrarium asserat. Nam simulatque circa inflammationis tempus offerre cibos perdifficile esse dixisset, ea de C causa futura iam inflammatione venæ sectionis vsum explosisse se indicauit. Ista ergo oratiōe palàm declaratur, ꝙ quibus inediam consulturi sumus, eisdem à venæ sectione modis omnibus interdicere debeamus. Non ergo consentaneum est, vt quis circa vnum eundemq; ægrotum, vtraque auxilia, nempe inediam & venæ sectionem vsurpet. Hinc quoq; perspicue patet Erasistratum, siqn̄ is inediam ægrotis iniungit, eo tempore venæ sectione nō esse vsum, ac propterea illius in alijs operibus, vt & superius significatum est, nullam mentionem fecisse. In omnibus enim illis, veluti declarauimus, inediam suadens, venæ sectionem (perperam quidem istud ille faciens) è medio sanè tollit, vt à nobis alio quoque prius in opere demonstratum est: minus tamen peccat quàm illi, qui oēs illos qui inedia vtuntur, statim & venæ sectione opus habere existimant. Ego enim sequenti cōmentario ostendere aperte conabor, ꝙ non solum omnes illi venę sectione non indigeant, verum ne plethorici quidem ipsi, nisi prius qualem illa plenitudo naturam obtineat, discernatur: huicq; accesserit de habitudine ætatéque ægrotantis, ac de tempore, & regione, atque constitutione consideratio: tum quæcunque antecesserunt, quæ'ue ipsum ægrotum etiamnum molestant symptomata. Ob singula enim hæc permultos venæ sectionem non nunquam citra noxā experiri non posse ostendam. Præterea & alios plerosq; tibi ob oculos ponā, qui D absque repletione cum sint, venæ sectione nihilo minus opus habent. Postea quam autem de his singillatim dissseruero, tū & occasionem & mensuram venæ sectionis ordine explicabo. Addam etiam istis eam quæ in secandis venis differentia est. Declarabitur quoque, semel'ne an pluries sit subtrahendum. Ad hæc vero non minore opera disquiretur, quibus'nam, cum adhuc cōmoda valetudine fruūtur, veris tempore, vel purgationem, vel venę sectionem, vsurpare conferat.

† Vide supra pag. 5. d. et pa. 13. a. & e. quo hic locus legatur.

GALENI DE CVRANDI RATIONE PER SANGVINIS MISSIONEM LIBER

Theodorico Gaudano interprete

Denuo ad Græcorum exemplarium fidem ab Augustino Gadaldino diligentius recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

Explicatur vniuersa Methodus Secandarum Venarum, Affectus scilicet, Scopi, Mensura, Locus, Tempus, & Reliqua quæ ad venas & arterias cum ratione secandas intelligere necesse est.

De Quæstionibus, quibus omne Venarum probe Secandarum Negocium continetur. CAP. 1.

QVi de sanguinis emissione speculant, vnū sibi primumq; proponunt, nēpe, vt q̄ corporis affectiones euacuatione indigeant, cōsiderent: Ac G deinde alterū, quæ'nā ea q̄ sanguinis fit detractione: nā multi sunt affectus, qui alia quapiā euacuatione quidē indigeāt, sed nō sanguinis missione. Tertio post hæc vt dijudicent qui innoxie hanc ferre euacuationem possint: quippe cū sæpe fiat vt affectio venæ sectionem desideret, cæterū laborans eā ferre nequeat, siue pp ætatem, siue pp anni tp̄s, siue pp regionis naturā, siue ob os ventriculi vitiatum, quod persæpe per abusum stomachum appellitant: ac nos sanè ēt, compendij nimirū cā, hac appellatiōe to to hoc vtemur libro. Sed & sunt qui tametsi vel maxime, quod ad morbū pertineat, sectione venæ indigeant, ob totius tn̄ corporis habitum ferre nequeant. Quæ si quis ēt definire aggrediat, particularis excipiet contemplatio, sicuti in alio quouis auxilio: Mox aūt de venis quæ veniunt secandę: nā de istis quęsitum est multum, nihil'ne referat quam quis secare venam volet, oēs. n. omnibus æque affectibus prodesse: an, sicuti Hippocrati, ac propè medicorum clarissimo cuiq; visum est, multum intersit, hanc an illam incideris. Porrò hac quoq; speculatione absoluta, succedit de scopis siue intētionibus oratio, quibus videlicet quis animum attendens, vacuationis mensuram coniectura queat assequi. Ad hæc omnia, in quibus semel H auferre præstet, in quibus vero repetitam facere ablationem, quam ἐπαφαίρεσιν nominant, expediat: Tum in quibus inanire ad animi conueniat deliquium, in quibus autem id tanquam summū malum vitandum. Hæc igitur prospiciat necesse est, qui probe hoc vti remedio volet.

*περὶ μέρους. i. de parte.

Quibus libris Chrysippo Erasistratoq; , ac horum Sectatoribus occurratur, qui Venæ secandæ Vsum, vel sustulerunt prorsus, vel perperam intellexerunt. CAP. 2.

SAnè de oībus istis in medendi methodo tractauimus, sicut & seorsum aduersus Erasistratū, q perperam ab hoc abstinuit remedio. Deinde alium etiam librum conscripsimus ad eos Erasistratæos qui vsum esse hoc auxilio virū asserunt. Itaq; odio sanè dignissima est scelestorū sophistarum tum versutia, qui cū mentiri se sciant, astu tn̄ contraria prænouarū rerū studio adstruant: tum sapientiæ vanę aucupiū, qui rerū vtilissimarum ignari, contraria tn̄ verbis asseuerant. Horum alterum Chrysippo Cnidio accidit, qui venæ incisionem ex omni medicinalium præsidiorū numero tollendam censuit. Secuti hunc sunt sui discipuli, & ipsi apud Græcos clari, Medius, & Aristogenes. His ēt magis Erasistratus, ad summos euectus honores, Chrysippi seruauit sententiam. Post quem ipsius discipuli, principio quidem præceptoris decreto insistebant, sed tp̄is successu eorū ex numero quidam ab ijs defecerunt, pudore affecti impudētissimo. Nam quid aliud in illos dicam, qui

A qui asserere sustinent phlebotomię auxiliũ recipere Erasistratũ: tametsi nusq̃ in cõmentarijs vllo in morbo hoc consulere cõspiciatur. Immo consentaneũ est, inquiũt, qui inediã tanq̃ euacuatoriũ auxilium adhibeat, multo magis phlebotomiã admittere. At qui hæc afferũt, oẽs ad ea tundẽdam esse venam aiunt, ad quę Erasistratus cibo abstinendũ præcepit. Cũ ergo ille in opere de febribus scribat adhibendã morborũ principijs inediã, sequit̃ vtiq; oĩbus detrahẽdũ esse sanguinẽ, id quod sane isti ẽt arbitrant̃, illo vtiq; in tpe. Verum maximũ id malũ fuerit, si ita faciendũ adolescentibus artem discẽtibus persuadeat: multoq; ẽt perniciosius, si non alia quoq;, quæ discernere conuenit, respiciant. Quocirca alio libro ea exponere necesse habui, quo videlicet adolescẽtibus cõmonstrarem & Erasistratum venę sectione haudquaq̃ vsum (id. n. præstat eos credere, q̃ oĩbus vno ordine venam incidere, quibus ille ciborũ vsũ interdicit) & maximũ laborantibus inde prouenire cõmodum, siquis recte vtatur. Itaq; aliud mihi denuo, mea quidem sñia, de phlebotomia scribendũ non fuit, cum nimirum remedij huius vsus quidem in medẽdi sit methodo expositus, simulq; in opere de tuẽda valetudine: in duobus aũt libellis, quorum alter ad ipsum Erasistratũ inscribitur, alter ad Romæ agentes Erasistratæos, prauas illius opiniones indicarim. Cum tñ precibus me suis obtundere non cessarent cõplures amicorum, quos piget, vt mihi v̾, curandi librum perlegere, coactus
B tandẽ sum ad hæc scribenda descendere, ne. s. inuidere illis videar: mox vero serie conuenienti oĩa quæ de hoc auxilio proferri possint, enarrare. Atq; adeo iam tempus est orationem ordiri.

Quid Affectus, Affectio'ue: & Quibus ex libris Petenda principia, quæ ad Secandæ Venæ viam ac rationem maxime faciunt. CAP. 3.

AFfectionis vocabulum, velut alibi diximus, ab afficiendo dictum, æque atq; illud, de multis effertur rebus. Sed nunc recessus in statum præter naturam, qualescunq; ij fuerint, affectiones siue affectus toto hoc libro nominabimus. Quæremus autem omnium primum quot, qualesq; eæ sint vacuationem poscentes: deinde quę nam ex ijs venam incidi postulent. Qm̃ autem omnia quæ in quęstionem veniunt, duo inuentionis organa obtinẽt, nempe rõnem & experientiam: idq; cum in artibus omnibus, tum per omnem prope vitam: necesse esse arbitror, & nunc quoq; me aut ratione sola, aut sola experientia, aut iunctis ambobus, quæ proposita sunt scrutari. Porro qm̃ ratio ipsa partim ex communibus tantum notionibus progrediens inuenit & demonstrat: partim vero etiam quę ex istis inuenta sunt, ad demõstrationem adhibet: vtraq; ratione omnes vti artes demonstrauimus: ac nos quoq; in præsentia, vtra earum vtilis reperietur, eam rebus nostris accommodabimus. Sane priori ratione omnes per totam vitam homines vti assolent: al
C tera vero nõ oẽs, nam proprie ad artifices attinet. Etenim gæometra primum artis suæ theorema per solam priorem rõnem demonstrat: deinde in secundo non sola ea vtitur, sed ad [a] eius demonstrationem quod [b] ex prima} probatum est, vnà adhibet. Quãtum vero deinceps à primo recedit theoremate, tantum ẽt à prima ratione abscedit. Deniq; vero & paucissimis vtitur, per ea quæ demonstrata sunt, alia demonstrans, & per illa rursum alia, & iterum per illa alia, vt tandem demonstratio ad ea quæ plebi incredibilia sunt, procedat, nempe ad Solis, Lunæ, & terræ, non solum magnitudinum, sed & distantiarum cognitionẽ, Ex quibus tãdem inuentis horologia construunt & clepsydras, qui hac videlicet via incedunt, Lunęq; ac Solis deliquia prędicunt. Sic igitur & nostra artificialis ratio, multis vtetur quæ in alijs operibus sunt demõstrata, puta q̃ cõplures sunt facultates quæ aĩalia gubernãt, quarũ alias naturales, alias aĩales appellamus. Generationis aũt principia in rebus oĩbus pro materia quatuor habent elementa, quæ per sese mutuo tota misceri inq; inuicẽ agere sunt nata. Quapropter nulla hoc libro Asclepiadis fiet mentio, vt cuius elemẽta falsa ostendimus & in decimotertio de demonstratione commẽtario, & in opere de Asclepiadis placitis, in quo quintus & sextus, elementorũ eius confutationẽ continent. Demonstratum est ẽt & in commentario de elementis ex Hippocratis sententia conscripto, de qualitatibus effectricibus, quarum
D nõia sunt, Caliditas, Frigiditas, Humiditas, & Siccitas, et de humorum tum differẽtia, tum generatione. Porro de medicamentis humorẽ vnumquẽq; purgãtibus paucula quędam in libro de Elemẽtis, sed separatim in alio libro tractauimus. Vtilis quoq; in rẽ præsentem tractatio de temperamentis est; elemẽtorum sequens tractationem: verum oĩum maxime liber de plenitudine, in quo ostensa est & vt ad vires plenitudo, & vt ad capacitatem in qua continetur. Atq; hæc plenitudo à medicis κατὰ τὸ ἔγχυμα nũcupatur. Optimũ ergo fuerit, vt qui scienter volet expẽdere quę hoc volumine dicenda veniunt, de Plenitudine librum prius perlegat: quæ vero & ille ante perlecta requiret, ipse indicabit. Nec vero mirum cuiquam videri debet, si tantis sit opus vt probe de vena secanda contemplari liceat: non. n. ad huius tantum auxilij inuentionem, sed & aliorum oĩum, necessaria est eorum, quæ modo recitauimus, cognitio. Nam si citra illorum notitiam recte curare possemus, [a] † haud esset cur ea tanti faceremus. Sed hæc præfari necesse fuit. Tempus autem nũc est orationem ordiri, considerando quot sint affectiones vacuatione indigentes. Ergo siquis eas experiẽtia collectas exponat, sola opus est ad explicationem memoria: At si via rationali, commune & generale [b] † inueniat necesse est: ex illius deinde in species differentiasq; sectione vsque ad species vltimas, affectuum numerus vacuationem indicantium, inuestigandus est. Sic enim constare vniuersa, quæ per rationalem viam inuentionem sortiuntur, monstrabimus.

Quæ

A * *In ãtiquis* αὐτοῦ *. i. ipsius . s. secundi theorematis.*

B * διὰ τοῦ πρώτου *. i. per primũ. s. theorema.*

A † οὐκ ἀνεσπουδάσαμεν αὐτά, *id est haud vtiq; elaborauissemus, seu composuissemus ipsa.*

B † *Additur ĩ ãtiquis* πρώτου *. i. primo.*

Quæ Corporum Affectiones Vacuatione indigeant. CAP. 4. E

IGitur cum artis medicæ officium sit omnes partium corporis functiones, vbi corrumpuntur quidem, recuperare: tueri aũt, vbi saluæ fuerint: hæcq; ad constitutionem sequantur naturalem: necesse est hanc, dũ præsens est, seruare, intereuntem vero recuperare. Cum ergo primarias actiones à similaribus corporibus perfici ostensum sit, ab instrumentarijs vero secundarias, videndum est tibi, qui in corpore continentur humores, quam aut vtilitatem aut noxam partibus eius afferant. Posteaquam igitur in libro de plenitudine demõstratum est bifariam & fieri & dici plenitudinem, nempe vno significato vt ad vires: altero vt ad continentium humores vasorum laxitatẽ, quod quidam vocant κατὰ τὸ ἔγχυμα, vtriq; vacuatione est opus: siue in homine valetudinario, siue valente euenerit. Sanè quemadmodum qui onus gestat, non protinus vbi grauatur ac fatigatur, iã cecidit & victus ab eo est: ad eũdem modum vbi virtus à plenitudine grauatur, fieri potest vt non dum homo ęgrotet. Siquidem non nulli qui consueta etiamnum munia obeũt, sentire sese graues, pigros, segnes, atq; ægre mobiles referũt, atq; ea est vt ad virtutem plenitudo: Velut vbi post exercitia tendi videantur (quemadmodum Erasistratus dixit, Implentur brachia & cubitus) non exigua est ea alterius plenitudinis nota: quam κατὰ τὸ ἔγχυμα vocari à quibusdã proposui, quandoquidem κατὰ τὰς ἐγκεχυμένους, id est in infusis per vasa humoribus, cõsistit & intelligit. F Dictum autem est in libris de sanitate tuẽda, vbi in toto corpore sensus prouenit vlcerosus, ac potissimum dum mouemur, talem affectum mali succi esse sobolem. Attamen id non paucis cõsuetas etiamdum res agentibus vsu venire conspicitur. Quãdoq; autem & in partibus quibusdam corporis, non in tota mole, indicia existunt affectionum illis in partibus cõsistentium similium ijs quas in toto corpore consistere dictum nunc est. Nam caput aliquando solum grauari sentimus, aut vlcerosam quandam affectionem habere, aut musculos tẽporis quos κροταφίτας nuncupant, intendi, idq; aut simpliciter, aut cum maiore quadam caliditate. Sic & in iecinore, liene, ventre, costis, septo transuerso, grauitatem sæpenumero percipimus. Similiter in ore ventriculi aut grauitatem, aut morsum, aut nauseam, aut ciborum fastidium, aut absurdum appetitum, quandoq; sentiscimus. Ad hęc autem fixi in parte quapiam dolores, idq; aut ob humorum copiam confertim ingruentium, aut propter spiritum flatuosum, vacuationem indicant, sicut qui ab acri humore partem exedente rodẽteq; proueniunt. Sunt autem qui ab intemperie nascantur, atq; inter eos ipsos quidam ab ea sola citra humores, alij vero cũ humoribus. In omnibus itaq; istis modo propositis, infestantium tum humorum tum vaporum euacuationes a pathematis, id est passionibus, hominem liberant. Non tñ vena secta prorsum est opus, sed sufficit purgatio, frictio, balneum, & inunctio cum digerente medicamine. Ergo qui vena incisa iuuentur affectus, deinceps dicamus. G

* παρατίμπραντας.

Quo pacto Cor & Reliquæ corporis Partes ab Humoribus alterentur. CAP. 5.

NOn solum nutrimentum animantis partibus ex sanguine est, sed calor quoq; naturalis perseuerantiã ex sanguine obtinet: queadmodũ ex lignis cõburi idoneis qui in foco est ignis, à quo ædes totas calescere conspicimus. Itaq; quemadmodum ignis hic offenditur, interim quidẽ congestis in eum confertim lignis, interim vero tametsi non multis tamen admodum madentibus, non nunquam aũt omnino nõ impositis, aut valde exiguis: Sic qui in corde est calor, interdũ se ipso minor efficitur aut propter sanguinis copiam, aut propter ingẽtem inopiam, aut propter qualitatem frigidam: interim vero maior aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut propter pauculam inopiam. Quicquid autẽ cor in caliditate frigiditateq; perpetitur, eius protinus & aliæ corporis partes participes fiunt. Euenit autem & vna in parte persępe pręter naturam tum caliditas, tum frigiditas, sicuti sæpenumero in alijs commẽtarijs demõstrauimus: Idq; duplici ratione ꝓuenit, interim ob humores calidos aut frigidos, interim vero ob solam intemperiem. Cæterum quæ membratim accidunt caliditates aut frigiditates, eas quæ parti quidẽ affecte vicinæ sunt, vnà alterant, at in totum extendi corpus priusquam cor mutent, nequeunt. Eundem in modũ & cordis corpus duplici modo alterari ostensum est, aut per intemperiem, aut propter humores calidos vel frigidos, aut ob alicuius horum inopiam. Porrò humores calidos frigidosq; fieri demonstrauimus pro cibi potusq; mõdo, & ob pleniorem corporis animiq; tum motum tũ quietem. Cæterum quemadmodum in ventre frequenter prauæ fiunt coctiones, ijs quæ assumpta sunt, in pituitam aut bilem conuersis, aliam'ue præter naturam corruptionem perpessis, aut crudis & alterationis expertibus plurimo tempore manentibus, & in flatum versis: Ita vbi sanguinis fraudamur generatione, humorum in arterijs venisq; affectiones proportione respondebunt ijs, quæ à frustrata in ventre concoctione proueniebant. Qm̃ autem calida simul humidáq; omnia celerrime putrescere apparent, & præcipue si in locis calidis sint, consequitur necessario, quod ex ventre distribuitur nutrimentum, quando à natura non superatur, inq; sanguinis boni generationem nõ conuertitur, aliàs aliam perpeti putredinem. Atqui cum quæ ex materia calida putrescunt calidiora ẽt euadant, calidior quoq; erit proinde sanguis putrescens. Hic autẽ vbi calidior fuerit, calidior quoq; sensibiliter pars in qua putrescit, euadet. Porrò autem, quoniã à notabiliter calidis vnà quæ vicina sunt, incalescunt, vnà quoq; cum sic affectis partibus, quæ circũquaq; vlterius sunt, incalescent, idq; calore acri ac mordaci: eiusmodi enim est qui à putredine ꝓficiscitur. Ergo si pars H

Al. qualitate

quæ

A quę hoc pacto incaluit, insignis sit, & calorem suum in cor protendere valeat, siue ꝙ vicina ipsi sit, siue ꝙ ex principalibus, siue ꝙ calida, vnà et ipsum accendet, vt quod natura calidissimũ sit. Quòd si semel illud accẽsum fuerit, facile totum ipsius iam corpus simul excalfiet, quemadmodum ab ingenti in foco flãma quæ illam continet domus. Vocãt autem id pathema Græci quidem πυρετὸν, {Latini vero febrem.} Sed & non nũquam priusquam putrescere incipiat sanguinis multitudo, in partem aliquam confertim decumbẽs, aut prorsum eam extinxit, vt actio interiret, aut certe nõ contemnendam noxam inflixit. Nam hoc pacto apoplexiæ proueniũt, multo nimirum sanguine in principium animantis confertim incumbente. Nam vbi in aliã partem præceps ruit, tumorem inibi præter naturam efficit: ex hoc genere est phlegmone. At vbi crassior est, melancholięq; magis naturam refert qui decubuit sanguis, scirrhosus tumor efficitur: sicut si pituitosior sit fluxio, laxus: sin biliosa, erysipelas existit. Discriminata hæc ad vnguem habes in ijs quæ modo recensuimus operibus. Nunc aũt, vt dixi, quæ sunt demonstrata, hypothesium loco, hoc in sermone assumens, consequẽtem illis esse sermonem de venę sectione demonstro. Igitur cũ plenitudo duplex sit (optimum. n. fuerit hinc auspicari) & ea, quę ad vires refertur, facile in putredinẽ perueniat, atq; etiam iterdum in partes quasdam ingruẽs, inibi tumores præter naturam excitet: & altera quoq;

B quæ κατὰ τὸ ἔγχυμα appellatur, sæpe in partes decumbat, ac tumores creet, immo & apoplexias & ruptiones venarum moliatur: eam celeriter euacuare tentandũ, priusquam magnũ aliquod malum in homine admittat. Porrò fusissime expositum est in tuendę valetudinis volumine, quo pacto vtranq; affectionẽ & agnoscere & sanare oporteat: sicut vbi febris aut sanguinis reiectio præ plenitudine inuasit, aut apoplecticarum infirmitatum aliqua, quomodo & illas curare oporteat, in curandi methodo diximus. Quare de his nũc cõscribere superuacaneum censeo. Nam si perinde vt in illis tractatibus scripsi, ita & hic scribam, bis eádem de re verba facere cogar, ac propterea in longum etiam sermonem extendere. Sin in compendium sermonem hunc contrahã, duorum alterum subibo periculum, aut vt ob breuitatẽ obscurus fiam, aut distinctionem aliquam vtilẽ prętercam. Verum quoniam haud mea voluntate hunc aggressus sum sermonem, si quod dictorum peccatum eueniat, ipsi culpam ferent, qui auctores fuerunt vt hoc onus susciperem: sicut si recte atq; ex sententia accidat, vtilisq; appareat, laudem illis omnem cedo.

Qui Scopi in mente habendi, Quibus'ue indicijs discernendi, vt Sanguinem mittamus. CAP. 6.

RVrsus ergo orationi sumatur principium. Qui res consuetas adhuc factitant, sed princeps illis pars aliqua aut totum corpus grauatur tenditur'ue, ijs necessaria est euacuatio. Porrò si

C ætate nec puerili sint, nec senili, de secanda vena consilium inito, præ oculis habens principales hosce scopos, nempe plenitudinis tum quantitatem tum qualitem, & virium robur atq; infirmitatem: deinde naturalem totius corporis habitum, tempusq;, & regionem, vitãq; anteactam: tum an cibi potusq; copia, & præcipue affatim nutrientium, qui sic affectus est, sit vsus: ad hæc consuetudinem, & res præter consuetudinem actas, quosq; motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit: ad omnia autem hæc num gracilior aut crassior euaserit. Sanè vtriusq; plenitudinis quantitas ex propriorum signorum magnitudine definietur. Quanto enim grauior sibi homo videtur, tantum & plenitudinem quo ad vires creuisse constat. Ad eũdem modum quantum auctus fuerit sensionis sensus, tantum & alteram inauctam plenitudinem, quam à quibusdam κατὰ τὸ ἔγχυμα, vocari diximus. At vtriusq; plenitudinis qualitatẽ partim ex coloribus agnosces (memor colorem humorum esse, si quidem modice à calore frigoreq; externo affectum totum corpus fuerit) partim ex ijs quæ humorum naturæ coniuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequitur, frigidiores vero frigidior: Tũ eos qui in venis quidẽ aceruãtur humores, tumor, vasorumq; distensio: qui vero in carne, sensus in ea aut grauitatis, aut tensionis, sicut certe & caliditatis [a] †. Porrò dispensantium nos facultatum infirmitatem ac robur

D proprijs indicari functionibus ostendimus: arbitrarijs quidem, ea quæ in neruis, & horum principio cerebro: pulsatiuis aũt, ea quæ in arterijs & corde: at à functione quæ in bona editur nutritione, aut nutritione abolita, tum colore bono aut malo, tertia facultas, nempe nutrix, quam à iecore proficisci demonstrauimus, agnitionem sortita est. Vbi ergo extantibus plenitudinis signis valẽtes facultates fuerint, venam incides, videlicet si tensiua quidem sit affectio, [b] † nullo discrimine, magisq; etiam in phlegmonode: Sin infesta sit degrauans plenitudo, haud semper sanguinis molienda detractio est: fieri enim potest, vt crudus per corpus collectus sit succus. In quo aduertendum diligenter est, quantum valeat robustaq; sit virtus, & quantum [c] hũmor ipse sit refrigeratus: nam exoluta ab id genus affectibus virtus, adhibita sanguinis missione, in extremum malum recidere solet, vt nequaquam postea restitui possit. Quod vbi euenit, periculum non leue consequitur, potissimum si febris accedat statu æstiuo, stomachoq; male affecto, aut toto adeo corpore natura molli, & tẽperie humido: eiusmodi enim hominibus multa accidit per halitum digestio, repentinaq; syncopa, etiam si febris haud magna inuadat. Si vero horum nihil sit, cæterum hyems fuerit, regio'ue natura frigida, tũ natura quoq; hominis frigidior, ijs per sanguinis missionem & totum corpus grauiter refrigeratur, & accidunt non nulla quæ ad grauem sequuntur refrigerationem, symptomata. Quocirca qui sic affecti sunt, eos sanguinis missione vacuare nõ conuenit,

sed

Apoplexia a sanguine

plenitudo ad vires facile in putredinem peruenit

A † *Addit in oribasio libro septio collectionum medicinaliũ, uel frigiditatis.*

B † *οὐδὲν ἐπιδιοριζόμενος, est in impressis. i. oribasio at οὐδὲν ἔτι διοριζόμενος . i. nulla amplius adhibita distinctione.*

C * *Al. humoris ipsius sit genitum.*

ſed frictionibus, mediocriterq; excalfacientibus vnctionibus, tum potionibus humorum craſſitudinem incidentibus, ac modice calfacientibus: Nam quæ valenter calfaciunt, nimis ſubito vires deijciunt, vt in reliquam curationem non ſufficiant: ſæpe etiam febrem auxere: itaq; & inde viribus noxa obuenit. Quapropter humorum incidentes craſſitudinem tum cibi tum potus mediocris ſunto in excalfaciendo facultatis. E

Quibus Morbis Præcauendis Veris tempore vel Venæ ſectio vel Purgatio conueniat. CAP. 7.

PORRO qui ſanguine ex pectore reiecto in præſens quidem curati: cæterũ eam ſortiti ſunt corporis ſtructuram in thoracis pulmoniſq; partibus, vt vel pauculo plus collecto ſanguine ꝓtinus aut vaſis alicuius oſculum reſeretur, aut ipſum rumpatur: ijs etiam ſi nullum in corpore etiã dum ſymptoma extiterit, ineunte tamen vere ſanguinem mittere oportet. Similiter qui prompte morbum comitialem, aut apoplexiam incurrunt. Ad eũdem modum, ſi aliorum morborum cuipiam obnoxium eſſe hominem cognorimus, puta peripneumoniæ, pleuritidi, anginę, cõmittendum non eſt, vt expectemus dum aliquod euidens plenitudinis ſymptoma appareat, ſed anteuertere ſanguinis detractione præſtat. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ ſunt, potiſſimum ſi natura ſint atrabilaria. Quiq; quotannis æſtate plethoricis morbis corripi aſſolent, & hos quoque veris initio vacuare expedit. Eadem ratione & qui ipſo etiam vere illiuſmodi malis vexantur. F Sũt autem quidam oculis imbecillioribus, aut ſcotomaticis quas vocãt hoc eſt vertiginoſis obnoxij paſſionibus, qui & ipſi principio veris inaniri poſcunt. Sed illud prius videndũ, quid ſit quod in illis aceruetur. Siquidem non nullis amaræ bilis ſuccus plus cæteris colligitur: quibuſdam bilis atræ, aut pituitę: alijs ex æquo omnes, in quibus ſanguis abũdare dicitur. Hos ergo omnes vacuabis, Sicuti etiam podagricos et arthriticos veris principio, exhibito videlicet aut medicamento purgante, aut ſanguinis diminutione. Equidem complures ipſe ſanaui, qui tribus quatuor'ue annis per interualla pedum laboraſſent doloribus, exundante humore veris initio expurgato, aut ſanguine diminuto. Cæterum id neminem latere puto, illos in omni deinceps victus vitæq; ratione agere moderatos. Nam intemperantes, vinoſoſq;, ac ventri gulæq; deditos, neq; purgatione, neq; ſanguinis miſſione magnopere adiuueris, nam per vitæ intemperantiam, crudorum humorum copiam ocyſſime colligunt: verum his ne manum quidem admouere tentãdum eſt. Eis vero qui præceptis ſalutaribus obſequentur, ſummopere profueris, ſi principio veris primum quidem euacuaris: deinde autem ad exercitia, victuſq; rationem ſalubrem deinceps perduxeris. Quæ de iſtis dixi, hæc tibi dicta putato & de omnibus, qui morbis ijs quos modo dicebam G capi ſunt apti, nempe aut comitiali, aut apoplexia, aut vertigine, aut ſanguinis reiectione, aut melancholicis.

Non nunquam Abſq; Plenitudinis indiciis Sanguinem mitti oportere: ac de Ortu eorum Affectuum qui Rheumatici vocantur. CAP. 8.

PORRO non ſolum vbi adeſt plenitudo, ſiue ea vt ad vires ſit, ſiue vt κατὰ τὸ ἔγχυμα, mirifice prodeſt venæ ſectio, verum etiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem prouenit: quippe cum dolor ſanguinem ad ſe trahat, & ſæpe partium debilitas phlegmonẽ, abſq; vt in corpore plenitudo ſit, procreet. Oſtenſum eſt enim in virtutum naturalium commentarijs, infirmam natura partem prompte grauari, ſi vel paulo plus aceruetur aliqñ in ea excrementi: quinetiam ꝙ pars quælibet vim poſſideat ſicut familiarium attractricem, ita quoq; alienorum excretricem: tum quo'd duplex ſit alienum, alterum quantitate, alterum qualitate: Itaq; partem quamuis, quæ licet ab humoribus in ſe contentis non grauetur, tamen excremẽta quædam habeat in qualitate pręter naturam, ad eorum excretionem per venas inibi ſitas tanquam per canales inſurgere. Porro' ſi quod propellitur, prauus ſit ſanguis, ſiue alius quiuis ſuccus, ad propinquam primum veniat partẽ neceſſe eſt: Vbi rurſum duorum alterum eueniet, aut enim cõcoctus aut corruptus* in aliam tertiam haud trãsfluet: aut, ſi neutrum aſſequatur, denuo ex parte ſecunda in aliam labetur, atque iterum ex illa in aliam: neq; ceſſabit quoad in talem quampiam illabatur, quæ amplius ex ſe propellere quod in ipſa redundat, nequeat. H Accidit autem id illis partibus, quæ vim excretricem vicinis omnibus imbecilliorem obtinent: ſiquidem haud etiam in illas quæ præ virium robore non admittant, repellere quod moleſtum eſt valent. Nam & hoc quoq; nobis in illis monſtratum eſt commentarijs, quo'd non ſolum pars quælibet recrementum in vicinam protrudat, verum ꝙ & recipiat quidem, ſed contra ſæpe remittat, & contra repellat, in ſeſe haud admittẽs: quo in certamine victoria potiſ validior. Quapropter partes infirmiores omnium primæ excrementitijs morbis corripiunt. Huiuſmodi quapiam ratione rheumaticos vocatos affectus prouenire ſcito, toto videlicet corpore infirmo, quæ vna eſt mali habitus ſpecies: principibus vero illius partibus, paulũ licet inſit ipſis ſanguinis, grauari tamen ſolitis, eumq; ad carnoſas cutis partes protrudentibus, potiſſimũq; ad adenas excipiendis recrementis idoneos tum ob ſubſtantiæ laxitatem, tum quia omnium partium minime robuſtas habeant naturales virtutes, ſicut & pinguedo. Nam cum quatuor eæ ſint, vt oſtenſum eſt, prima attractrix, ſecunda retentrix, tertia excretrix, & quarta alteratrix, alias quidem tres imbecillimas,

* In græ. ĩpreſſis legitur διαφθαρέντα ut uertit interp̃s hic. in antiquis aũt διαφορηθέντα habetur. i. digeſtus per halitũ. et ita uidetur legiſſe calaber.

rheumatici affectus toto corpore infirmo contingunt

A cillimas, adenes carnesq; obtinent: at vnam alteratricem haud ita multo cæteris partibus minorē. Post adenes sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, & corpus ipsum laxum. Deinde est lien. Porro cerebrum aut perinde vt illi, aut ēt plus, excipiendo fluxui est habile: cæterum hoc illis potius est, q̄ constructionem habeat eijciendis ijs quæ accepit promptissimam: habet enim ingentes ventriculos, qui pronis meatibus euacuantur. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien, ac cerebrum, naturâ robustiora sunt, in ijs ad adenas & carnes fluxiones perueniunt, vbi totus nimirum habitus infirmus fuerit, velut in rheumaticis affectibus accidere solet. Merito ergo his curandis scopus est, non euacuatio, sed corporis totius roboratio: quanquam tamen curationis initium illis à misso oriatur sanguine: †ac si excrementa prauam etiam qualitatem habuerint, vnà adhibeatur purgatio: In quibus maxime corporibus neutrius proprium expectādum plenitudinis symptoma est, puta grauitas quidem eius, quę vt ad vires est, tensio vero eius quę vt κατὰ τὸ ἔγχυμα. Eadem ratione in ijs quibus pars quępiam grauiter icta est, aut vtcunq; aliter incipientem habet phlegmonen, eam si magnam fore suspicamur, curationem ab inanitione auspicamur, aut purgatorio medicamine exhibito, aut vena incisa, prout nimirum alterum altero magis conuenire iudicamus.

† *Aliqui uertūt. si vero excrementa qualitate praua fuerint, purgationem adhibemus.*

B *Inter Scopos Sanguinis detrahendi qui nam ipsam Detractionem, qui ipsius Quantitatem dicantur indicare.* CAP. 9.

Recte ergo admonemur in ijs quæ || adiecta sunt libro de victus ratione acutorum, sanguinē mittere, si magnus sit morbus, & æger florenti sit ętate, roburq; adsit. Perperamq; Menodotus in sola syndrome plethorica seruari venæ sectionem inquit. Contra. n. prorsum sanguinis mittendi scopi, primum in se plenitudinem non comprehendunt, sed fientis, {vt sic dicam,} passionis suspicionem. Nam si eam magnam fore apparet, oīno sanguinem mittemus, etiam si nulla existat plenitudinis nota, tantum inspecta ætate, viribus, & regione, quæ sola in ijs quæ adiecta sunt libro de ratione victus recenseri conspiciuntur. Vigentes enim ætate, propter pueros & senes in distinctionem assumpsit. Cæterum primi principesq; mittendi sanguinis scopi sunt, morbi magnitudo, & laborantis robur: & hanc esse primam dicendum est syndromen, nō plethoricā, in qua seruata sit sanguinis missio: in illa enim & hæc comprehenditur, vt quæ morbi magnitudinē adaugeat. Quippe non solum vbi iam adsit morbus grauis, sanguinis detrahendi tempus est, sed vbi futurū suspicamur. Anteuertit. n. Hippocratis doctrina, qua nos docet quæcunq; morbis iā præsentibus recte perageremus, melius esse vt ipsa morbis incipiētibus, aut imminētibus, anteuertendo faciamus. Quare & propositos scopos ad sanos trāsferre liceat. Siquidem & his sanguinē mittere expedit, vbi nimirum magni alicuius morbi metus imminet, rōne habita & ętatis, & virium. Nam siquis vt magnū incurrat morbū sit habilis, licet nullum ēt in corpore symptoma acciderit, venam tamen secandam censemus: Satis est enim ætatem & vires inspexisse. Itaq; tria sunt q̄ agnitionem cōtinent, morbi magnitudo aut pręsens, aut imminens: ętas florens: & viriū robur. Forte vero negligentius in ijs quæ adiecta sunt libro de victus ratione acutorum, exposita videri possit vna ætatis particula. Nec. n. florentem duntaxat dixisse recte habet, sed addenda est & quæ illā præcedit, & quæ sequitur, vti videlicet duę tantum distinctioni eximant, nempe puerorū, & senū. Verum senum ętas in virium verbo comprehendi potest: nulli enim qui ea ætate est, robur inest. Quibusdam vero medicis ne pueris quidem robur inesse visum est, sed perperam rē intelligentibus, sicut alibi nos ostendimus. Itaq; si magnum fore morbum expectamus, aut iam præsentē inspicimus aut incipientem, venam tundemus, virium habita ratione, tantumq; ex oratione exemptis pueris: dicemusq; minus perfecte positam ætatis dignotionem ab eo, qui conscripsit ea quæ adiecta sunt libro de victus ratione acutorum: Satis. n. sunt ad incidendam venā hi duntaxat scopi. Neq; enim vbi tanta crudorum humorum copia accumulata est, vt secādam venam prohibeat, D ratio redarguitur: nam istis virium robur nō adest. Estq; hoc indicium eos haud posse sanguinis missionem perferre, quando vnà cum dolore corporis totius, qui exciderit ab indicando sanguinem abundare, pulsus adest in vehementia & magnitudine inæqualis, exuperantibus per ipsius inæqualitatem, imbecillibus & paruis. Definitis itaque tribus mittendi sanguinis scopis, nempe morbi magnitudine aut præsente, aut imminente, aut incipiente: ætate florente: virium robore, extra puerorum ætatem: ad alia antedicta mittendi sanguinis indicia, quæ non pauci medici adijcienda censuerunt, nunc accedamus. Coindicant autem hæc detractionis quātitatem, non ipsam sanguinis detractionem. Itaq; ex morbo, ætate, & viribus, minuendus esse sanguis cognoscitur: At vacuationis quantitas non ex istis modo, sed ex alijs deprehenditur. Ea sunt, plethorica vocata syndrome: aeris nos ambientis temperies, in tempus & locum diuisa: eaq; quæ in anteacta acciderunt vita circa comesorum tum quantitatem, tum qualitatem: excretionesq; ac motiones, aut factas, aut non factas. Sed quæ nam sit in his diuersitas, paulo post viderimus.

de Vict. rōne ī mor acu. cō. 2. t. 19. 7ª. 136. c

De Ratione Vacuandi eos, qui Cum plenitudinis indicijs Sanas obeunt Actiones. CAP. 10.

IN præsenti autem de vtriusque plenitudinis notis contemplabimur, an vbi eæ in homine solita negocia obeunte apparuerint, mittendus illi omnino sanguis sit: an id necessarium non sit, vbi nulla magni affuerit morbi expectatio. Porro quid hac de re sentiam, neminem vestrum ambigere

gere arbitror, vt qui sæpe affueritis sanguinis missionem suadenti, tum podagricis, tum arthriticis, tum epilepticis, ad hæc melancholicis, quiq; sanguinem antea expuissent, aut in thorace structuram sortiti essent ad id malum idoneam, præterea vertiginosis, quiq; assidue corripi solent angina, peripneumonia, pleuritidibus, hepatidibus, ophthalmijs vehementibus, aut, vt in summa dicam, magno quopiam morbo. Nam in illiusmodi omnibus necessarium esse remedium minutionem sanguinis arbitror confestim adhibitã post habitam virium atq; ætatis rõnem. Hæc enim si forte aliquando nõ dicantur, subintelligere oportet. At qui nihil eiusmodi vnquã antea perpessi fuerint, omniumq; corporis partium inculpatam sortiti constructionem, geminam me vacuationis viam proponere nostis, per venę sectionem quidem, si in victu sint intemperantes: citra hanc, si temperantes. Licet. n. frictionibus multis, balneisq;, & ambulationibus, alijsq; motionibus, ad hęc vnctionibus digerentibus, celeriter plenitudinem exhaurire, si vtiq; videbitur non esse crassi sanguinis abundantia. Talis est vt plurimum maxime melãcholica, raro vero crudorum quos vocant humorum. Cæterum in redundantia humoris melancholici sanguinem mittere præstat, aut certe omnino medicamento vti atram bilem expurgante. At vbi crudi succi exuperãt, ante quàm morbus inuaserit, caute vacuabis: sed vbi iam febris corripuerit, vti ante monui, nequaquam. Habebis vero eorum indicium tum colorem veluti plumbeum, aut ex pallido album, oĩaq; potius q̃ rubrum, tum pulsuum inæqualitatem. Si vero etiam admodum creuerit talis plenitudo, tum & corporis illis grauitas inest, atq; ad motus pigritia, tum mẽtis tarditas, & sensus hebetudo. Cõtra vero si quibus ex compressis hæmorrhoidibus cumulatus in corpore sanguis extiterit, audacter venam incides, etiam si antea grauem experti morbum non fuerint. Fieri enim potest, vt apti quidem ad eiusmodi aliquem fuerint, cæterum ob inanitionem quæ ex hæmorrhoidibus fit, nõ dum perpessi. Porrò si quæ illis partes prauam sortitæ structuram appareant, ac potissimum in thorace, omnino eis ocyssime sanguinem detrahes. E F

De Ratione Euacuandarum Mulierum, quibus Menstrua suppressa sunt, ac quòd Sanguinis missio Reuellendi gratia inanitis etiam corporibus adhibetur. CAP. 11.

IDem me sentire nouistis & de mulieribus, quibus mẽstrua restitit purgatio. Neq; enim profecto proroganda in his euacuatio est, non tñ necesse est illis venam scindere: quippe cum malleolorum scarificationes superfluitati quandoq; euacuandæ satis esse queãt: quæ & alioqui hoc ẽt habent, q̃ mensium vacuationem ciere possunt, sicut etiam in malleolis ac poplitibus incisę venę. Nam plenitudines à suppressis mensibus ortas, omnino per crura euacuabis, siue venam secare oporteat, siue scarificare. Sectæ enim in cubito venæ mulierum reuellere purgationem assolent. G Porrò quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem aceruare tenuem solent: quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxime iuuantur. At quæ nigriores sunt, secta vena curato: crassiorem enim sanguinem, ac magis melancholicum colligunt, magis vero etiam si magnas habere venas appareant, quod illis accidit quæ graciliores sunt ac nigriores. Carnosis vero & candidis paruæ insunt venæ, quibus malleolos scarificare, q̃ venam secare præstiterit, quippe cum hæ paruas in cruribus venas habeant: itaq; etiam si probe secentur, quod iustum tamen sit, non profluat.

Cæterum non contemnenda venæ sectio est, tanquam non sit auxilium reuulsorium cum me sępenumero conspexeritis in valida sanguinis è naribus eruptione eo vsum repente fluxionem sedasse. Expedit autem, vti vidistis, non eò vsq; sanguinem educere, dum ad extremum vires ducantur, sed quoad quod symmetrum moderatumq; sit, eductum videatur, prorumpentisq; sanguinis impetus nõ dum flaccescat, sed validus permaneat: secare in cubito venam, si ex dextra nare prorumpat sanguis, in brachio dextro: sin ex altera, in sinistro. Simul autẽ cùm hoc agis, artubus vincula inijcito aut ex lana, aut ex canabe: tum hypochondrio directe supposito cucurbitam admittito. Nam hæc nos faciendo, vt scitis, semper erumpentem ex naribus sanguinem compescuimus, cum antea experiundo quæ scribunt in nares inserenda medicamenta, atq; in frontem illinenda, H infirma omnia compererim. Itaq; ad ea quæ supra de sanguinis missione dicta sunt, & hoc quoq; Menodoti opinionem conuincit, qui putarit plethoricam vocatam syndromẽ remedij nos admonere. Nam quæ dicta est affectio, plethoricæ planè contraria est. Adhibemus autem ad eam sanguinis missionem, non vt euacuatorium, sed vt reuulsorium remedium.

Quando Melius succedat Partita Sanguinis Detractio: quando Semel confestim, vel ad Animi deliquium vsq; vacuandum. CAP. 12.

NIhil æque artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas. Etenim cum frequenter compertum habeamus tempus instare exhibendi aut cibi, aut potus, eiusq; aut calidi, aut frigidi: quantum tamen dãdum sit, certo haud nouimus. Idem vsuuenit in purgantibus medicinis. Nam quòd laboranti prębendum sit medicamen, aut bilem tum flauam tum atram, aut pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exacte nouimus: cęterum quãtum* præberi debeat, nescimus. Atqui talis exhibitio corrigi postea nequit. Nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quo minus omne deuoratum sit, fieri nõ potest: neq; possibile est, vbi plus quàm conueniat, iam purgetur homo, partem oblati auferre. At in sanguinis missione summum id bonum est, euacuationem dum voles posse sistere, ac rursum quo videat

*Al. οὐκ ἐπιστάμεθα βεβαίως. i. nõ scimus firmiter.

tempore,

A tempore, fluere sinere, quoadusq; recte habere appareat. Quapropter præstat, nisi quid vrgeat, priori missione minus detrahere, iterum q; eã repetere, immò si lubet, & tertio. Vbi ergo multa euacuatione est opus, verũ vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit, vti nimirum & me fecisse vidistis in ijs, quibus crudiorum inerat humorum copia. Nã pauculo sanguine detracto, protinus melicratum exhibeo probe coctum cũ incidentium medicaminum quopiam, velut hyssopo, origano, & interim etiã nepita, aut pulegio, aut certe cũ melicrato oxymel, aut oxyglycy: ac sic rursum sanguinem minuo, vel ipso eodem non nunq̃ die: interdũ die postero, in quo rursum exhibito propositorum medicamentorum quopiam, iterum de sanguine quid aufero: ac rursum tertio die similiter bis. Cæterum vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam accedens febrem, subito ac simul euacuare expedit: eam q; inanire tentandum, vel ad animi deliquium vsq;, virium modo inspecto robore. Itaq; memini quibusdam sex detractas protinus cotylas aut postridie, aut tertio quarto'ue: quibusdam primo etiam die, cũ febris principio noctis cœpisset, aut medio, ac quæ pridie comederant, probe fuissent concocta. Non nullis autẽ pridie inæqualitatem, aut sudorem*, aut dolorem capitis alterius'ue alicuius partis se sentire querentibus, ac proinde parce esitantibus, vbi febris præcedente inuasisset nocte, primo etiam die me sanguinem

B detraxisse memini. Nam in quibus tibi sanguinis feruentis copia apparet, quàm ocyssime eum vacuare conator, priusq; in principem aliquã partem ingruat. Quamobrem nec per noctem sanguinem aliquando mittere verearis. Siquidem ridiculum est, quod quidam factitant, à secũda diei horã ad quintam aut sextam solummodo sanguinem mittentes, haud alio quouis tempore: quos si non clysteres, cibum, alia q; exhibere remedia quocunq; tempore noctis vidissem, grauiter profectò in illos inueherer: Quoniam vero omnia agunt haud præfinito vno horarum numero omnibus morbis communi, sed vt affectus moneat, in sola autem missione sanguinis dictum modo tempus semper obseruant, tolerabilis est illorum error. Sic itaq; affectis ægrotis, vt diximus, expedit & ad vsq; animi defectum sanguinẽ educere. Noui enim ex ijs quosdam necessario ex animi deliquio refrigeratos, ac toto corpore affluentibus madoribus & aluo rupta, celerrime morbo liberatos. Vtile est autem pulsuum diminutionibus animum aduertere, tangendo eos sanguine etiamnum fluente, sicut in alijs omnibus dum sanguis mittitur, facere consueui, ne videlicet nobis nec opinantibus, pro animi deliquio mors occupet: quod sanè tribus euenisse medicis noui. Venam secabat eorum vnus mulieri febricitanti, aliorum vter q; viro, sed ad tantum animi duxere deliquium, vt vires recuperari non possent. Proinde satius est tam copiosis vacuationibus ab-

C stinere, nisi magna incumbat necessitas. Quin & reuulsionem, non leue & ipsam auxiliũ, quod q; sæpe secta adhibetur vena, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto efficaciorem effeceris. Hæc itaq; prænouisse præstabat.

*Al. grauitatem. & ita et legit Oribasius.

Quæ Prævidenda ante Venæ sectionem, vt Tuto Sanguinem mittamus. CAP. 13.

RVrsum autem à principio ad propositam reuersi speculationem, exponamus quæ summe necessaria esse compertum habemus ijs, qui innoxie venæ sectiones obire semper volent. Primum omnium scire conuenit, dum propositi scopi huius præsidij augentur, maiorem indicari euacuationem: dum vero exoluuntur, tantum detrahendum de sanguinis missione, quanto illi minores euaserint. Morbi itaq; magnitudo cum virium robore primi erant mittendi sanguinis scopi, ille quidem quæ facienda sunt indicans, hic tanquam illum haud prohibens, id quod contraindicare iuniorum medicorum quidam appellant. Non nunquam enim affectio mittendum sanguinem commonet, cæterum virium contra robur prohibet. Quibus ambobus scopis præsentibus, constat, vt ante diximus, nullam esse crudorum humorum tantam talem q; plenitudinẽ, quę hoc inhibere auxilium possit. Deinde considerandum quæ sit naturalis hominis temperies. Nã

D quibus amplæ sunt venæ, qui q; modice graciles sunt, nec candidi, neque tenera carne præditi, copiosius euacuabis: contrarios autem parcius, quippe qui exiguum habeãt sanguinis, carnem'que facile transpirabilem. Hac ratione nec pueris venam tundes vsque ad quartumdecimum ætatis annum: post quem si multus congestus sanguis appareat, tempus'que anni vernum fuerit, regio'que natura temperata, & pueri natura bene sanguinea, sanguinem minues: multo'que magis si aut peripneumoniæ, aut anginæ, aut pleuritidis, aut alterius acuti grauis q; morbi, periculum incumbat. Detrahes autem primum, vt summum, ad cotylam vsq;. Quòd si postea perpẽdenti vires, permanere validæ videantur, dimidium eius adijcies, reiterata missione. Didicisti autem vehementi pulsui cum æquabilitate, tanquam minime fallaci virium robustarum signo, fidem semper habendam esse, ex abundanti autem & magno. Itaq; & septuagenarijs, modo dicti adsint pulsus, si affectus iubeat, venam secabis. Sunt enim quidam & in hac ætate multi sanguinis, vires q; habent robustas: sicut alij sicci, & pauci sanguinis, & facile arescentes* quauis percussa parte. Itaq; nõ numero annorum solummodo animum aduertes, quod quidam faciunt, sed & corporis habitui. Nam sunt qui sexagesimo ætatis anno venæ sectionem non ferant, cum quidam qui septuaginta nati sunt annos, perferant. Verũtamen minus his vtiq; detrahes, etiam si eandem habere affectionem, quam florens corpus, appareant.

*al. nigrescentes. & ita Oribasius.

Quibus Indicijs vacuandi Sanguinis Mensuram discernamus. CAP. 14. E

OPtimum autem fuerit, priusquam aperiatur vena, hæc omnia considerare, & maxime hęmorrhoidibus suppressis, aut muliebri purgatione. Vbi vero incisa vena sanguis effluit, mutationi eius et maxime cum adest iam phlegmone, labascenti q; fluxionis robori, potissimum autem pulsuum mutationi tanquam indicio haudquaquam mendaci, animus diligenter attendēdus est: continuo q; quiescendum pulsu alterascente aut in magnitudine, aut in quauis inęquabilitate. Nā de mutatione in imbecillitatem, quid attinet dicere? didicisti enim in hac qualitate certam fieri discretionem firmarum, infirmarum q; virium. In quibus autem iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore & in consistentia mutationem expectare, sicut indicauit Hippocrates in libro de acutorum victu, quando de pleuritide verba facit: alius enim est qui in phlegmone est sanguis, ab eo qui secundum naturam, vt pote plus excalfactus. Nā si antea crudior erat, rubrior modo & flauior efficitur: sin eiusmodi prius fuerat, ad atredinem vergit adustione. Proinde Hippocrates de pleuriticis huncin modum scripsit: ‖ Secanda vero in cubito vena interna: nec verearis multum detrahere, donec rubrior flauior q; multo fluat, aut pro puro & rubro liuidus, vtrūq; enim euenit. Siquidem signum constituit assumpti alicuius in sectam venam ex phlegmone sanguinis, mutationem in eo apparere. Non tamen omni ex parte hęc expectanda F est: sed est quando antequam fiat mutatio, cessare conueniat, id q; duplici nomine, ob infirmas videlicet vires, aut phlegmones malignitatem: interdum enim nihil ab ea emittitur, sed inibi fortiter constrictus est. Si tamen vires exolui euacuatione non dum videantur (id quod ex pulsu scies, & si cui sanguis mittitur, ætate sit florenti) expectanda est mutatio, potissimum si ambiens sit temperatus. † Duo enim hæc sunt, ob quæ maxime coniecturalis efficitur euacuationis in hoc auxilio quantitas, laborantis natura qualis sit, quam vtiq; ad amussim nouisse non liceat: & ambientis temperies qualis sit à misso sanguine futura. Nam cū febrilis calor multum sanguinis digerit, atq; abstinenter laborans victitat, necessario breui illum nutrimētum ex sanguine destituit, interim q; virtus exoluitur. Absumitur autem ob laborantis quidem temperiem si calida humida'que sit, cuiusmodi est puerorum: ob ambientem vero si regio sit calida, & tempus æstiuum. Proinde minus detrahimus, q̄ plēnitudo commonet, quod ad ætates quidem attinet, in pueris: quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis tenera q; est caro, quales Galli sunt: quod ad tempus, sub Cane: similiter etiam in regionibus & cōstitutionibus. Alia vero ratione, vt & ante propositum est, in contrarijs, hoc est in frigidis tum teporibus, tum locis, largam euacuationem fugimus, propter insequentem nimirum refrigerationem. Quapropter vnum definire in quoq; dictorum vacuationis modum scripto non licet. Memini enim quibusdam ad sex vsq; libras sanguinem detractum fuisse, ita vt febris protinus extingueretur, nec vlla sequeretur virium afflictio: quibusdam vero sesquilibram haud citra leue saltem virium detrimentum: quibus si quis duas vacuasset, extreme læsisset. Quapropter vtiliter quibusdam vnam quoq; detraxi aliquando, immo vero nonnunquam hac quoque minus, id'que ex vena aut cubiti, aut poplitis, aut tali. Nam ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certe mentione dignum sit, effluere non solet: sicut nec si quis summa in manu aut pede venam secet, quemadmodum putant, qui lienem curari aiunt à venæ quæ ad secundum paruum digitum sita est, sectione, de qua fusius deinceps differetur.

> de vict. Acu. cō. 2. t. 10. 7ª. 117. b

> † Oribasius legit δύο γάρ ἐστι ταῦτα δι' ἃ μάλιστα ἀγνοεῖται τὸ ποσὸν c.i. Duo enim hæc sūt, ob quæ maxime ignoratur quantitas euacuationis ī hoc auxilio, laborantis natura, cùm qualis ipsa sit ad amussim dignoscere nequeamus, et ambiētis &c. Quanquam nō uidentᷓ hæ duæ scripturæ admodum inter se differre.

> Salvatella ad Lienis curationem nullum usum, vel minimus.

> * πλῆθος est in codicib. græcis. Oribasius aūt legit πάθος i. passio.

Quòd Natura Euacuatione è Directo soleat Affectus omnes persanare. CAP. 15.

QVæcunq; igitur de hoc scēmate siue speculatione, à medicis dicta sunt, ea si scribere aggrediar, opus erit libro ijs singillatim dicato, eo q; ingenti. Cæterum quemadmodum in alijs, quæ hactenus definita sunt, effeci, vt s. & mentem meam vobis exponerem, qui eam à rebus ipsis probari vidistis, idem nunc quoq; faciam, sumpto initio ab ijs quæ quotidie in laborantibus videntur: quæ quidem Hippocrates diligenter obseruata, memoriæ prodidit. Est vero eorū H vnum primarium q; caput, hoc scilicet: Quibuscūq; κατ' ἴξιν eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus affert: hoc autem κατ' ἴξιν quòd in rectum intelligatur, omnibus confessum est, cū clarissime sæpenumero hac voce κατ' ἴξιν in hoc vtatur significato: Quibus vero contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, q; vires scilicet citra morbi leuamen deijciat atq; exoluat. Non enim in liene turgente ex dextra nare erumpens sanguis, nec in iecore ex sinistra, vllam fert vtilitatem: sed reuulsio quibus in directum adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter ostendit: quibus contra, haud etiam. Dextra igitur nare sanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clare celeriter q; sistitur: sicut ad sinistrum, ex sinistra erumpens. Porrò reuulsionis causa, si venam seces, in directe quidem oppositis sanguinis eruptionibus, citissime conspicuam videbis vtilitatem: at si contra seces, nihil profuerit.

Venæ Sectionem è Directo patientis Partis fieri oportere: Ac de Venis quæ in Cubito secantur. CAP. 16.

SIc affecto liene hād æque adiuuerit circa anularem digitum sinistræ manus incisa vena, atque si internā cubiti secueris: multum enim iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio. Præstat autem non semel quantum conueniat extraxisse, sed in duos dies id partiri satius est. Inuenire tamē nequeo, quam ob rem medici lienosis sanguinem detrahere neglexerint:

> * in græcis cod. non habetur hæc particula negatiua.

A siquidem ego ingentem perpetuo vtilitatem prouenire conspexi, si vel libra duntaxat vna detracta foret. Vacuationis tamen mensura ex dictis scopis conijcienda est. Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit: quæ vero ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. Ad hæc, oculorum persæpe dolores grauissimos è directo venæ, quam humeralem nominant, sectio intra horæ vnius spatium compescuit. Conari autem in omnibus affectibus præstat, post modicā sanguinis missionem iterato mittere: interim eodem die, si ita expedire videatur: interim postridie: nisi quando, vt ante dictum est, ad animi deliquium euacuationem ducere conueniat. Itaque dolentibus oculis humeralis vocata vena, quæ q; ex ea deriuata est, in cubito incisæ, luculentum celeriter commodum afferunt: Affecto vero latere, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, ea quæ per alas ad cubiti iuncturam pertingit. Hoc autem casu maxime interior secanda venit: quòd si non, certe ea quæ ab ipsa diducta in iuncturæ apparet flexura. Nouistis sanè paulo ante ab humerali vena prædictam diduci, ipsam connectentem. Nam hi tres sunt loci mittendi ex cubito sanguinis, interior, exterior, medius. Igitur interior vtilis est in ijs, quibus inferiores collo partes patiuntur: Exterior vero in ijs, quibus quæ his superiores sunt, vt facies, B aut caput. Medius locus interdum vtrasque habet diductas venas in vlteriorem brachij partem tendentes, ac deinde hic coeuntes: interim vero celeriter in vnum mutuo congredientes, in ipso videlicet iuncturæ flexu: ac non nunquam obscuram earum alteram, claram vero alteram. Itaque vbi vena quæ parti affectæ propria est, obscurior fuerit, & ad mediarum aliquam accedas, conare, quæ à propria diducitur, potius incidere. Est vero vbi & quæ inferiores sunt cubiti iunctura, eas quæ in vlna existunt scilicet, nihil secare prohibeat, vbi nimirum quæ in cubito sunt, non appareant, sed eas certe quæ in rectum sunt affectis. Porrò tam perspicuum sæpe celere q; remedium, quæ è directo affectis partibus venæ secantur afferunt, vt & qui patiuntur, & familiares ipsorum, sæpenumero obstupescant.

Historia Oeconomi Romani diuitis, Qui fuit ab Oculorum inflammatione, ac cæcitatis periculo, per Sanguinis missionem è Directo, liberatus. CAP. 17.

ITaq; ego olim rogatus sum à diuite quopiam in suburbijs Romanæ vrbis, vt rerum suarum Oeconomum inuiserem, cui cæcitatis imminebat periculum, nam ita ille dicebat: certe magno dolore vexabatur, id q; diebus iam viginti. Diuitis autem illius familiæ præfectus erat medicus sectæ C Erasistratææ, anxie semper venæ sectionem refugiens. Vbi ergo laborante inspecto, iuuenē eum multi sanguinis cognouissem: ac oculos quidem non dum vlceratos habere, cæterum phlegmonen maximam fluxionem q; tum in ambabus palpebris densitatem, atque in altera quasdam etiam asperitates: à quibus oborta caligine ægrotus magis magis q; dolebat, ac phlegmone fluxio q; acerbabantur: his inquam conspectis, cognita que omni ratione curationis, qua medicus ille vsus fuerat: me quidem assidue in suburbium venire posse negabam, cæterum ex vsu esse vt triduum vt minimum hominem paruis temporum interuallis inspicerem. Permitte igitur illum in quam mihi, si videtur, tres hosce dies, Immo vero, inquit, vt facias obsecro, gratiam que habebo: quin iam hominem tecum ad ædes tuas in urbem abduc. Venit autem circiter horam quintam: ac prima protinus detractione tres sanguinis libras exhausi, deinde hora nona aliam. A quibus mirifice refectus, inunctus est postero die mollium collyriorum quopiam, cui admistū erat quod vinum habet, sicuti in eiusmodi facere consueuimus, illitu sub palpebris facto, specilli cuspide in summo medicamen impositum ferente. Id primum quidem mane faciebam, deinde ad horam tertiam, postea ad nonam. Post quas inunctiones sub occasum Solis in balneum ductus est. Postero deinde die, palpebris extra versis bis inunctus est, maiore copia collyrij illius quod vinum recipit, D molli illi collyrio admista: dein ad vesperam lotus est. Postridie vero mane obuius diuiti illi egressus, eò loci vbi ex vehiculis descendere solent, salutauit illum oculis apertis, phlegmone q; ac fluxione planè liberis, qui ante biduum illos ne aperire quidem præ fluxione atque dolore potuerat. Itaq; res incantationi similis visa est, adeo vt & ipse ille curationis celeritatem admiratus, exclamaret, vna q; qui cum eo erant omnes in clamorem prorumperent: cum nos interim haud magnum quippiam fecissemus, nisi tantum ex medici illius comparatione, qui summum malum attulerat venæ sectionis metu. Porrò ex palpebris restabant extergendæ laboranti tum densitates illæ, tum asperitates, cæterum id fieri non poterat citra medicamentum mordax. Atqui ferre illud neutiq; potuisset, nisi prius vacuatus foret: dictum enim sæpe à nobis demonstratū que est, Acria omnia medicamenta parti cuiuis admota, nisi vacuum corpus omne fuerit, atq; ad amussim excrementi expers, fluxionem attrahere, phlegmonen que efficere. Percontatus itaq; tunc diues, quæ nam ea fuisset incantatio, re que omni intellecta, exinde Erasistratæum illum medicum αἱμοφόβον, quasi dicas sanguifugum, nominabat. Hæc itaq; narratio vtriusq; indicationem continet, tum quòd in affectionibus eiusmodi venam secare oporteat, quod in præsenti oratione propositū nobis haud erat: tum quòd è directo laborantium partium: præterea humerales venas secandas, vbi superiores pectore partes laborant.

quis videtur curiosus Sic Galenus in secandis cubiti venis

hoc verissimum est.

Quæ venæ Quibus affectibus secandæ: Ac de Ratione Euocandorum menstruorum. CAP. 18. E

PORro quemadmodum prædictæ oẽs partes in cubito secta vena iuuantur, vti dictum est: sic quæ his inferiores sunt, illis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autem dictis inferiores coxendix, vterus, vesica. At renes cui parti adscribi debeant, ambigunt: siquidem inferiores sunt ijs, quas prius recensuimus: superiores vero ꝙ eæ quas secundo loco. Itaq; misso ex cubito sanguini interdum auscultant, vbi videlicet recens fuerit phlegmone, copia q; sanguinis affuerit: Quibus vero affectio inest, quam proprie nephritin noĩant, eam quæ in poplite est secare expedit, aut certe quæ in malleolis sunt. Porrò vteri inflammationes magis etiam ꝙ renum, à venis in crure sectis iuuantur. Nam quæ ex cubito fiunt euacuationes, aliud etiam habent adiunctũ malum, nempe ꝙ purgationes menstruas comprimant, sanguinem ad superiores corporis partes retrahendo: Quæ vero fiunt ex cruribus, tantum abest vt retrahant, vt etiam menses promoueant: Ac vbi id facere volueris, tempus consueti mulieri circuitus tribus quatuor've diebus anteuertẽs, aut vena incisa, aut scarificatis malleolis cruris vnius, pauculum euacuato: deinde postero die similiter facito in crure altero: vt tñ ẽt istis diebus in quibus vacuas, & ante eos quatuor aut quinq; extenuantem victum procures. Conscriptus est autem à nobis seorsum liber de Victu extenuante.

Sed mulieribus sine huiusmodi victus ratione menses abunde prouocant & nepita, & pulegiũ. F Exhibebis ea in melicrato cocta, sed antea contusa, arida, cribro q; subtili discreta, ac rursum trita vsq; dum pollinem tenuitate referant: ita deniq; melicrato insperge. Porrò conuenientissimum potui tps est à balneo, inuolutis adhuc linteo. Atq; hæc quidem medicamenta mitia sunt. Valentiora sunt, sauina, & dictamnum, cæterum vsus ante dictis similis. Datur autem & hoc tempore medicamentum, quod proprie Amarum appellatur, centum habens drachmas aloes mistis aliorum medicaminum cuiusq; sex. Optimum est, vbi cinnamomum acceperit. Sed hæc obiter sint dicta, quanquam non à re ipsa aliena, quandoquidem sanguinis ex vtero † fluxui auxiliantur, cũ euacuatiõe ex cruribus, quæ fiat aut malleolis scarificatis, aut incisa in talo aut poplite vena. Memini me ischiadas siue coxendices, vno die facta ex crure euacuatione curasse, nimirũ vbi non ex frigore, sed impletis sanguine quæ in coxa sunt venis, prouenissent. Quare secta in poplite vena commodior ita affectis est, quã in malleolo: scarificatio autem nihil perspicuo illis prodest.

†clarius, fluxũ coadiuuãt, τῇ φορᾷ συνεργεῖ.

De Ratione Vacuandi per Sectionem venarum In initijs ac finibus fluxionum: Ac eo quoq; tempore cum Præseruare ab Imminentibus morbis voluerimus. CAP. 19.

POrro, vt summatim dicam, incipientes phlegmonas reuulsu euacuare oportet: quæ vero inueteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis partibus: quòd si nequeat, saltem ex vicinis. G Etenim in incipientibus, auertere quod influit expedit: in inueteratis autem, ipsum tãtum quod affectæ parti infixum est, euacuare. Euacuabitur porrò id optime per venas coniunctas cum ijs quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Huic rationi experientia quoq; subscribit. Quocirca quæ in gutture & arteria, graui torquentur inflammatione, in principio quidem secta in cubito vena, post principium autẽ sub ipsa lingua, magnifice prodest, incisis videlicet venis quæ sub ea sunt ambabus. Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, secta quæ ad magnum decurrit angulum vena, mirifice iuuantur: Sicut capitis grauitates, & inueteratos in eo ex plenitudine dolores leuare manifeste solet tusa in fronte vena: At incipientes, aut etiam vigentes, per cucurbitam in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterum præuacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadẽ ratione incipientes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frontis vena iuuat. Quippe reuulsiones cum euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus: quæ vero fiunt ex ipsis partibus affectis, aut illis vicinis, in phlegmonis quæ velut scirrhi naturam referũt. In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta est, cæterũ vacuationem vere ineunte anteuertimus, in ijs si quidem talis sit homo qui quotannis æstiuo tempore febrilibus morbis obnoxius esse assolet, atque eorum suppeditationem euacuare H studemus, æque pars quæuis in sanguinis detractionem accommoda est: sicut sane ẽt si arthriticus sit, omnibus articulis laborans: Quibus autem eximie pars quæpiam, vbi prius euacuati non fuerint, infestetur, haud æque liceat ex quauis parte euacuationem moliri, verum sicut in ijs qui pati iam occipiunt. Quamobrem podagricos ex cubito euacuato: comitialibus vero morbis vertiginibus ꝙ obnoxios, potius ex cruribus. Cæterum si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasio sint, si quidẽ cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin prouocare, quæ in cruribus sunt, venas secare conuenit: At in ijs quibus repressi sunt menses, semper in cruribus. Nõ enim, vt in hæmorrhoidibus quidam eiusmodi liberari euacuatione volunt, quidam habere etiam gaudent, ita quoq; se res habet in mensium purgatione. Quippe cùm hæmorrhoidum euacuationem vereamur, ne in tantam euadat immoderationem, vt hominem vel protinus interimat, vel hydropicum, aut cachecticum hoc est habitus mali, reddat: At vteri purgationibus, vt quæ secundum naturam sunt, tale nihil euenit. Accidit tamen aliquando, vt ex vtero per erosionem sanguis erumpat, in quibus non idem est curationis scopus: siquidem haud effluere sanguinem volumus vti ex mensibus, sed plane sistere consilium est. Communis ergo in his omnibus, ijs qui vere ineũte ad sanguinis missionem accedunt, hæc ratio est, Si quidem insigniter infirmam partẽ aliquã habeant

A beant, in quam quæ colligitur plenitudo decumbat, per reuulsionem euacuare: At si tale nihil sit, qua cuiq; magis placebit, excepta tamen aut hæmorrhoidis, aut mensium retentione, vt paulo ante definiuimus.

Aduersus eos qui Primis tantum Morbi diebus Sanguinem mittebant. CAP. 20.

DE hoc sanè potestate & supra dictum est: veruntamen satius fuerit & hic quoq; omnia percurrere, omnibus quæ ante dicta sunt, in vnum collectis, & siqua non distincta sunt, vnà discretis. Igitur vniuersim hoc sciendum, in sanguinis missione dierum numero primum haud esse attendendum, sicut quidam scripsere: Ac non nulli, admodum ridicule, post tertię diei paroxysmum, quando videlicet, vt aiunt, dignotio quædam habetur, qualis sit in forma & moribus atque adeo tota natura sua morbus. Alij extremum terminum mittendi sanguinis definiunt diem quartum: intra quem missionem sanguinis concedunt in paroxysmorum interuallis adhibendam, electo quo libeat die. Alij detrahere festinant, quibus sanguinis detractionem ex vsu esse statuerint, transfluente etiamnum eo, ac vbi nec dum firmiter in parte aliqua superfluitatem recipiente inhæserit, vnum modo considerantes, num corruptio aliqua cibi in ventre concoquẽdi sit facta, aut tarda concoctio, aut etiam cibi in eo contineantur. Ergo q maturandum sit, in quibus vacuatio ex
B vsu est, nisi prius concoqui aut cibos, aut in primis venis contentos semicoctos succos, oporteat, rectissime præcipiunt, habenda q; fides. Verum quoniam quintum sæpe diem, aut sextum ab initio expectant, priusquam nos ad curandum accersant, expediet nihilo secius quoq; sanguinem detrahere, etiam si huius auxilij primum tempus sit omissum. Quocunq; enim die mittendi sanguinis scopos in laborante inueneris, in eo auxilium illud adhibeto, etiam si vel vigesimus is ab initio extiterit. At qui nam fuerint hi scopi? Morbus ingens, Robur q; virium, excepta ætate puerili, et aere nos ambiente valde calido. Porrò autem qm prius exoluitur tẽporis tractu in plerisq; morbis virtus, idcirco & mittendi sanguinis occasio dierum numero deperditur: non tanq primario id dies efficiant, sed re aliqua intercedente, nempe virium dissolutione. Itaq; siquando vel secundo à principio die vires exolui videantur, à vena secanda abstinebimus.

Vide supra cap. 13. nunq sibi consentiat Gal.

De Hora in Detractione Sanguinis eligenda. CAP. 21.

SEd enim quòd in ipso rursum die in quo sanguinem mittimus, obseruanda sit febris declinatio, clarere satis arbitror: quanquam quibusdam id non satis sit notum, qui manè tantum tundendam esse venam, aut ad summum in horam vsq; quintam aut sextam, existimãt. Verum siquis memoria teneat quæ toto supra libro sunt dicta, nihil tale committet, sanguinem mittens quauis
C diei noctis q; hora, modo respiciat In febrientibus quidem particularium paroxysmorum declinationem: In quibus aũt aut ob oculorũ lippitudinẽ, aut aliud simile, citra febrẽ, hoc opus est auxilio, non declinationem omnino, cum oĩno febris non adsit, sed magnitudinem aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta opus est vena, inspicere conuenit. Cum autem nihil eiusmodi aut vrgeat, aut prohibeat, præstat mane venam incidere, haud protinus ex somno excitis, verũ circiter horam vnam iam antea vigilantibus. Dictum est autem, quòd & lauacro vti quibusdam expedit: quod si verum est, & præeunte quoq; ambulatione non nullis. Cæterum in quibus vere ineunte venam incidere aggredimur, aut propter febris metum, aut alterius cuiuspiam affectus, scio me sanguinem misisse quibusdam etiam, posteaquam rerum solitarum quippiam obiissent, siue in ludo literario, siue in officinis, siue in foro, siue in ædibus. Iteratæ tamen detractionis tempus, in quibus simpliciter quidem vacuare conamur, eodem die esto: At in quibus reuellere, si vel duobus deinceps diebus fiat, melius fuerit. Porrò intento semper animo in omnibus id genus in laborantis vires esto, manu iugiter arteriis illius admota: sunt enim quidam tam ad patiendum apti, vt confertam inanitionem non ferant: quo casu, refecto primo die ęgroto, iterare secundo detractionem expedit.

Hora vena a somno excitatis Mane, quibus competit, sanguis detrahendus.

D *De Affectibus, qui Arterijs in Capite dissectis iuuantur.* CAP. 22.

QVòd autem arterias antiqui venas appellabant, & à nobis alibi demonstratum est, & ante nos aliis confessum extitit. Ob id ipsum ergo, ac præterea ob disciplinarum affinitatem, cõpendii gratia satius mihi visum est, haud alium conscribere librum de arteria secanda, sed orationi de secãda vena annectere, atq; id ipsum in hac parte, in qua consideramus quas venas ob quas partes affectas secare oporteat. Sicut enim alias venas ob alias affectas partes ostendimus secandas, sic quoque & quæ in temporibus sunt arterias, & quę post aures, incidere medicis mos est: In temporibus quidem, infestatibus oculos fluxionibus tum calidis, tum spirituosis: Post aures vero, in vertiginosis maxime, & ijs qui diuturnis doloribus capitis calidis ac spirituosis affliguntur. Iam vero & ob alios quoque affectus in capite consistentes diutinos, sunt qui arteriarum post aures vtuntur sectione. Non tñ in vlla alia particula patiente eam adhibuerunt, tametsi multæ sint, quibus hoc potius auxilio, quàm venæ sectione, sit opus: Vbi enim calidus spirituosus q; infestus est sanguis in arteriis aceruatus, illic communibus parti affectæ sectis arteriis est opus: verum propter difficilem eruptionis sanguinis compressionem, arterias medici incidere metuunt: quippe cum, siquis in secanda forte vena arteriam vulnerarit, ægre statim sanguinis eruptionem compescat: ac vbi res optime cadat ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma fiat.

De Periculo impendente ijs, quibus Non recte Dissectæ sunt Arteriæ: et Quo pacto Galenus Somnij monitu Eas ausus est dissecare. CAP. 23. E

QVin & interijsse quosdam noui ab arteria interiori in cubito venæ subiecta, nõ nullos quidem protinus ob vinculum circumpositum, volentibus medicis sistere sanguinis eruptionem, in gangrænam incidentes: alios postea in aneurismate manu curando defunctos, necesse enim hic est laqueo vasculum constringere. Itaq; maiusculas proinde arterias medici refugiunt, paruas autem tanquam haud ita multum profuturas: quanquam & ipsæ quoq; non nunquam haud paruum attulisse commodum visæ sunt, cum hoc quod & citra aneurisma cicatrice claudantur. Quin & si maior sit arteria, & ipsa quoq; citra aneurisma cicatrice includi potest, tota nimirum dissecta: id q; ipsum sæpenumero imminens ex sanguinis profluuio discrimẽ sustulit: clare enim apparet, cum tota transuersim per se totam discinditur, reuulsis vtrinq; partibus ambabus, vnam sursum, alteram deorsum concedere. Atq; id quidem & venis verum moderate vsuuenit, sed arterijs semper plus quàm venis. Sanè vero quę mihi occasio extiterit secandæ arteriæ, nunc iam tibi edisseram. Monitus per quędam insomnia, quorum duo perspicuo mihi visa sunt, accessi ad dextrę manus arteriam, inter indicem & pollicem sitam: siui q; fluere, donec sponte sanguis resisteret, nã ita somnium præceperat: effluxit autem non tota libra. Subito itaq; diuturnus extinctus dolor est in F illa maxime parte fixus, qua iecur septo transuerso committitur. Mihi quidem hoc ætate iuuenili euénit. At minister dei Pergami, diutino lateris cruciatu laborans, liberatus est arteria in summa manu incisa, aggressus & ipse illud insomnij monitu. Porrò alteri cui ex vulnere in malleolo inflicto dissecta arteria fuerat, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ego vocatus totam dissecui: ac medicamento ex aloe et manna & ouorum albumine, pilis leporum molliusculis imposito, vsus fui: citra que aneurisma curatum est vulnus, obducta videlicet arteriæ osculo carne. Vir autem ille quartum iam annum haud exiguis temporum interuallis coxæ dolore vexatus, exinde prorsum sanus extitit. Hæc itaq; mihi persuaserunt, vt subinde in summis artubus, immo & in capite, arterias secarem in omnibus doloribus, qui à calida spirituosa q; substantia nasci videbantur, et maxime in mẽbranis: quarum dolor punctioni similis est, ac sensim expanditur, pungente quidem sensu vna in parte, tanquam in affecti loci centro, infixo: tensionis vero sensum percipiente omni circumcirca ad centrum particula.

SEXTÆ CLASSIS FINIS.

aaaaaa bbbbbb cccccc dddddd

Omnes sunt terniones, præter dddddd duernionem.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAE ANTONII IVNCTAE.